

МОБІЛІЗАЦІЯ ГРОМАД ЗАДЛЯ РОЗШИРЕННЯ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ В УКРАЇНІ

ПРАКТИЧНИЙ ПОСІБНИК

UNITED NATIONS
UKRAINE

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

ООН Жінки висловлює подяку всьому колективу Міжнародного благодійного фонду «Українській жіночій фонд», мобілізаторам та мобілізаторкам громад за їхній цінний внесок у адаптацію та впровадження методології Мобілізації громад для розширення прав та можливостей в Україні, за їхні підтримку та напрацювання, використані у цій публікації, та Саймону Форестеру, який працював над розробкою цього посібника.

Обкладинка: мобілізаторки громад зі сходу України на тренінгу з методології СМЕ, Харків, липень 2019 р., фото: Анна Корбут.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. РОЗУМІННЯ КОНЦЕПЦІЇ «МОБІЛІЗАЦІЯ ГРОМАД ЗАДЛЯ РОЗШИРЕННЯ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ»	6
РОЗДІЛ 2. МОБІЛІЗАЦІЯ ГРОМАД ЗАДЛЯ РОЗШИРЕННЯ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ В УКРАЇНІ	12
РОЗДІЛ 3. 10 ЕТАПІВ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ «МОБІЛІЗАЦІЯ ГРОМАД ЗАДЛЯ РОЗШИРЕННЯ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ»	20
Етап 1. Прибуття в громаду	21
Етап 2. Створення та розбудова потенціалу груп самодопомоги	22
Етап 3. Створення «Профілю громади»	28
Етап 4. Визначення пріоритетів громади та консолідація груп	32
Етап 5. Початок діяльності	35
Етап 6. Адвокація та робота з місцевими органами влади	37
Етап 7. Розробка та фінансування громадських проєктів	41
Етап 8. Реалізація громадських проєктів	43
Етап 9. Застосування моніторингу для навчання та підзвітності	45
Етап 10. Оцінювання та забезпечення стабільності	47
Взаємодія та співпраця між групами	48
ДОДАТКИ	50

Вступ

Мобілізація громад задля розширення прав та можливостей (СМЕ) – це ефективний метод мобілізувати членів та членкинь будь-якої громади та активно залучати їх до процесів прийняття рішень на місцевому рівні. Це передбачає мобілізацію зацікавлених жінок і чоловіків, особливо представників та представниць найбільш уразливих категорій, які, зазвичай, не входять до складу зібрань, рад та комітетів, на яких приймаються рішення щодо місцевих послуг, безпеки й бюджету громади.

Процес СМЕ сприяє кращому розумінню жінками та чоловіками з уразливих груп своїх прав, розбудові особистих спроможностей, зміцненню зв'язків з іншими членами та членкинями громади, а також визначенню першочергових дій, спрямованих на забезпечення дотримання їхніх прав. З 2016 року методологія СМЕ¹ успішно застосовується у деяких регіонах України і має потенціал для поширення по всій території країни.

Досвід застосування СМЕ вже приносить позитивні зміни в Україні. Жінка з населеного пункту в Донецькій області, у якому відбувся процес мобілізації громади, спілкуючись із спеціалістами, що проводили дослідження, розповіла: *«З того часу, як ми об'єдналися в групи самодопомоги, створили Профіль громади і почали активно працювати з місцевою владою, обговорюючи з ними наші потреби, у нас в громаді відбулося багато змін. У нас є місцеві автобуси. В житлових кварталах приватного сектору побудовані нові дитячі майданчики. У нас з'явився відкритий кінотеатр. Молоді жінки з сільської місцевості в нашому районі тепер ведуть перемовини з владою стосовно облаштування дитячих майданчиків, вуличного освітлення та забезпечення спортивним спорядженням. Ці речі тільки почали з'являтися. Я не знаю, чи відбувається це завдяки впливу нашої групи чи ні. Але, безумовно, все це відбувається завдяки процесу мобілізації...»*.

Методологія «Мобілізація громад задля розширення прав та можливостей» будується на

засадах дотримання прав людини та принципу гендерної рівності, а отже цей процес допомагає усунути дискримінацію та продемонструвати переваги прийняття соціально-культурного різноманіття. Таким чином, методологія СМЕ надає покрокову інструкцію для забезпечення мобілізації всіх громадян – як жінок, так і чоловіків: їхня думка має бути врахована, а місцеві органи влади повинні приймати рішення враховуючи засади дотримання прав людини та гендерної рівності.

Цей посібник було підготовлено до того, як COVID-19 поширилась на глобальному рівні та, зокрема, в Україні. Виклики, з якими стикаються уразливі групи жінок та чоловіків, ще більше посилюються та загострилися в умовах пандемії COVID-19. Тому заходи в рамках методології СМЕ, спрямовані на їхнє подолання, набули ще більшої актуальності у цій складній ситуації.

Мета практичного посібника із застосування методології СМЕ – більш докладно пояснити суть СМЕ, її переваги та можливі шляхи запровадження. Посібник здебільшого призначений для надання практичних порад тим, хто безпосередньо використовує методологію СМЕ. Це, зокрема, активісти та активістки («мобілізатори громад»), які займаються мобілізацією громад, співробітники та волонтери організацій, які надають підтримку, наприклад, громадських організацій, а також члени та членкині груп самодопомоги². Інші установи та організації, які відіграють важливу роль у місцевому самоврядуванні та розвитку, наприклад, представники органів управління громадою, посадові особи силових структур, місцеві підприємці, також можуть використовувати цей Посібник для ознайомлення з практичними способами підтримки процесу мобілізації громад.

У Розділі 1 Посібника надано стисле визначення понять та термінів, покладених в основу Методології мобілізації громад задля розширення можливостей, а також пояснюється, хто бере участь в

¹ Методологія «Мобілізація громад задля розширення прав та можливостей» (2012) була спершу розроблена і протестована структурою ООН Жінки у Молдові в рамках спільної програми ООН Жінки та ПРООН з розвитку місцевих громад, яка була профінансована Урядом Швеції. Див. за посиланням: <http://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2012/03/guide-community-mobilization-for-empowerment-of-vulnerable-women-and-men>

² «Мобілізатори громад» – це активісти та активістки у громадах, які отримують підтримку ззовні для стимулювання мобілізації членів громади, надання їм рекомендацій, інформації та мотивації. Таким активним жінкам і чоловікам у громаді варто створювати «групи самодопомоги», до складу яких входить від 5 до 15 осіб. Пояснення обох згаданих термінів знаходиться на ст. 8-9 цього Посібника.

її успішній реалізації. У Розділі 2 дається стислий огляд проблем та можливостей застосування цієї Методології в Україні, а у Розділі 3 наведена покрокова інструкція з використання методології СМЕ, з чітким зазначенням та посиланнями на практичні інструменти, форми-шаблони та інші ресурси, які варто використовувати в процесі втілення СМЕ. Посібник також містить окремі підрозділи з практичними порадами щодо застосування методології СМЕ у «сірій зоні»³ на Сході України.

Багато рекомендацій у цьому Посібнику ґрунтуються на свідченнях і рекомендаціях громадських активісток і мобілізаторок у громадах Донецької, Луганської та Запорізької областей. Зокрема, у цьому Посібнику показано, як мобілізатори громад можуть довести, що обізнаність про права людини та ґендерну рівність може прямо сприяти покращенню якості життя жінок та чоловіків з уразливих категорій у громадах України.

³ Поняття «сіра зона» часто вживається у військовій і дипломатичній літературі. В Україні воно з'явилося у 2014 році, після того, як були підписані Мінські угоди. «Сірою зоною» називається нейтральна територія по обидва боки лінії фронту. У деяких місцях її ширина становить кілька кілометрів, в інших – всього 200-300 метрів.

Розділ 1. Розуміння концепції «Мобілізація громад задля розширення прав та можливостей»

Що таке «Мобілізація громад задля розширення прав та можливостей»?

Мобілізація громад – це процес об'єднання членів громади, які разом визначають критично важливі питання й проблеми, що стоять перед громадою, і пропонують шляхи їх вирішення. Участь у процесах прийняття рішень місцевими органами влади, які відіграють надзвичайно важливу роль в ініціативах місцевого розвитку та наданні державних послуг – це основоположний компонент процесу мобілізації громад. Аналогічним чином, процес мобілізації громад передбачає також створення систем та методик, які сприятимуть збереженню досягнутих результатів.

Поєднання «розширення прав та можливостей» з мобілізацією громад створює більше можливостей для жінок та чоловіків з уразливих груп – тих, хто страждає від дискримінації й соціальної ізоляції – здобути владу та контроль над своїм життям.

Важливо зазначити, що процес СМЕ допомагає членам громади подолати існуючі між ними розбіжності і зібратися на рівноправній основі для сприяння процесу прийняття рішень за участі широкого кола громадськості. Інакше кажучи, мобілізація громад – це процес, який розпочинає діалог між членами громади з метою забезпечення можливості для всіх людей брати участь у процесах прийняття життєво важливих рішень, зокрема, і у визначенні, які саме питання потрібно вирішити громаді, хто їх вирішуватиме і яким чином. Тобто, процес мобілізації громад може розглядатися як потужний засіб розширення прав та можливостей жінок і представників та представниць незахищених груп населення, які в іншому випадку можуть не ввійти до складу механізмів прийняття рішень.

Процес мобілізації громад ґрунтується на тому, що громада не розглядається як безлика маса. Всі її члени та членкині мають однакові права людини і громада є відповідальною за те, щоб до кожного і кожної з них ставилися як до окремого індивіда. Цей принцип є основоположним у мобілізації громад і пояснює, чому цей процес є надзвичайно важливим чинником забезпечення кращого життя для найбільш уразливих груп жінок та чоловіків.

Керівні принципи Мобілізації громад задля розширення прав та можливостей

Перед громадами та їх органами управління постає проблема подолання першопричин порушення прав людини, які призводять до дискримінації, маргіналізації, соціальної ізоляції та несправедливого доступу до суспільних благ і послуг та їх розподілу. Ось чому особливої актуальності сьогодні набувають мобілізація громад та підхід, орієнтований на права людини.

Підхід, заснований на дотриманні прав людини (ППЛ)⁴ – це принцип, спрямований на врахування прав людини в кожній програмі зі сприяння розвитку, в кожному проєкті, у наданні послуг.

ДОВІДКА. ПРАВА ЛЮДИНИ

Права людини, необхідні для виживання та гідного життя включають:

- право на життя та свободу;
- право на рівень життя, яке відповідає здоровому і благополучному існуванню індивіда і його/її сім'ї;
- право на соціальний захист (за необхідності);
- право на максимально досяжний рівень фізичного та розумового здоров'я;
- право на роботу та на справедливі і сприятливі умови праці;
- право на їжу та житло;
- право на особисте та сімейне життя.

Права людини також охоплюють права та свободи, необхідні для збереження людської гідності, творчого, розумового та духовного розвитку.

Наприклад:

- право на освіту і доступ до інформації;
- свобода релігії, думки, слова та висловлення;
- свобода об'єднань;

⁴ Підхід, орієнтований на права людини, описаний у публікації 2003 року «Правозахисний підхід до співробітництва у сфері сприяння розвитку – на шляху до спільного розуміння між агентствами ООН». Він також розглядається, наприклад, у публікації Данського інституту з прав людини, підготовленої у 2007 році для громадських активістів, що має назву «Застосування підходу, орієнтованого на права – мотиваційний довідник для громадських організацій».

- право на участь в політичному процесі;
- право на участь у культурному житті.

Крім того, вони включають права, необхідні для забезпечення свободи та фізичної безпеки,

наприклад:

- свобода від рабства, заборона примусової та підневільної праці;
- право на недоторканість особистості (тілесна недоторканість);
- право не піддаватись довільному арешту чи затриманню;
- право не бути підданим тортурам, жорстокій, антигуманній чи принизливій поведінці або покаранню.

До універсальних принципів правового статусу особистості відносяться рівні права для жінок та чоловіків і заборона всіх форм дискримінації⁵ за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, власності, народження чи іншого статусу.

Джерело: Хаусерман 1998:56

Як концепція, ППЛ забезпечує реальне та систематичне залучення представників та представниць найбільш уразливих груп населення і розширення їхніх прав та можливостей.

Визнання та застосування цього принципу все більше поширюється, оскільки цей підхід сприяє розширенню прав та можливостей, а отже – важливо ознайомити громадянське суспільство, органи місцевого самоврядування, державні органи та підприємницький сектор з основами застосування ППЛ. Систематичне впровадження цього підходу у повсякденній роботі громадських груп та місцевих адміністрацій сприятиме дотриманню та захисту прав людини в Україні.

Застосування ППЛ приносить користь усім громадянам, але цей підхід особливо сприяє покращенню становища представників та представниць найбільш маргіналізованих та відчужених у суспільстві груп, адже саме їхні права найчастіше не визнають-

ся або залишаються нереалізованими у соціальній, економічній, політичній, громадянській чи культурній сферах, або, як це нерідко буває, – у кількох таких сферах одночасно. ППЛ передбачає зміну фокусу та мотивів для реалізації проєктів місцевого розвитку й надання державних послуг. Отже, фокус зміщується від задоволення потреб до реалізації прав. Згідно з ППЛ визнається, що люди є **носіями прав**, а не просто пасивними отримувачами послуг: вони мають право вимагати реалізації та захисту своїх прав від **носіїв обов'язків**, які зобов'язані це забезпечити.

Чітким аспектом застосування ППЛ є те, що всі органи державної влади, як на центральному, так і на місцевому рівні, повинні розробити та впровадити політики, які враховують права всіх членів громади, у тому числі найбільш уразливих її представників та представниць. На цьому шляху надзвичайно важливе значення має застосування принципу **гендерної рівності**⁵ – рівні права, обов'язки та можливості для жінок й чоловіків, дівчаток та хлопчиків. Рівність означає не те, що жінки й чоловіки стануть однаковими, а те, що права, обов'язки й можливості жінок та чоловіків не залежатимуть від того, чи вони народилися жінкою, чи чоловіком. Гендерна рівність також означає, що жінки та чоловіки мають рівні умови, підходи та можливості для повної реалізації свого потенціалу, прав людини та права на повагу до людської гідності, а також для сприяння економічному, соціальному, культурному та політичному розвитку (і користування благами такого розвитку).

Гендерна рівність передбачає врахування інтересів, потреб та пріоритетів як жінок, так і чоловіків, при цьому визнається різноманіття різних груп жінок та чоловіків.

Гендерна рівність – це не «жіноче» питання. Вона має стосуватися та в повній мірі охоплювати як жінок, так і чоловіків. Гендерна рівність ґрунтується на тому, що жінки та чоловіки є повноправними партнерами у родині, в громаді, у суспільстві. Рівність між жінками та чоловіками розглядається як питання прав людини, як передумова орієнтованого на людей сталого розвитку та як показник такого розвитку⁶.

⁵ Глосарій термінів у сфері гендерної рівності, див. за посиланням: <https://trainingcentre.unwomen.org/mod/glossary/view.php?id=36&mode=letter&hook=G&sortkey=&sortorder=> (дата останнього звернення – вересень 2020 р.); Gender Equality and Human Rights, Sandra Fredman and Beth Goldblatt [Гендерна рівність і права людини, Сандра Фредман та Бет Гольдблатт], ООН Жінки, 2015 рік, див. за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/7/dps-gender-equality-and-human-rights> (дата останнього звернення – вересень 2020 р.); Гендерна рівність, Нормативно-правова база, Керівні документи, www.unwomen.org/en/about-us/guiding-documents.

⁶ Поняття та визначення, ООН Жінки, <https://www.unwomen.org/en/digital-library/genderterm>

Інтегрування ґендерної складової. Це визнаний у світі підхід, спрямований на врахування проблем та досвіду як жінок, так і чоловіків, у якості невід'ємної складової розробки, впровадження, контролю та оцінки політик і програм у всіх політичних, економічних й соціальних сферах, з метою отримання однакової користі жінками та чоловіками, а також усунення нерівності. Отже, процес мобілізації громад стимулює інтегрування ґендерної складової.

В рамках процесу мобілізації громад активні жінки і чоловіки виступають за ґендерно відповідальну політику та розподіл ресурсів, а також доступність і надання послуг. Особливо актуальним аспектом в даному контексті є застосування **ґендерного аналізу** ⁷.

Різні громади та групи чоловіків і жінок в Україні мають різноманітні потреби (в залежності від їхньої ролі та обов'язків у суспільстві) та не мають однакового доступу до можливостей і ресурсів, зокрема це стосується спроможності та засобів, за допомогою яких вони можуть фінансово забезпечувати різні місцеві послуги. Ґендерний аналіз дозволяє дослідити відмінності в житті жінок та чоловіків, у тому числі ті відмінності, що призводять до соціальної і економічної нерівності для жінок. Застосовуючи це розуміння при розробці державної, галузевої, місцевої політики і послуг для населення, можливо досягти позитивних змін для жінок, які потерпають від дискримінації за ознакою статі, рівня доходу, етнічної чи релігійної приналежності, статусу інвалідності чи інших чинників, які зумовлюють уразливість таких жінок. Позитивні зміни, які досягаються в результаті такого ґендерного аналізу, лежать в основі розширення прав та можливостей, на що й спрямована методологія мобілізації громад.

Розширення прав та можливостей жінок означає набуття ними влади та контролю над власним життям. Це передбачає підвищення їх обізнаності, підвищення рівня впевненості в собі, розширення вибору, більш широкий спектр доступу до ресурсів і контроль над ними, а також заходи, що спрямовані на відповідну трансформацію структур та інституцій, які зміцнюють і закріплюють ґендерну дискримінацію й нерівність.

Таким чином, застосування принципів та практики мобілізації громад передбачає цілеспрямовані дії, орієнтовані на збільшення представництва жі-

нок у об'єднаних громадах та інших органах місцевого самоврядування, посилення впливу жінок на прийняття рішень у громадах, а також надання можливості представникам найбільш незахищених категорій населення у громадах брати участь у формуванні планів та бюджетів. До того ж, процес мобілізації громад сприяє тому, що обрані посадовці краще розуміють та реагують на проблеми жінок з незахищених груп населення.

Хто бере участь у процесі мобілізації громад задля розширення можливостей?

Процес мобілізації громад передбачає участь різних осіб, організацій та інституцій. Основними діючими особами у цьому процесі є «мобілізатори громад» та «групи самодопомоги» жінок і чоловіків. У цих зусиллях їм допомагають організації, що надають підтримку. Крім того, щоб процес був ефективним, необхідна конструктивна взаємодія з місцевими державними інституціями, зокрема з органами місцевого самоврядування та силовими структурами, а також співпраця з підприємницьким сектором та міжнародними організаціями. У сукупності всі ці зацікавлені сторони та організації можна назвати «**суб'єкти взаємодії**», а їх стислий опис наводиться далі.

Мобілізатори/мобілізаторки громад

Найважливішу роль у впровадженні методології СМЕ відіграють мобілізатори громад. Мобілізатор громади – це визначена особа (жінка чи чоловік) із цільової громади (або громад), яку наймає керівництво організації, що надає підтримку, для допомоги у впровадженні 10 етапів методології (пояснення дається у Розділі 3). Далі стисло викладено опис функцій мобілізатора громади:

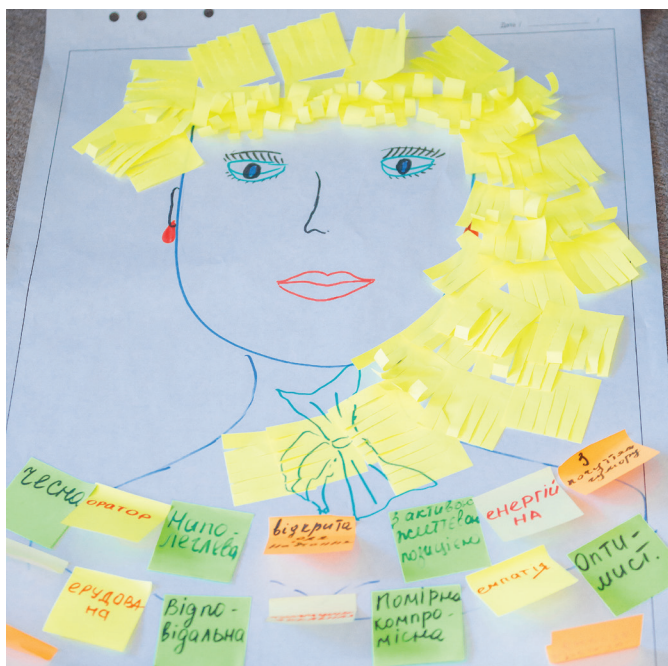
- Провести початкові інформаційні зустрічі та обговорення з жінками й чоловіками з уразливих категорій у відповідній громаді, а також з органами місцевого самоврядування та приватними організаціями з метою пояснення цілей СМЕ і визначення ключових суб'єктів взаємодії та їх інтересів;
- Сприяти формуванню груп зацікавлених жінок та чоловіків із громади, оцінити потенціал цих груп, а після цього – сприяти забезпеченню їх навчання та наставництва;

⁷ Поняття та визначення, ООН Жінки, <https://www.unwomen.org/en/digital-library/genderterm>

- Забезпечити у групах розуміння жінками та чоловіками питань їх прав та можливих дій щодо гарантування тих прав, які не виконуються;
- Надавати підтримку групам у ході впровадження СМЕ за допомогою навчання та мотивації, але не керувати ними та не нав'язувати їм своє бачення;
- Забезпечувати зв'язок між групами та організацією, що надає підтримку (див. інформацію далі), місцевими органами влади (за потреби) та іншими подібними групами і громадськими організаціями;
- Допомогати організації, яка надає підтримку, та іншим суб'єктам взаємодії у наданні групам ресурсів, а також у моніторингу та оцінюванні роботи груп.

Мобілізатори громад повинні вміти слухати та розуміти, що говорять люди, а також знати як:

- забезпечити достовірність інформації;
- бути переконливим публічним оратором, готовим вести людей своїм власним прикладом;
- вміти проілюструвати аргументи наочним прикладом та зацікавити слухача, особливо з огляду на місцевий контекст;
- стимулювати діалог та відкриту розмову, стримувати демагогію та «повчання»;

Якості, якими має бути наділений мобілізатор громади, як показано на тренінгу у Дніпрі в квітні 2019 року.

Тренінг з методології СМЕ, Дніпро, квітень 2018 р., фото: Олександр Мишко

- бути чутливими до гендерних аспектів;
- визнавати права та не мовчати, коли права порушуються;
- забезпечити можливість всім висловити свою думку та уникнути домінування однієї-двох осіб при обговоренні.

Оскільки мобілізатори громад будуть допомагати в організації груп самодопомоги та формуванні виконавчих комітетів, їм також потрібні певні організаційні навички в плані знання основ управління, вміння користуватися базовими комп'ютерними програмами та пошуковими системами в інтернеті, розробляти нескладні плани проєктів, а також бути здатними вести точний облік, у тому числі основні фінансові звіти.

Групи самодопомоги жінок та чоловіків

Одним із ключових принципів СМЕ є те, що солідарність окремих індивідів – жінок та чоловіків з уразливих груп – є вкрай важливим чинником для ефективного захисту їх прав. Аналогічним чином, якщо окремі жінки та чоловіки з уразливих категорій будуть мати численні різноманітні навички, знання та досвід, які, можливо, будуть не надто ефективними при їх одноосібному використанні, то у сукупності вони перетворюються на дуже потужну силу. Саме через ці причини методологія СМЕ орієнтована на мобілізацію окремих жінок і чоловіків з уразливих категорій та надання допомоги особам, які мають спільні інтереси, для формування груп, які називаються «групами самодопомоги». У складі таких груп самодопомоги може бути від 5 до 15 членів та членкинь, які об'єднують свої здібності та створюють достатній потенціал для вжиття заходів з метою покращення якості їхнього життя.

Групи самодопомоги – це, як правило, незареєстровані, неформальні організації, але вони можуть набути більш формального характеру, якщо для підтримки їх стабільності та подальшої мобілізації ресурсів необхідна офіційна реєстрація. Після офіційної реєстрації такі групи можуть також називатися громадськими організаціями (організації громадянського суспільства) або НУО (неурядова організація). У будь-якому разі, визначальною характеристикою групи самодопомоги є те, що вона є громадським, неприбутковим утворенням, не входить до підприємницького сектору та не є державною структурою.

Переваги груп самодопомоги полягають у тому, що у такий спосіб жінки та чоловіки з уразливих кате-

горій отримують можливість поєднати свої зусилля, навички, знання та досвід для визначення ключових питань і проблем, з якими вони стикаються у своїй громаді, а у подальшому – і визначення можливих шляхів їх вирішення. Групи самопомоги також є набагато потужнішим засобом адвокації, аніж просто окремих громадян. Члени групи са-

модопомоги визнають, що вони особисто відчувають себе більш захищеними та впевненими у собі, ніж до того, як вони приєдналися до групи. В свою чергу, відновлене почуття впевненості, разом із ростом потенціалу, допомагає членам групи знаходити нові види діяльності та долучатися до них.

ПЕРЕВАГИ УЧАСТІ В ГРУПАХ САМОДОПОМОГИ В НОВОМИКОЛАЇВЦІ

Альона приєдналася до групи самопомоги в Новомиколаївці у 2017 році. Вона пояснює, що активне членство у групі дало їй чималу користь:

«Я багато чого навчилася, коли приєдналася до групи самопомоги. Я навчилася робити базовий соціальний аналіз (Профіль громади), дізналася як можна розпочати співпрацю з місцевими чиновниками у Миколаївці та впливати на їхні рішення, а також як розробляти та впроваджувати проекти. Усі ці нові вміння та знання надали мені значної впевненості у собі. Аж настільки, що минулого року я подала свою кандидатуру до нашої місцевої ради і була успішно обрана».

Альона Вдовенко, мобілізаторка села Новомиколаївка Донецької області, вересень 2017 р., фото: Сергій Малолетка

Групи самопомоги формуються в громадах, при цьому спільноти окремих жінок та чоловіків з уразливих категорій виявляють загальні проблеми та інтереси. Така ситуація, як правило, має місце лише після проведення низки відкритих громадських зборів для пояснення поняття «групи самопомоги» та сприяння обговоренню ключових проблем у громаді. У деяких громадах процес формування груп самопомоги може проходити досить легко. Зазвичай це відбувається у громадах в яких вже є активні громадські організації або працюють програми міжнарод-

них організацій, а також якщо жінки й чоловіки в громаді мають досить однорідні характеристики. Місцева влада, яка підтримує зростання незалежних організацій громадянського суспільства, може також надавати підтримку щодо створення та функціонування груп самопомоги. Утім, в деяких громадах, де немає однорідності, а живуть представники різноманітних соціально-етнічних груп населення, або де є певна нестабільність (наприклад, громади, які переживають постконфліктний період), формування груп самопомоги може зайняти значно більше часу.

Організація, яка надає підтримку

Хоча мобілізація громад є процесом, який проходить за принципом «знизу вгору», але він не відбувається спонтанно і таки потребує певного стимулу ззовні, що передбачає залучення ресурсів та зміцнення потенціалу. Основним рушієм цього процесу, скоріше за все, буде громадська організація (але це може бути і державна інституція), а на регіональному та/або національному рівні буде суб'єкт, який забезпечує реалізацію програми, наприклад ООН Жінки або національна програма, що надаватиме рекомендації, забезпечить фінансування та здійснюватиме координацію дій. За допомогою мобілізаторів громад суб'єкти взаємодії на рівні громади будуть співпрацювати з суб'єктом, який забезпечує реалізацію цієї програми або національним механізмом.

В межах самих громад групи самодопомоги отримують допомогу в організаційному розвитку та адвокаційній роботі від організації, що надає

підтримку, та/або інших партнерів по програмі, яким доручено займатися діяльністю у сфері розвитку громади і місцевого розвитку та які керуються цінностями і принципами гендерної рівності й підходу, орієнтованого на права людини. Ці організації надаватимуть представникам громад можливості навчання, наставництва, створення зв'язків та різних ресурсів, необхідних для досягнення цілей розширення прав та можливостей. Основний зв'язок між громадами і партнерськими ГО (та/або іншими партнерами в рамках програми) буде здійснюватися через мобілізаторів громад та координаторів, призначених організацією, що надає підтримку. Організація, що надає підтримку, та/або інші партнери в рамках програми – це організації, які працюють на регіональному, загальнонаціональному та навіть міжнародному рівнях, а отже вони мають змогу допомогти громадським групам створити можливості співпраці з іншими подібними групами, а також надати підтримку мобілізаторам громад у формуванні зв'язків та розбудові спроможності.

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ФОНД – ЦЕ ОРГАНІЗАЦІЯ, ЩО НАДАЄ ПІДТРИМКУ У ПРОЄКТІ «МОБІЛІЗАЦІЯ ГРОМАД ЗАДЛЯ РОЗШИРЕННЯ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ».

Український жіночий фонд – це активна громадська організація, яка з 2016 року в рамках своєї місії підтримує процес мобілізації громад в Україні. Ця підтримка передбачає забезпечення керівництва та координування більш ніж 35 мобілізаторів, які працюють у громадах Донецької, Луганської та Запорізької областей, а також розгортання навчальних програм для мобілізаторів громад та груп самодопомоги і організацію заходів й форумів з метою пропагування переваг та кращого досвіду впровадження СМЕ.

Місцеві органи влади та інші суб'єкти взаємодії

Основними суб'єктами взаємодії у процесах прийняття рішень на місцевому рівні та об'єктами проведення адвокаційної роботи й співпраці є органи управління громадою (багато з яких представляють об'єднані громади) та державні інституції регіонального рівня. Далі, у Розділі 2, ці суб'єкти розглядаються разом зі спеціальними місцевими комітетами, які займаються питаннями безпеки, та іншими робочими групами, а також різними установами, що надають послуги з охорони здоров'я, освіти та інші соціальні послуги.

Місцеві підприємства та інші роботодавці, наприклад великі землевласники, а також підрозділи вітчизняних або міжнародних компаній, які працюють у громаді або поблизу, також можуть впливати на процес мобілізації громади або підтримувати його, так само як і діючі громадські, релігійні та інші організації. Крім того, процес мобілізації громад можуть підтримувати міжнародні організації, такі як ООН Жінки та ПРООН.

Розділ 2. Мобілізація громад задля розширення прав та можливостей в Україні

В громадах України є багато осіб та груп осіб, які відносяться до уразливих категорій населення. Вони з різних причин не в змозі реалізувати свої основні права. На обставини життя цих жінок, чоловіків і дітей значно вплинули останні роки переходного періоду в економічній та політичній сферах, а також конфлікт, що виник на Сході України. Органи влади (як національного, так і місцевого рівня) намагаються виконувати свої обов'язки, а інші суб'єкти у громадах, наприклад, комерційні компанії та неприбуткові організації, не завжди визнають та виконують власні соціальні зобов'язання перед уразливими категоріями осіб у громадах. Крім того, є деякі особи та організації, які прагнуть зберегти свій статус-кво у громадах, а тому чинять опір і блокують спроби запровадити позитивні зміни. Наприклад, власники бізнесу можуть тиснути на місцеву владу з метою інвестування в ту інфраструктуру, в якій вони зацікавлені з точки зору отримання прибутку, замість того, щоб витратити бюджетні кошти на покращення вуличного освітлення в житлових районах. Кримінальні угруповання теж можуть перешкоджати покращенню інфраструктури у житлових районах, оскільки на темних вулицях легше скоювати протизаконні дії, аніж на добре освітленій території.

Не зважаючи на негативні чинники, завдяки процесу реформування⁸ зростають можливості в громадах України щодо стимулювання та підтримки мобілізації жінок і чоловіків з найбільш уразливих категорій. Для того, щоб процес СМЕ був ефективним, особи, які займаються його впровадженням на практиці, мають бути поінформовані про важливі контекстуальні аспекти цих можливостей. Ці контекстуальні чинники стисло викладені далі.

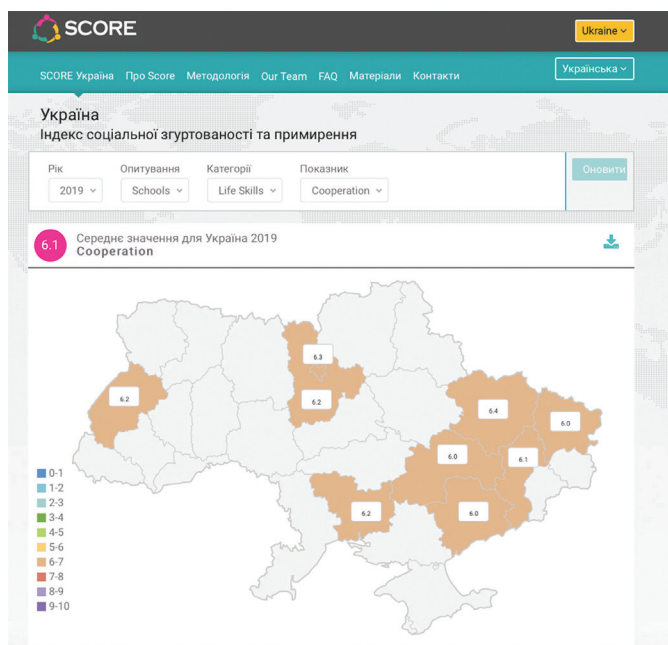
Уразливість не є загальноприйнятою концепцією. Уразливість пов'язана з характеристиками, які формально розділяють суспільство за певними критеріями та взаємопов'язаними чинниками, такими як: мова, соціальний статус та соціальна поведінка, дохід, вік, гендер, етнічне походження, стан здоров'я, релігійні переконання та ін. Ці характеристики можуть посилювати

уразливість певних груп, залежно від ситуації в якій ці групи перебувають.

Уразливість – це концепція, яку можна розглядати як спосіб описати цілий спектр характерних особливостей, що призводять до виключення тих чи інших жінок і чоловіків з процесів прийняття рішень у суспільстві та більшої ймовірності дискримінації щодо них. Ці характерні особливості можуть бути складними та набувати різних форм, ось чому методика СМЕ закликає осіб, що впроваджують її на практиці, уважно з'ясувати, хто є уразливими групами та особами у їхній громаді. Це можуть бути великі групи людей (наприклад, люди похилого віку та безробітні), або менші групи (наприклад, жертви домашнього насильства та особи з інвалідністю), або групи з численними уразливими характеристиками (наприклад, одинокі багатодітні матері або особи з певною ідентичністю, представники спільноти ЛГБТІ). По всій Україні є жінки та чоловіки, які належать до уразливих категорій осіб, а в деяких населених пунктах є певні уразливі прошарки населення, на яких потрібно зосередити увагу. Це, наприклад, релігійні або етнічні меншини, такі як роми, а також жінки та чоловіки, які були переміщені внаслідок конфлікту, або інші мігранти.

В Україні триває реформа децентралізації (більш детально описано на ст. 15). Теоретично це мало б означати, що жінки матимуть більше можливостей для висловлення своїх пріоритетів під час місцевого планування, але такі можливості не є доступними для усіх. Наприклад, до тепер реформою не передбачено ніякої формальної участі жіночих груп у прийнятті рішень. Жінки, які потерпають від множинних форм дискримінації, зокрема жінки-рома, жінки з інвалідністю, жінки-ВПО та інші, майже повністю виключені з процесів прийняття рішень¹³. Проблема уразливості є важливою в контексті децентралізації, адже її існування доводить, що не всі люди можуть однаково користуватися своїми правами, і, як наслідок, вони не можуть сповна користуватися перевагами існуючих політичних та законодавчих норм. Жінки, в цілому,

⁸ Після Революції Гідності, підписання в 2014 році Україною Угоди про Асоціацію з ЄС та Меморандуму з МВФ про проведення реформ, Уряд України розробив Програму реформ, яка стосується 18 сфер та передбачає сприяння розвитку всеохоплюючої економіки, підзвітність Уряду, гарантії прав людини і демократичний плюралізм <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu>

є більш уразливими, ніж чоловіки, оскільки вони частіше потерпають від прямої чи опосередкованої гендерної дискримінації з причини існування глибоко вкорінених стереотипів, патріархальних поглядів на роль жінки і чоловіка в суспільстві, поширеність насильства щодо жінок, дискримінаційні закони та/чи практики, традиції, звичаї та культурні норми.

Структура ООН Жінки проаналізувала уразливості жінок та чоловіків в контексті децентралізації та на територіях України, що постраждали від конфлікту. Посилання на повний аналіз є у виносках¹⁴, а внизу міститься коротка інформація щодо уразливих груп та викликів, з якими вони стикаються, визначених під час дослідження.

ОСОБИ, ЯКІ ВПРОВАДЖУЮТЬ МЕТОДОЛОГІЮ СМЕ НА ПРАКТИЦІ, МОЖУТЬ СКОРИСТАТИСЯ ЗВІТАМИ ТА АНАЛІЗОМ УРАЗЛИВОСТІ В УКРАЇНІ

У доповіді 2017 року «Цілі сталого розвитку: Україна» розглядається стан гендерної та інших форм соціальної нерівності та визначаються чіткі цілі щодо скорочення цієї нерівності.

www.ua.undp.org

Щоб краще зрозуміти громади, з якими вони працюють, особи, які впроваджують методологію СМЕ на практиці, можуть ознайомитися з дослідженнями уразливості в Україні. Такий аналіз уразливості можна використовувати як зразок для здійснення подібного аналізу на місцевому рівні (див. Етап 3. Створення «Профілю громади», розділ 3 Посібника). Наприклад, на платформі ООН «SCORE index» розглядається конкретна форма уразливості, пов'язана з соціальною згуртованістю та примиренням (www.scoreforpeace.org), а також у публікаціях «Аналіз уразливості жінок і чоловіків в контексті децентралізації в районах, що постраждали внаслідок конфлікту»⁹; «Права ромських жінок, які живуть в Україні»¹⁰, Ромський жіночий фонд «Чіріклі», ООН Жінки, 2018 р.; «Права жінок, які живуть з ВІЛ в Україні»¹¹, НУО «Позитивні жінки», ООН Жінки, 2017 р.; «Права жінок ЛГБТІК в Україні»¹², «Інсайт», ООН Жінки, 2019 р

⁹ <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/12/analysis-of-vulnerabilities-of-women-and-men-decentralization-in-the-conflict-affected-areas-ukraine>

¹⁰ <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2018/10/publication-the-rights-of-roma-women-in-ukraine>

¹¹ <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/12/human-rights-of-women-living-with-hiv-in-ukraine>

¹² <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/04/ukraine-lbtqi-women>

¹³ Доповідь Системи ООН в Україні на 66-й сесії CEDAW: <http://www.un.org.ua/ua/informatsiyni-tsentr/news/4052-dopovid-sistemy-oon-v-ukraini-na-66-i-sesii-cedaw>

¹⁴ «Аналіз уразливості жінок та чоловіків в контексті децентралізації на територіях України, що постраждали від конфлікту» було проведено за участі групи консультантів у період з жовтня 2016 р. по квітень 2017 р. у рамках спільної програми ПРООН та ООН Жінки «Відновлення управління та сприяння примиренню в постраждалих від кризи громадах України», за фінансової підтримки Європейського Союзу, <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/12/analysis-of-vulnerabilities-of-women-and-men-decentralization-in-the-conflict-affected-areas-ukraine>

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ (ВПО)

Згідно з Керівними принципами ООН з питань внутрішнього переміщення внутрішньо переміщені особи (ВПО) - це особи або групи осіб, які були змушені покинути свої будинки або місця постійного проживання, зокрема в результаті або з метою уникнення наслідків збройного конфлікту, ситуації загального насильства, порушень прав людини, стихійних антропогенних лих і які не перетнули міжнародно визнаний державний кордон¹⁵. ВПО, як група населення, включає багато підгруп, зокрема це літні люди, люди з інвалідністю, сім'ї з єдиним годувальником та люди, які живуть з ВІЛ/СНІД. Жінки і діти становлять більшу частину ВПО. Соціальна допомога або перестала надаватися або була значно скорочена, що змусило жінок самостійно піклуватися про дітей, літніх людей, людей з інвалідністю та інших уразливих членів сім'ї. Більшість безробітних ВПО – це жінки. До труднощів, з якими стикаються жінки-ВПО при працевлаштуванні належать: існування стереотипів на ринку праці стосовно жінок, літніх людей та ВПО, небажання працевлаштовувати осіб з тимчасово невідконтрольованих урядом територій, потреба у навчанні чи відсутність потрібного фаху або досвіду, відсутність документів необхідних для прийому на роботу (записи у трудовій книжці від попередніх працевлаштовувачів). Багато опитаних ВПО повідомляли, що почувалися як «другосортні громадяни». Вони також вважають, що через те, що їхня присутність вважається «тимчасовою», влада не має ніяких намірів консулюватися з ними чи зважати на їхні потреби.

ЛЮДИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Жінки з інвалідністю продовжують стикатися зі значними обмеженнями повної реалізації своїх прав у порівнянні з чоловіками з інвалідністю та іншими жінками. Тягар, який несуть жінки, піклуючись про дітей або інших членів родини з інвалідністю, не отримує достатньої уваги. Існує дуже обмежена кількість професійних психолого-консультативних центрів для жінок з інвалідністю, які виховують дітей, або для матерів, які виховують дітей з інвалідністю. Більшість людей з інвалідністю, з якими було проведено інтерв'ю, наголошували на тому, що їхня соціальна ізоляція спричинена браком доступної інфраструктури, що призводить до браку контактів із зовнішнім світом. Людина в інвалідному візку має труднощі з працевлаштуванням не через її/його стан або можливості, а через відсутність для неї доступності громадських автобусів, будівель, магазинів та ін. З цієї ж причини, через обмежену мобільність, у них також виникають складнощі при отриманні соціальних пільг. ВПО з інвалідністю можуть не мати необхідних документів (наприклад, через їх втрату) для доведення наявності у них інвалідності, стикаються із більшими труднощами при доступі до послуг. Жінки з інвалідністю страждають від різних форм дискримінації у кількох сферах одночасно: дискримінаційне ставлення при доступі до послуг репродуктивного здоров'я та планування сім'ї, ґендерно зумовлене насильство (зокрема, брак інформації про жінок з інвалідністю серед даних про постраждалих, а також недостатньо розвинені послуги та залучення цієї групи), обмежений доступ до правосуддя, відсутність представництва в органах законодавчої та виконавчої влади, на посадах, де приймаються управлінські рішення. Жінки з інвалідністю, які хотіли б створити сім'ю, часто не наважуються зробити запит про отримання соціальної допомоги через страх, що соціальні служби сприйматимуть їхню інвалідність як неспроможність виховувати дитину і відмовлять їм в опіці. Окрім участі в голосуваннях під час місцевих та загальнонаціональних виборів, активність серед людей з інвалідністю у публічному та політичному житті залишається на дуже низькому рівні. Це відбувається через відсутність належної інфраструктури для вільного доступу людей з інвалідністю до публічного простору, а також через їхній страх подальшої маргіналізації. Деякі респонденти казали, що не хотіли «виставлятися» і публічно виступати проти певної політики або підходів на місцевому та регіональному рівнях через побоювання втратити «і те невеличке, що в нас є». Щодо дівчат з інвалідністю, то батьки не бачать можливостей розвитку для них і не заохочують їх до навчання чи пошуку роботи. Всі респонденти ділилися думкою про те, що з боку місцевої влади немає «підзвітності або прозорості» щодо державних програм та витрат, а також вони вважають, що влада думає, що після надання соціальних виплат або пільг ця група вже не потребує піклування. Також респонденти вказали на відсутність заходів або політичної волі для включення їх до ширших консультацій, громадських слухань або будь-яких інших форм прозорого прийняття рішень.

ЛЮДИ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ/СНІД

Збройний конфлікт та погіршення економічної ситуації значно погіршили становище людей, які живуть з ВІЛ/СНІД. Жінки з маргіналізованих категорій населення потерпають від зростаючого рівня бідності та ґендерно-зумовленого насильства, що ще більше перешкоджає їхньому доступу до медичних та соціальних послуг. Стигма з боку медичних працівників щодо людей, які живуть з ВІЛ/СНІД, є одним з головних бар'єрів, що заважає їм отримати доступ до інформації та послуг. Медперсонал часто не готовий працювати з такими хворими і відмовляє у наданні допомоги.

¹⁵ Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf> (дата останнього звернення – вересень 2020 р.).

Крім того, коли статус особи, що живе з ВІЛ/СНІД стає відомим, знайти або зберегти роботу стає практично неможливо. Соціальні стереотипи та стигма створюють подвійний тиск на жінок, які живуть з ВІЛ, особливо у сільській місцевості, де вони стикаються з викликами у доступі до якісних медичних, психологічних, правових та соціальних послуг, що включають необхідне тестування та ліки. В результаті збройного конфлікту зруйновано будівлі медичних закладів, а багато програм державної допомоги для людей, які живуть з ВІЛ/СНІД було припинено. Особливо уразливими є жінки, які живуть з ВІЛ у сільській місцевості поблизу лінії розмежування. Конфлікт і надалі підвищує ризики передачі ВІЛ-інфекції серед ВПО через відсутність обізнаності та доступу до послуг, а також через зростання небезпечних практик. Жінки часто не можуть наполягати на безпечному сексі через низку факторів, зокрема через економічну залежність, страх побиття або низьку самооцінку.

ЛІТНІ ЛЮДИ

Літні люди – одна з найбільш уразливих категорій населення через низьку мобільність, дуже обмежені доходи та нестачу належного догляду. У Східній Україні літні жінки похилого віку є однією з найуразливіших категорій громадян, які постраждали внаслідок збройного конфлікту. У районах, постраждалих від конфлікту, вони найбільше потерпають від обмеженого доступу до інформації, медичних послуг та соціальних виплат. Найпоширенішим проявом дискримінації літніх людей є те, що вони залишаються осторонь життя громади та суспільної діяльності. В той час, як для більшості літніх людей (99%) джерелом основного доходу є пенсія, розмір пенсії літніх жінок є нижчим, ніж у чоловіків, що підвищує їхню і без того надзвичайно високу уразливість. Пенсіонери знаходяться в найскладнішій ситуації серед ВПО, частково через вимогу перереєстрації в установах, які працюють на тимчасово непідконтрольній уряду території, коли після цього вони мають отримувати свої соціальні пільги в інших місцях. Участь у громадському житті серед літніх людей є дуже низькою, оскільки вони здебільшого переймаються забезпеченням своїх базових потреб – харчування, здоров'я та житло. Багато літніх людей не змогли виїхати з іншими членами своєї родини через інвалідність або обмежену мобільність. ВПО, чії літні родичі не переїхали з ними, часто навідують їх, зазнаючи додаткових ризиків через такі візити.

ДОМОГОСПОДАРСТВА, ОЧОЛЮВАНІ ЖІНКАМИ

Через збройний конфлікт у багатьох родин залишився один годувальник, здебільшого це жінки-годувальниці, як ВПО, так і з приймаючих громад. Багато жінок втратили чоловіків через військові дії, тисячі інших жінок були змушені залишити свої рідні місця та переїхати разом з дітьми, а чоловіки залишилися (наприклад, щоб доглядати за родичами або наглядати за будинком). Багатьом з них бракує соціальних зв'язків, доходів, доступного житла та можливостей для працевлаштування й професійного розвитку. Жінки, які самі очолюють домогосподарства, значно частіше доглядають за літніми чи хворими родичами. Враховуючи, що такі жінки частіше є безробітними та отримують менший дохід, додаткові витрати на догляд за дітьми та літніми батьками, чи іншими членами родини, загострюють їхню економічну та соціальну уразливість, особливо у сільській місцевості. Одинокі матері частіше стикаються з дискримінацією на всіх рівнях та майже у всіх сферах. Респондентки наводили численні приклади випадків дискримінації зі свого повсякдення. Наприклад, орендодавці не хочуть здавати їм квартири, тому що не вірять в їхню платоспроможність. Роботодавці не хочуть приймати на роботу одиноких матерів, вважаючи їх «ненадійними», адже наявність малолітніх дітей є причиною частих лікарняних для догляду за хворими. Рівень участі одиноких матерів у громадському та політичному житті є низьким. Пошук постійного джерела доходу, дитсадочка та школи, робота, забезпечення житла та харчування – з усім цим у одиноких матерів виникають особливі складнощі, тому часу на щось інше залишається обмаль. Респонденти зазначали, що обмеженість доступу до дитсадочків та доступних варіантів організації догляду за дітьми – одна з основних проблем для жінок.

В Україні прийнято низку законів та директивних документів щодо зменшення уразливості шляхом сприяння дотриманню прав людини, забезпечення гендерної рівності та ліквідації дискримінації, у тому числі дискримінації за кількома ознаками. Так, у 2012 та 2005 роках були прийняті Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»¹⁶ та Закон України

«Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»¹⁷. Після прийняття цих законів були ухвалені Національна стратегія у сфері прав людини, Державна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до

¹⁶ Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (№ 5207-VI від 06.09.2012)

¹⁷ Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (№ 2866 – IV від 08.09.2005 р.)

восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року¹⁸. У цих документах визначаються основні стратегічні цілі та пріоритети для забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та ліквідації множинних форм дискримінації. Коли спалахнув конфлікт на Сході України, Уряд прийняв Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2020 року з метою забезпечення участі жінок у процесах розбудови миру та відновлення і посилення протидії й захисту від ґендерно-зумовленого насильства (№ 113-р від 24.02.2016). У період з 2017 по 2019 роки національне законодавство, яке регулює питання протидії всім формам ґендерно-зумовленого насильства, включаючи домашнє, а також сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, було підсилене з прийняттям нового Закону, внесенням змін до Кримінального кодексу, а також прийняттям Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року¹⁹, а також Стратегії запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом, в Україні.

Починаючи з 2014 року державна влада України впроваджує **реформу децентралізації** з метою подальшої передачі місцевим органам влади повноважень щодо прийняття рішень з питань формування місцевої політики та надання послуг. Цей процес охоплює чотири конкретні сфери реформування: Реформа територіальної організації влади; Реформа місцевого самоврядування; Реформа регіональної політики та Реформа фінансової децентралізації (нова модель фінансового забезпечення місцевих рад). Такі процеси реформування сприяють розширенню можливостей жінок і чоловіків щодо участі у процесах прийняття рішень по всій Україні, і не лише тому, що механізми прийняття рішень тепер знаходяться ближче до них (а не зосереджені в столиці). Це зумовлено й тим, що місцеві органи влади намагаються знайти можливості налагодження співпраці з населенням на місцевому рівні поза межами урядових інституцій.

Наразі сільським, селищним та міським радам надані повноваження в таких сферах (перелік не є вичерпним):

- затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань стосовно місцевого самоврядування;
- розгляд прогнозу місцевого бюджету, затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету;
- утворення цільових фондів, затвердження положень про ці фонди;
- встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України;
- прийняття рішень щодо здійснення місцевих запозичень;
- прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах, а також земельному податку;
- прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності; вирішення питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна;
- включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним, прийняття рішення про здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів комунальної власності, у тому числі на умовах концесії, про створення, ліквідацію, реорганізацію та репрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади;
- вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;
- вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, а також про скасування такого дозволу;
- прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в порядку і межах визначених законом повноважень;

¹⁸ Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених в заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України щодо реалізації Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року (№ 634-р від 05.09.2018).

¹⁹ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 728-р «Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року».

- прийняття рішення про проведення місцевого референдуму²⁰;
- вирішення інших питань місцевого значення, що належать до їх компетенції.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать власні (самоврядні) повноваження та делеговані повноваження²¹, які охоплюють такі сфери:

- **Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку**, у тому числі: підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм; організаційне забезпечення надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг та інші супутні види діяльності;
- **Повноваження в галузі бюджету, фінансів і цін**, у тому числі: складання, схвалення та подання на розгляд відповідної ради прогнозу місцевого бюджету, складання проєкту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності та інші супутні види діяльності;
- **Повноваження щодо управління комунальною власністю**, у тому числі: управління, в межах визначених радою, майном, що належить до комунальної власності відповідних територіальних громад, погодження в установленому порядку кандидатур для призначення на посаду керівників підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, які перебувають у державній власності, інші супутні види діяльності;
- **Повноваження в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку**, а саме: управління об'єктами

житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня та якості послуг населенню, здійснення заходів щодо розширення та вдосконалення мережі підприємств житлово-комунального господарства, торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування, розвитку транспорту і зв'язку, інші супутні види діяльності;

- **Повноваження у галузі будівництва**, у тому числі: організація за рахунок власних коштів і на пайових засадах будівництва, реконструкції і ремонту об'єктів комунального господарства та соціально-культурного призначення, житлових будинків, доріг місцевого значення, а також капітального та поточного ремонту вулиць і доріг населених пунктів та інших доріг, які є складовими автошляхів державного значення (як співфінансування на договірних засадах), здійснення контролю за забезпеченням надійності та безпечності будинків і споруд, незалежно від форм власності, в районах, що зазнають впливу небезпечних природних і техногенних явищ та процесів, інші супутні види діяльності;

- **Повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту**. Зокрема, управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення в межах наданих повноважень, доступності і безоплатності освіти і медичного обслуговування на відповідній території, інші супутні види діяльності;

- **Повноваження у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища**, у тому числі: підготовка і подання на затвердження ради проєктів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля, здійснення контролю за додержанням зе-

²⁰ Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97 від 21.07.1997 р., статті 25, 26.

²¹ Делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішеннями районних, обласних рад.

мельного та природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів, інші супутні види діяльності;

- **Повноваження у сфері соціального захисту населення.** Вирішення, відповідно до законодавства, питань про надання допомоги особам з інвалідністю, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих (померлих або визнаних такими, що пропали безвісти) військовослужбовців та інших категорій отримувачів соціальної допомоги, підготовка і подання на затвердження ради цільових місцевих програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, територіальних програм зайнятості та заходів щодо соціальної захищеності різних груп населення від безробіття, організація їх виконання, інші супутні види діяльності;

- **Повноваження в галузі зовнішньоекономічної діяльності,** у тому числі: укладання і забезпечення виконання у встановленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг, організація та контроль прикордонної і прибережної торгівлі, інші супутні види діяльності;

- **Повноваження в галузі оборонної роботи,** у тому числі: організація та участь у здійсненні заходів, пов'язаних з мобілізаційною підготовкою та цивільним захистом на відповідній території, інші супутні види діяльності;

- **Повноваження щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою,** у тому числі: підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо питань адміністративно-територіального устрою в порядку і межах повноважень визначених законом, інші супутні види діяльності;

- **Повноваження щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.** Підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо послуг поліції, що утримується за рахунок коштів місцевого самовря-

дування, вирішення питань про чисельність працівників такої поліції, про витрати на їх утримання, здійснення матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, створення для них необхідних житлово-побутових умов; забезпечення вимог законодавства щодо розгляду звернень громадян, здійснення контролю за станом цієї роботи на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності, інші делеговані види діяльності;

- **Інші повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, які надані їм законом²².**

Для всіх вищезазначених сфер компетенції органи місцевого самоврядування матимуть відділи або окремих спеціалістів, призначених для управління ними, з дотриманням директив, наданих головою сільської/селищної/міської ради та депутатами відповідної місцевої ради. Внутрішня організаційна структура органів місцевого самоврядування може змінюватись в залежності від розміру та ресурсів громади і тому громадянам, зацікавленим у роботі з певними питаннями, потрібно буде з'ясувати, які підрозділи чи особи є відповідальними за той чи інший напрямок. Регіональні та місцеві органи влади мають свої власні зобов'язання щодо забезпечення дотримання прав людини та принципу гендерної рівності, як невід'ємної складової наданих їм у процесі децентралізації повноважень. В основних стратегічних документах, що стосуються прав людини та гендерної рівності, визначені конкретні обов'язки регіональних та місцевих органів влади, які були ще більше підсилені прийнятою Стратегією забезпечення гендерної рівності Міністерства розвитку громад та територій України²³, а також Методичними рекомендаціями щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі²⁴.

Вкрай важливим моментом для осіб, які впроваджують методологію СМЕ на практиці, є розуміння місцевого циклу формування державної політики та процесів визначення бюджетів для громади. Настанови щодо цього надаються в Розділі 3 (Етап 6. «Лобювання та робота з місцевими органами влади»).

²² Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97 від 21.07.1997 р., статті 27-40.

²³ Стратегія гендерної рівності Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України на період 2019-2021 років (затверджена 22.08.2019 р.)

²⁴ Наказ Міністерства фінансів України № 1 від 2 січня 2019 р. Див. за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19?fbclid=IwAR2sK8xB9-WqyO2-p6IA-b5qelitDrkqYexX8wNF-ZfO0rnFGbLBkT-0wzE>

Процес мобілізації громад в Україні все більше підтримується завдяки **становленню громадянського суспільства** та підвищенню рівня усвідомлення підприємницьким сектором необхідності бути більш соціально орієнтованим. Після Революції Гідності²⁵ громадянське суспільство в Україні отримало нові можливості для реалізації ініціатив та підвищення рівня визнання. Дійсно, у січні 2014 року під час Євромайдану громадські активісти, експерти та журналісти об'єдналися для прискорення реформ в країні та започаткували коаліцію, відому під назвою Реанімаційний Пакет Реформ (РПР). Учасники РПР розробили Дорожню карту реформ для Парламенту і тепер працюють у тісній співпраці з Урядом. На сьогодні громадянське суспільство визнане широким загалом, державними службовцями та політичними діячами у якості повноцінного гравця, який впливає на розвиток держави на всіх рівнях, а Уряд сам розробив Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 роки. З'являються різні платформи та мережі, які підтримують місцеві громадські організації, що займаються впровадженням СМЕ²⁶.

Як і у багатьох країнах Європи, підприємницький сектор в Україні все більше визнає важливість соціальної згуртованості та стабільності для продуктивної та прибуткової комерційної діяльності. Підприємства, великі та малі, не тільки потре-

бують кваліфікованої та здорової робочої сили, але й хочуть, щоб здорові та заможні клієнти купували їхні товари та послуги. Таким чином, багато підприємств усвідомлюють, що **комерційні операції та менеджмент мають бути соціально орієнтованими**. Утім, більшість підприємств, особливо невеликих, що працюють на місцевому рівні, не мають можливостей чи відповідних знань для взаємодії з громадами, а тому позитивно сприймають досвід та можливості взаємодії, які пропонують громадські організації, у тому числі місцеві групи самопомогі.

І нарешті, слід зазначити, що методологія СМЕ зарекомендувала себе як ефективний спосіб допомоги громадам, які постраждали внаслідок кризи на Сході України, зазнали значної шкоди в соціальній та економічній сфері, пережили негативні психологічні наслідки. Для відбудови цих громад необхідно, зокрема, відновити соціальну згуртованість, довіру та впевненість громади. Сприятиме такому відновленню застосування в умовах України порядку денного «Жінки, мир, безпека»²⁷, який є невід'ємною складовою процесу мобілізації громад. Найбільш уразливі категорії жінок та чоловіків в цих громадах залучаються до процесу мобілізації громад, а отже саме їх права та інтереси мають першочергове значення в місцевому розвитку, а не інтереси зовнішніх груп.

²⁵ Революцію, яка відбулася в Україні в лютому 2014 року, часто називають Євромайданом або Революцією Гідності. (Українською: Революція Гідності, Revoliutsiia hidnosti).

²⁶ Наприклад, Мережа громадських організацій-хабів об'єднала 15 провідних регіональних громадських організацій в Україні – <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2018/02/01/sco-hubs.html>

²⁷ Див., наприклад, інформаційний бюлетень структури ООН Жінки з питань миру та безпеки – <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2013/12/un%20women%20briefthematicpsuswebrev3%20pdf.pdf?la=en>

Розділ 3. 10 етапів впровадження методології «Мобілізація громад задля розширення прав та можливостей»

Мобілізація громад задля розширення можливостей має на меті покращити розвиток громад шляхом розширення прав та можливостей громадян, які в них проживають, особливо найбільш уразливих та маргіналізованих категорій жінок і чоловіків. Сам цей процес був розроблений у формі 10 послідовних, логічно пов'язаних один з одним етапів. Ці 10 етапів можуть бути впроваджені протягом 12-24 місяців, залежно від конкретних умов кожної окремо взятої громади. Етапи процесу можна проходити повторно, щоразу враховуючи попередні успішні дії, помилки та зроблені висновки.

У цьому практичному посібнику щодо кожного з 10 етапів розглядаються такі моменти:

- Мета кожного етапу та мінімальні результати, які мають бути досягнуті, перш ніж перейти до наступного етапу;
- Інструменти та методології, які можна використовувати для досягнення очікуваних результатів на кожному етапі;
- Деякі приклади застосування інструментів та методик на практиці;
- Найкращі поради та «контрольний список» для успішної реалізації дій на кожному етапі.

Десять етапів CME

ЕТАП 1. ПРИБУТТЯ В ГРОМАДУ

Організація, що надає підтримку, відбирає та наймає осіб, які виступають мобілізаторами у цільових громадах, забезпечує базову підготовку мобілізаторів з метою загального розуміння ними понять СМЕ та оволодіння достатніми навичками для впровадження 10 етапів методології. Після завершення початкової підготовки мобілізатори громад можуть розпочати процес СМЕ.

На першому етапі мобілізатору громади необхідно буде виконати таку роботу у тісній співпраці з координатором організації, що надає підтримку:

- **Скласти список суб'єктів взаємодії²⁸** в цільових громадах і поблизу них, провівши «кабінетне дослідження», щоб підготувати список установ та організацій; під час майбутнього візиту в громаду бути готовим застосувати метод «снігової кулі» для визначення будь-яких суб'єктів взаємодії, які відсутні у списку (метод «снігової кулі» означає, що якщо під час однієї зустрічі з одним конкретним суб'єктом взаємодії ви дізнаєтеся про інших важливих суб'єктів, то додаєте їх до свого списку й намічаєте зустріч з ними).

- **Підготувати основні інформаційно-просвітницькі матеріали** щодо програми, включаючи чітку тезу про забезпечення гендерної рівності та ППЛ, а також опис очікуваного процесу змін, що визначає недоліки та переваги розширення можливостей. Ці матеріали можуть бути у друкованому форматі (звичайна листівка або «флаєр»), презентація у паперовому вигляді, або проста презентація PowerPoint. Важливо, щоб ключові тези програми можна було легко озвучити за 10-15 хвилин на зустрічах.

- **Підготувати простий перелік питань** (не більше 5), щоб з'ясувати сферу діяльності та інтереси суб'єктів взаємодії. Ці питання можуть ґрунтуватися на аналізі суб'єктів взаємодії по типу SWOT (Strengths (сильні сторони), Weaknesses (слабкі сторони), Opportunities (можливості), Threats (загрози), наприклад, такі:

- *Наскільки суб'єкт взаємодії усвідомлює наявність конкретних уразливих осіб у громаді та ступінь своєї відповідальності перед такими особами?*
- *Які, на думку суб'єктів взаємодії, є найбільші перешкоди для місцевого розвитку в громаді?*

- *Які можливості/ресурси має суб'єкт взаємодії можна використати для підтримки роботи груп самопомог?*

- *Які ще організації чи інституції даний суб'єкт рекомендує залучити до процесу мобілізації громад?*

РОЗПОВІДЬ ПРО ДВОХ МЕРІВ

В центральній частині Молдови, у двох дуже схожих громадах, процес мобілізації, який відбувався протягом 2012 року, мав абсолютно різний ефект. В одному селі в результаті процесу мобілізації громади розширилися можливості уразливої групи громадян, які створили власну організацію, а в іншому селі не відбулося фактично ніяких змін. З самого початку процесу однією з ключових відмінностей було ставлення до нього голів кожної з цих громад. У тому селі, де процес мобілізації громади був успішним, місцевий голова не намагався контролювати процес, а лише підтримував його автономність і давав поради, коли його запитували. Таким чином, голова та громадська група вважали себе рівноправними партнерами у процесі розвитку села. А ось у іншому селі, де процес мобілізації був невдалим, винуватцем такого результату став місцевий голова (незважаючи на те, що він з великим ентузіазмом сприйняв ідею мобілізації громади), який своїм втручанням позбавив свободи дій й ініціативи інших учасників процесу: він завжди домінував на зборах громади, брав участь у навчальних заходах групи і взяв на себе функції управління проектами. Таким чином, замість того, щоб «надати можливості» іншим, місцевий голова взяв на себе роботу групи і тим самим перевантажив себе і не зміг досягти того, що група спочатку мала на меті.

- **Провести низку зустрічей з різними суб'єктами взаємодії.** Необхідно організувати зустрічі з такими суб'єктами взаємодії, які б дозволили визначити гендерний склад громади, форми нерівності або особливі потреби жінок і чоловіків у громаді. Ці зустрічі не повинні бути занадто довгими (орієнтовно 30-45 хвилин). Окрім презентації програми, варто оперативно визначити ймовірні сильні та слабкі сторони суб'єктів взаємодії щодо підтримки процесу мобілізації громади, а також їхні можливості та загрози з їхнього боку цьому процесу. Необхідно робити нотатки під час обговорень та конспектувати зроблені висновки.

²⁸ Інструмент «Аналіз суб'єктів взаємодії» міститься в додатках до цього Посібника

- Якщо необхідно, забезпечте проведення зустрічей з будь-якими структурами, які, ймовірно, можуть обмежувати чи перешкоджати роботі з мобілізації громади (наприклад, силові відомства).

Практичні поради та допоміжні засоби:

- Новим мобілізаторам громад може бути складно повністю пояснити процес СМЕ та інституційні механізми, необхідні для проведення мобілізації та реалізації громадських проєктів. Тому **надзвичайно важливо підготувати друковані матеріали**, які можна роздати суб'єктам взаємодії, а також використовувати допоміжні матеріали (наприклад, показати короткі відеосюжети про мобілізацію громад, підготовлені структурою ООН Жінки). Також було б добре провести повторні зустрічі з тими ж самими суб'єктами, щоб можна було надати більше інформації та відповісти на питання.
- Дуже важливо у **процесі мобілізації громад залучитися підтримкою місцевих лідерів**. Це може бути офіційна підтримка (наприклад, дозвіл директора школи на використання шкільних приміщень для проведення зустрічей/тренінгів, підтримка міського голови щодо співпраці у створенні «Профілю громади» (див. Етап 3) або неофіційна підтримка (наприклад, звернутися до місцевих ЗМІ з проханням про публікацію/трансляцію історій про процес мобілізації громади).

Посилання на інформаційні ресурси

- Матриця аналізу суб'єктів взаємодії – *див. Додатки*
- Методологія аналізу SWOT – *див. Додатки*
- Український Жіночий Фонд: вступні коментарі для мобілізаторів громад – <http://ukr.wf/cmeguide>

Контрольний список для мобілізаторів громад:

- ✓ Виконати аналіз суб'єктів взаємодії
- ✓ Роздрукувати інформаційні листівки щодо мобілізації громади та буклет програми
- ✓ Скласти список місцевих прихильників процесу мобілізації громад, записати та зрозуміти проблеми.

ЕТАП 2. СТВОРЕННЯ ТА РОЗБУДОВА ПОТЕНЦІАЛУ ГРУП САМОДОПОМОГИ

Після проходження навчання та завершення початкового аналізу суб'єктів взаємодії та загальної ситуації в громаді, мобілізатори громад можуть розпочати процес об'єднання громади.

Залежно від ситуації, це може бути досягнуто за допомогою проведення **невеликих зустрічей у житлових районах громади з представниками певної уразливої категорії**, або ж більш масштабних **громадських зустрічей** по типу **загальних зборів громади** з більшою кількістю учасників. При організації масштабної загальної зустрічі, потрібно завчасно подбати про запрошення на неї людей з уразливих груп. З попереднього досвіду роботи в громадах відомо, що люди з уразливих груп уникають говорити про свої потреби назагал або взагалі не відвідують загальних зборів. Тому мобілізатори/-ки мають шукати особливі підходи до таких людей. Наприклад, дізнатися про неформальних лідерів певних уразливих категорій та завчасно домовитися з ними про їхню участь в заході; дізнатися чи можуть представниці/-ки уразливих груп приєднатися до зборів в призначений час та у визначеному приміщенні; запитати, яка їм потрібна допомога, щоб вони змогли взяти участь (наприклад, побути з дітьми тощо). Після заходу варто попросити передати інформацію іншим людям з даної категорії, які не змогли прийти з певних причин. Також, якщо в громаді є громадські організації, які працюють з певними уразливими групами жінок та чоловіків, то можна звернутись до них і запропонувати провести презентацію проєкту й запросити приєднатись до групи самопомогі. Вибір методів, які будуть використовуватися, буде залежати від рівня згуртованості, який на думку мобілізатора, наявний у громаді. Якщо вже є почуття спільної мети та об'єднаних інтересів, можна провести розширені збори (30-40 осіб). Однак, за наявності значного різноманіття та явно різних інтересів і можливостей, було б доречніше провести зустрічі з меншою кількістю людей (3-12 осіб). Такі зустрічі можуть бути проведені в різних громадських та навчальних просторах, таких як бібліотеки, школи, центри культури, або ж в приватних будинках, для меншої групи осіб, та поза приміщеннями, якщо дозволяє погода. Мобілізатор громади повинен забезпечити, щоб:

- на зустрічах враховувалися гендерні аспекти (у тому числі належне представництво жінок та чоловіків), а також залучалися жінки та чоловіки з найбільш маргіналізованих груп населення;
- мобілізатор/мобілізаторка громади завжди залишалися нейтральною стороною;

- не виникало конфліктів, зазначаючи при цьому та визнаючи розбіжності.

Мобілізатору громади необхідно готуватися до таких зустрічей задля того, аби мати можливість зробити коротку презентацію про мобілізацію громади та переваги розширення прав і можливостей громадян, а також навести приклади та розповісти історії для наочної демонстрації концепції та мети цього процесу. Приклади мають відповідати умовам України, а отже мобілізатори громад повинні бути знайомі з останніми повідомленнями про мобілізацію громад в країні. Наприклад, варто переглянути короткі відео, підготовлені структурою ООН Жінки про мобілізацію громад, яка відбувається у Донецькій та Луганській областях, або ознайомитися з іншими **прикладми впровадження мобілізації громад** в Україні (наведені далі у текстовому блоці). Мобілізаторам громад необхідно мати кілька власних «історій». Також важливо, щоб мобілізатори громад не читали лекцій на цих засіданнях, а діяли як впевнені фасилітатори, заохочуючи членів громади до висловлювання своїх думок та не дозволяючи, щоб обговорення було занадто зосереджене на проблемах певної людини. Мета таких зустрічей: остаточно отримати згоду від усіх або більшості учасників на те, що треба розпочати процес мобілізації у їхній громаді та що існує спільне розуміння того, що передбачає мобілізація. Засідання не повинні бути довгими, але має бути достатньо часу, щоб отримати згоду (30-60 хвилин).

Після сформування відчуття єдності серед членів громади або, принаймні, серед певних верств громади (наприклад, серед жінок, серед людей похилого віку тощо), мобілізатор може організувати 1-2 **«Семінари з питань утворення груп»**. Ці семінари можуть проводитись як великі заходи (30-40 осіб з розбивкою на декілька підгруп під час семінару), або ж менші заходи, спрямовані на конкретних учасників (наприклад, група, що складається з 5-6 одиноких матерів). Семінари повинні проводитись у відповідному громадському приміщенні (див. вище коментарі щодо ресурсів). На проведення семінару необхідно відвести 1,5–2 години, тому розпорядок заходу повинен влаштовувати учасників.

Семінари для утворення груп спрямовані на те, щоб:

- допомогти учасникам утвердитися у своєму прагненні до мобілізації та продемонструвати, як жінки і чоловіки у громаді, які мають спільні інтереси та проблеми, можуть утворювати групи самопомоги (в ідеалі – 5-8 членів, але вони можуть налічувати і до 15 членів);
- пояснити необхідність прийняття «основних правил», яких учасники мають дотримуватися на

засіданнях груп самопомоги. Це, наприклад, такі правила: слухати та поважати думку інших; кожен учасник групи може висловитися; бути терплячими; не давати обіцянок, які не можна виконати; згода проявляти солідарність з кожним членом групи;

- вивчити вимоги до командної роботи та визначити, які види навичок та знань можуть знадобитися для успішної роботи груп самопомоги;
- домовитися щодо основних умов роботи групи самопомоги: час та місце проведення засідань (рекомендовано, щоб група самопомоги зустрічалася доволі часто протягом перших кількох місяців, наприклад, щонайменше щотижня) та функції різних членів групи (наприклад, хто організовує зустрічі, хто веде записи);
- всім разом подумати та вибрати ім'я для групи.

Успіх мобілізації в Україні

Жіночі групи в м. Попасна

Жінки в Попасній (Луганська область) взагалі не розуміли, як такі поняття як «права» і «гендерна рівність» можуть допомогти позитивно змінити якість їхнього життя. Вони просто хотіли, щоб влада вирішувала проблеми і щоб можна було «нормально жити». Тому вони очікували, що процес мобілізації буде орієнтований на органи влади. Отже, ми повинні були показати жінкам, що якщо вони зорганізуються та трохи навчаться, то зможуть самі вимагати дотримання своїх прав, лобіюючи найбільш важливі для них питання у місцевих органах влади, а якщо ні, влада навряд чи щось зробить. Після декількох зустрічей жінки зрозуміли, що саме вони мають бути в центрі процесу мобілізації, а не місцеві органи влади. Як наслідок, жінки утворили 2 групи самопомоги у Попасній. Після того, як вони пройшли тренінги, групи самопомоги змогли переконати місцеву владу спільно здійснити низку дій, які з того часу принесли значну користь жінкам. Одним із найважливіших успіхів було відкриття центру підтримки жінок, функціонування якого було забезпечено за рахунок фінансування місцевих органів влади.

- Після першої зустрічі/семінару з утворення групи, мобілізатор громади зобов'язаний брати активну участь у **наданні підтримки групам самопомоги щодо їх розвитку та організації**. Це передбачає такі дії:

- перевіряти, що в роботі групи беруть участь всі її члени; якщо якийсь член групи перестає

відвідувати засідання, мобілізатор повинен спробувати з'ясувати причини, і, якщо можливо, владнати будь-які можливі проблеми або труднощі, що виникають у членів групи;

- забезпечувати, щоб усі члени групи самодопомоги мали змогу однаково брати участь в обговореннях на засіданнях групи і щоб ніхто не домінував у дискусіях, потрібно виступати у ролі модератора бесіди, уникати затяжних діалогів або монологів, які стосуються скарг людей на важке життя. Це нелегко зробити в умовах, коли уразливі жінки з низькою самооцінкою, як правило, мовчать і просто слідує за тим, що скажуть лідери групи. У таких випадках мобілізаторам необхідно заохочувати та задавати

конкретні запитання тим членам групи, які здебільшого мовчать, щоб допомогти їм висловити свою думку в ході обговорення;

- сприяти стабілізації складу групи самодопомоги (це означає, що один чи двоє людей можуть вийти з групи, але до неї можуть приєднатися нові члени); визначити порядок денний для перших кількох засідань. Цілі та порядок денний перших кількох засідань групи самодопомоги розглядаються далі. Мобілізаторові доцільно бути присутнім на перших 3-4 засіданнях групи самодопомоги, допомагаючи членам групи визначити порядок денний. Ці зустрічі триватимуть орієнтовно 60-90 хвилин.

СНІЖАНА, МОБІЛІЗАТОРКА ГРОМАДИ

Я почала працювати мобілізаторкою громади у с. Черкаське у 2017 році. Я швидко зрозуміла, що є кілька ключових аспектів, важливих для того, щоб бути ефективною мобілізаторкою громади, і що це не «вища математика», а прості «прописні істини»:

- зміни, зазвичай, відбуваються поступово, невеликими кроками, тому коли ці невеличкі зміни відбуються, важливо їх визнати і порадіти разом із членами вашої групи та сусідами
- важливо, щоб члени громади, і особливо жінки з групи самодопомоги, усвідомлювали, що вони можуть бути причетними до процесу змін і вони можуть «рухати цей процес»!
- коли ви помічаєте зміни у власній поведінці та робите переоцінку власних цінностей - це дійсно дає вам енергію (як мурашці на моїй фотографії!).

Сніжана Матковська, мобілізаторка Попаснянської громади, Луганська область, липень 2019 р., фото: Анна Корбут

Групи самодопомоги мають сформувати структуру та визначити процедури. Такі положення часто називаються **Статутом**. Вони не повинні бути складними і на ранніх стадіях існування групи самодопомоги можуть бути неофіційними, призначеними тільки для членів групи. Згодом, якщо так вирішать члени групи самодопомоги, її можна зареєструвати офіційно, але на початкових етапах у цьому НЕ-МАЄ необхідності. Початковий Статут групи самодопомоги повинен містити:

- заяву про цілі групи, її назву та плановану сферу здійснення діяльності;
- визначення того, хто може бути членом групи, та як нові члени можуть приєднатися до групи та вийти з її складу; визначення щодо того, хто може бути членом групи, може передбачати обмеження, які вважають за потрібне зазначити засновники групи (наприклад: членом групи не може бути особа, яка обіймає виборну посаду в органах місцевого самоврядування, або членами групи не можуть бути близькі родичі);
- умови щодо керівництва та управління групою самодопомоги й опис керівних функцій: голова/керівник, секретар, касир, координатор із зовнішніх зв'язків, а також спосіб, у який група

самодопомоги звітуватиме своїм членам та громаді, з якою вона співпрацює; чітко визначені умови щодо того, як група приймає рішення, як можуть змінюватися чи чергуватися люди на керівних посадах, та чи є необхідність у здійсненні певної роботи комітетом групи самодопомоги;

- статут може також включати умови щодо збирання членських внесків (якщо це необхідно) та управління фінансовими ресурсами, які можуть залучатися або надаватися групі.

Мобілізатор має забезпечити, щоб члени групи розуміли причини прийняття Статуту, а саме: зменшення ймовірності виникнення майбутніх конфліктів між членами групи, забезпечення відкритості між членами групи, посилення колективної відповідальності та вироблення чітких меседжів для оточуючих людей.

Не можна використовувати готові шаблони Статуту, хоча варто ознайомитися з існуючими статутами інших організацій, щоб почерпнути звідти ідеї. Оптимальний варіант – розробити Статут за участі всіх членів групи, передбачивши можливість внесення до нього змін та доопрацювання у міру того як група зростає та набуває досвіду.

Приклади деяких питань, які мобілізатори громад можуть використовувати для спрямування обговорення членами групи самодопомоги положень Статуту

СТАТТИ СТАТУТУ	ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ
Призначення групи самодопомоги	Чому люди об'єдналися у групу? Яка кінцева мета групи? Чого вони можуть досягти за короткий термін? Чого вони можуть досягти за довший період?
Склад	Які це конкретні особи і які вони мають сильні сторони та обов'язки, щоб вони могли стати членами групи? До якої уразливої групи вони відносяться і як порушуються їхні права? Які є обмеження щодо членства в групі (якщо є)?
Керівництво та управління	Які керівні та управлінські функції в групі? Як вирішити, хто має виконувати ці функції і як довго? Як усі члени групи можуть отримати можливість брати участь в керівництві групою (наприклад, через систему ротації/почергового виконання обов'язків)? Як група повинна звітувати перед своїми членами та іншими людьми? Кому треба звітувати? Як група може вносити зміни до Статуту?
Прийняття рішень	Якою буде періодичність засідань, час та місце проведення? Яка кількість членів групи необхідна для прийняття рішення? Вид голосування (закрите, відкрите, одноголосне, більшістю голосів)? Чи може член групи, який відсутній на засіданнях, голосувати за довіреністю? Як ведуться записи обговорень та прийнятих рішень на засіданнях?
Правила та санкції	Як група повинна реагувати на різні ситуації, наприклад, хтось не відвідує засідання чи навчання? Як члени групи повинні презентувати групу або згадувати групу поза її межами?
Комунікація	Як група повинна комунікувати та заявляти про себе громадськості? Якими правилами повинна керуватися група щодо того, як представляти себе у соціальних медіа?

Не існує фіксованих часових рамок для розробки і затвердження групами самодопомоги Статуту, процедур та призначення членів на різні ролі в межах групи. У деяких ситуаціях, коли члени групи самодопомоги добре знають один одного і мають чітке спільне розуміння своєї мети, а також якщо члени групи вже мають певний досвід самоорганізації чи роботи у комітетах, організаційне оформлення групи самодопомоги можливе у короткий проміжок часу (до одного місяця). В інших випадках, коли склад групи менш однорідний, а її члени мало знайомі між собою, для заснування групи знадобиться більше часу. Це цілком нормальне явище і мобілізаторам громад треба набратися терпіння, проте необхідно все ж наголошувати на невідкладності вирішення цього питання та заохочувати групу зустрічатися якомога частіше, щоб владнати всі організаційні моменти.

Розбудова спроможності груп самодопомоги. Після того, як була утворена група самодопомоги та чітко визначений її склад, мобілізатор громади має забезпечити навчання групи та наставництво з пріоритетних тем. Навчання буде проводитись організацією, яка надає підтримку, та її партнерами, але мобілізатор також має бути готовий давати настанови групі самодопомоги з навчальних тем, а тому має бути обізнаний з предметами та «реальним життєвим досвідом» виконання різних завдань.

Навчання членів групи самодопомоги організовує мобілізатор громади, погоджуючи з організацією, що надає підтримку, дати, час та місце проведення занять. Загалом, зважаючи на те, що члени групи самодопомоги часто мають багато інших зобов'язань, тренінги найкраще проводити у формі коротких занять (максимум 4-5 годин). Вибирати місце для проведення навчання слід з огляду на його зручне для учасників розташування, щоб до нього було легко добратися. Мобілізатор громади має бути присутнім на всіх тренінгах, що проводяться для членів групи, а після навчання орієнтувати їх на виконання необхідних завдань.

На цьому етапі циклу СМЕ членам групи самодопомоги необхідно зосередитися на таких **пріоритетних темах навчання**:

- розуміння підходу, орієнтованого на права людини, й понять «гендерна рівність» та «роз-

ширення прав і можливостей»;

- створення «Профілю громади»;
- проведення фокус-груп та зустрічей з суб'єктами взаємодії.

Пізніше, на етапах 4 та 5, члени групи самодопомоги повинні пройти подальше навчання (з аналізу проблем, планування дій та бюджетування, розробки проєктів, залучення ресурсів та адвокації).

Практичні поради та допоміжні засоби:

- Наявність «лідерів» або прикладів для наслідування, які можуть переконати та надихнути потенційних членів групи самодопомоги, є дуже ефективним способом заохочення до створення груп самодопомоги. В Україні є чимало прикладів **«лідерів» мобілізації**, які реалізували 10 етапів процесу мобілізації громад і можуть підтвердити, що вони покращують життя. Отже, нові мобілізатори громад повинні ознайомитись з історією хоча б одного «лідера» мобілізації та бути готовим розповісти цю історію жінкам та чоловікам з уразливих категорій в своїх громадах. ООН Жінки та Український жіночий фонд можуть надати інформацію про таких «лідерів»²⁹.

- Мобілізатор громади не повинен змушувати потенційних членів групи самодопомоги поспішати зі створенням групи, якщо вони ще не готові та не узгодили спільне бачення. Якщо людей «підштовхують» до об'єднання у групу та погодження її Статуту, вони можуть згодом розчаруватися і вийти з групи. Отже, мобілізатор громади повинен знайти баланс між невідкладністю процесу мобілізації та наданням потенційним членам достатнього часу для обговорення варіантів та ідей. **Якщо потенційні члени групи вагаються, мобілізатор повинен запитати, чи потрібна їм додаткова інформація і заохочувати групу до проведення подальших зустрічей.**

Посилання на інформаційні ресурси:

- Український жіночий фонд, приклад Меморандуму про розуміння для груп самодопомоги – *див. Додаток*
- Приклад функцій та обов'язків керівників груп самодопомоги – *див. Додаток*

²⁹ Український Жіночий Фонд (www.uwf.org.ua) підтримує базу даних мобілізаторів громад, яка діє з 2017 року. Інформацію про цих мобілізаторів громад та їх контактні дані можна дізнатися в УЖФ на основі раніше узгоджених умов для обміну такими даними.

Навчальні матеріали щодо підходу, орієнтованого на права людини, ґендерну рівність та розширення прав і можливостей можна знайти на вебсайтах:

<https://www.uwf.org.ua/publications>

<http://dhrp.org.ua/uk/publications>

<https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications>

Контрольний список для мобілізаторів громад:

- ✓ В цільовій громаді/населених пунктах всі жінки й чоловіки з уразливих категорій поінформовані про процес мобілізації та заохочені приєднатися до груп самодопомоги.
- ✓ Утворені групи самодопомоги у складі від 5 до 15 членів – представниць/-ків уразливих груп, узгоджений їх Статут та чітка структура керівництва.
- ✓ Організація, що надає підтримку, поінформована про найважливіші потреби щодо розвитку потенціалу групи самодопомоги та найбільш зручний час/місце проведення навчання.
- ✓ Члени групи самодопомоги пройшли навчання з пріоритетних тем (особливо щодо розробки «Профілю громади» – Етап 3).

ЕТАП 3. СТВОРЕННЯ «ПРОФІЛЮ ГРОМАДИ»

Що таке «Профіль громади»?

Створення Профілю громади – це діяльність, що допомагає збирати різні види даних про громаду, жінок та чоловіків, які в ній мешкають. Це не фундаментальне дослідження громади, а «знімок» громади у певний момент часу. Аналіз, проведений в результаті розробки «Профілю громади», дозволяє визначити потенційні прогалини в сфері рівності, моделі розподілу влади, гендерні відмінності та проблеми з дотриманням прав людини в громаді. Ця робота також дозволяє підвищити рівень обізнаності членів громади про те, що таке «мобілізація» та користь, яку вона може принести. Дійсно, процес створення **«Профілю громади» посилює впевненість членів групи самодопомоги та розширює їх можливості**: зміцнюються їх навички дослідження місцевих соціальних проблем та знання про дані, які мають органи самоврядування громади та використання цих даних при прийнятті важливих рішень.

Слід підкреслити, що розробка Профілю громади – це процес, який доповнює офіційні процеси планування органів місцевого самоврядування, але не замінює ці процеси. Тобто, згідно зі щорічною процедурою формування бюджету, органи місцевого самоврядування можуть підготувати документ «Стратегія місцевого розвитку» на основі даних офіційної статистики державних органів та районної адміністрації. Такі дані та підготовлений документ мають важливе значення для процесу створення «Профілю громади», однак цей процес **має також передбачати аналіз відомостей, отриманих за участі самих членів громади**, і, таким чином, повинен містити як якісні, так і кількісні дані. Цей аспект створення Профілю має важливе значення з таких трьох причин:

- створення «Профілю громади» повинно проводитись таким чином, щоб у членів групи самодопомоги та інших представників громади було відчуття причетності до його розробки (тобто, що це не просто чергова бюрократія);
- процес розробки «Профілю громади» вимагає сильної та ефективної командної роботи членів групи самодопомоги і тому значно сприяє формуванню солідарності між членами групи;

- члени групи самодопомоги повинні визнати важливість обґрунтування рішень фактичними даними, які підтверджують реальні потреби громади, а також визначення критеріїв, на основі яких можна оцінити досягнутий прогрес.

ІНКЛЮЗИВНІ ТА ҐЕНДЕРНО ЧУТЛИВІ СТРАТЕГІЇ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Після того, як громада завершить процес об'єднання в рамках реформи децентралізації, новий орган влади згідно законодавства зобов'язаний розробити стратегію місцевого соціально-економічного розвитку. Формування такої стратегії має ґрунтуватися не лише на актуальній інформації про громади, а й на інформації, яка містить дані про становище всіх жінок та чоловіків, особливо з найбільш уразливих категорій. Дуже часто буває, що у громади немає точних даних, або ці дані не розподіляються за статтю та не містять інформацію про уразливість. Таким чином, розробка «Профілю громади» групою самодопомоги є вкрай важливим способом бути краще поінформованим та забезпечує врахування інтересів всіх членів громади при плануванні місцевого розвитку

СТВОРЕННЯ «ПРОФІЛЮ ГРОМАДИ» В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ГРОМАДІ:

«Розробка Профілю громади виявилася цікавим завданням для нашої групи. Загалом, члени групи з ентузіазмом працювали над Профілем громади. Сам процес був цікавий – знайти інформацію про громаду та дізнатися, що думають люди. Але процес також був досить складним. На початку багато членів групи насправді не розуміли, що таке Профіль, і було важко зібрати всю інформацію. Але врешті-решт ми зрозуміли, що якщо ми зробимо все можливе, то, принаймні, ми зможемо використовувати ці дані в деяких частинах Профілю, а якщо якісь дані будуть відсутні, ми зможемо спробувати знайти їх пізніше. Важливо було отримати будь-яку інформацію і визначити проблеми, розробити Профіль громади, який ми могли б використовувати в дискусіях з місцевою радою та всередині групи щодо проєктів, якими ми хотіли б займатися. Одна з таких проблем – можливість пересування людей з інвалідністю. Нас здивувало, що їх майже 500 осіб (офіційна ґендерно маркована статистика відсутня). Переважна більшість з них взагалі не виходять на вулицю через недоступне середовище. У нас в місті не передбачені тротуари, якими можна пересуватися на інвалідному візку. За рішенням влади в деяких п'ятиповерхівках були споруджені пандуси, але до них неможливо дістатися сходовими клітинами, навіть тим людям, як живуть на першому поверсі. Тільки через роботу над Профілем громади ми змогли виявити потреби такої великої уразливої групи».

Мобілізаторки Донецької, Луганської та Запорізької областей на тренінгу по методології СМЕ, квітень 2018 р., фото: Олександр Мишко

Якщо говорити більш конкретно, робота з розробки «Профілю громади» спрямована на те, щоб допомогти всім суб'єктам взаємодії знайти відповіді на такі питання:

- Які основні **демографічні показники громади**: загальна чисельність населення, його структура (стать, вік тощо), етнічний склад, чоловіки та жінки в стані міграції, типи домогосподарств (багатодітні, одинокі матері/батьки, сім'ї, які очолюють люди похилого віку тощо);
- Які **уразливі групи** мешкають у громаді, які їхні права порушуються? Скільки таких людей і як вони розподілені по населеному пункту? Які умови життя у чоловіків і жінок, що представляють уразливі групи? Якщо в громаді проживають ВПО, то чи мають вони доступ до дошкільних та інших освітніх закладів? Якщо ні, то яким чином це впливає на можливість їхнього працевлаштування?
- Які **ґендерні відмінності та проблеми** є в громаді в цілому та серед уразливих груп населення зокрема?

- Яким є **соціальний портрет громади**?

- Які основні **причини та першопричини виявлених проблем, пов'язаних з правами людини** та проблемою уразливості? Які джерела влади в громаді? Які соціальні норми та інститути у громаді перешкоджають участі жінок та чоловіків з уразливих груп у процесах розвитку, прийняття рішень, вирішення їхніх потреб та проблем?

- Які **носії обов'язків у громаді** мають відношення до вирішення виявлених проблем прав людини та проблем уразливості?

- Який стан **економіки та інфраструктури** у громаді?

- Яка **екологічна ситуація** у громаді?

- Чи почувають себе уразливі мешканці громади **у безпеці**? Яка ситуація з вуличним освітленням в центрі населеного пункту, на околицях, вздовж доріг, автомобільних шляхів тощо? З яким ризиками стикаються жінки та чоловіки, особливо в зоні збройного конфлікту?

- Якщо громада розташована **на лінії розмежування** чи знаходиться в «сірій зоні», то які інші ризики чи проблеми, пов'язані із військовим конфліктом, існують для жінок та чоловіків?

Як скласти «Профіль громади»?

Процес створення «Профілю громади» вимагає, щоб координатори організації, що надає підтримку, допомагали членам групи самопомогі. Насамперед, мобілізатор громади повинен пройти навчання щодо того, як заповнювати форму «Профілю громади» (наведена у Додатках), а потім пояснити та провести інструктаж членам групи самопомогі щодо того, як збирати дані. Вкрай важливим моментом є необхідність повного залучення членів групи самопомогі до процесу створення «Профілю громади»

Мобілізатор повинен зустрітися з членами групи самопомогі, щоб разом переглянути форму-шаблон «Профілю громади» та пояснити, що це таке і як можна збирати інформацію. Важливо, щоб мобілізатор переконав членів групи самопомогі, що вони здатні заповнити цей Профіль, навіть якщо завдання виглядає складним. Групи самопомогі можуть не заповнювати всі пункти Профілю, але їхнє завдання - забезпечити створення корисного і достовірного документу. Тому потрібно

мотивувати активних жінок і чоловіків подумати, яким іншим чином можна зібрати або вирахувати відсутню інформацію, якщо в їхніх громадах не ведеться збір статистичних даних за деякими пунктами. Для обговорення з групою самопомогі та надання пояснень щодо складення «Профілю громади» треба буде провести декілька зустрічей: по-перше, надати типові форми-шаблони та дати пояснення (1-2 години), по-друге, скласти план збору даних та вирішити, хто за що буде відповідати (2-3 години). Нижче наведена орієнтовна таблиця заходів щодо збору даних, які передбачають проведення низки зустрічей та застосування методик дослідження, зокрема:

- проведення зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування та будь-яких державних установ (це, наприклад, служби соціального захисту, центри охорони здоров'я, школи), які надають послуги населенню та можуть надати необхідні дані;

- пошук в Інтернеті, щоб з'ясувати наявність відповідних даних про громаду, або знайти поради/рекомендації щодо збору таких даних;

- зустріч з будь-якими громадськими організаціями або міжнародними агенціями, що співпрацюють з громадою, особливо це стосується організацій, які фокусуються на захисті прав жінок (наприклад, жіночі ГО, об'єднання одиноких матерів тощо);

- проведення обговорень у фокус-групах з членами громади або опитувань. У деяких громадах, можливо, доведеться організувати додаткові окремі жіночі та чоловічі групи, щоб краще зрозуміти гендерні відмінності;

- проведення зустрічей з мешканцями у житлових районах громади та відвідування людей вдома – обидва методи використовуються, щоб зібрати конкретну інформацію про домогосподарства та перевірити дані з інших джерел. Передбачається проведення коротких неофіційних бесід з особами з найбільш уразливих груп, особливо з жінками. Це можна робити пройшовшись вулицями населеного пункту або за рекомендацією інших респондентів.

Мобілізатор громади допомагає членам групи самопомогі впровадити свій план збору даних для «Профілю громади». Наприклад, мобілізатор може бути присутнім разом з членами групи на

деяких зустрічах (особливо з місцевою владою), допомагає їм зрозуміти будь-які надані їм документи, надає допомогу у проведенні обговорень у фокус-групах. Процес збору даних, ймовірно, триватиме щонайменше 6 тижнів (а може й довше).

Після того, як члени групи самодопомоги зібрали більшість інформації для заповнення форми-шаблону «Профілю громади», мобілізатор повинен зустрітися з ними, щоб обговорити результати та допомогти їм підготувати документи «Профілю

громади». Під час цього процесу мобілізатор може давати поради групі, якщо здається, що щось «не так» з даними або якщо є значні прогалини в даних, а також скласти план подальших дій щодо заповнення Профілю. Громади не зобов'язані заповнювати кожну частину форми-шаблону «Профілю громади», але, коли група самодопомоги буде задоволена своїми документами, їх можна направити організації, що надає підтримку, для отримання коментарів.

ПРОФІЛІ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Пілотний запуск процесу розробки «Профілів громад» розпочався у 2016-2018 роках в 20 громадах на Сході України. Ці перші профілі були надзвичайно ефективними: вони сприяли тому, що місцеві органи влади краще розуміли потреби та реагували на права найбільш незахищених груп у своїх громадах і в багатьох випадках надали перші можливості членам груп самодопомоги безпосередньо співпрацювати з місцевими адміністраціями у процесах прийняття рішень щодо місцевих планів та бюджетів. Нижче наведено приклади процесу лобювання у Білокуракинській громаді та фрагмент «Профілю Біловодської громади».

«Коли ми навчилися відстежувати потреби громади, ми побачили, що потреби можуть змінюватися, а ті потреби, які на початку проєкту були менш важливими, можуть на подальших етапах проєкту опинитися в списку найбільш пріоритетних».

Галина Оридорога, «Красноріченська Ініціатива (група самодопомоги)», Красноріченська громада, Луганська область

Надія Заєць, заступниця голови Комишуваської громади на зборах громади, Запорізька область, травень 2019 р., фото: Сергій Риженко

Практичні поради та допоміжні засоби:

- Мобілізатор громади має запевнити членів групи самодопомоги, що вони здатні заповнити «Профіль громади», а якщо деякі його частини надто складно заповнити, вони можуть звернутися по допомогу до організації, що надає підтримку. Робота зі складання «Профілю громади» – це дійсно розширення прав та можливостей членів групи самодопомоги і чудовий спосіб продемонструвати громаді свою активність. Мобілізатори громади можуть показати приклади «Профілів громади» (див. текстовий блок вище), які були заповнені членами груп самодопомоги в Україні, та пояснити, як такі Профілі використовувалися для лобювання питань у місцевих органах влади з метою внесення змін до планів та бюджетів.
- Членам групи самодопомоги необхідно добре продумати, хто буде збирати дані для кожної з двох частин форми-шаблону «Профілю громади» (– ці форми-шаблони, а також зразок плану для збору даних містяться в додатках). Мобілізатор громади має давати настанови членам групи самодопомоги у ході цього процесу планування, оскільки це перша можливість колективної роботи групи.
- Третя частина форми-шаблону «Профілю громади» – це набір коротких інструкцій щодо проведення інтерв'ю та обговорень у фокус-групах. Члени групи самодопомоги мають їх переглянути та можуть «попрактикуватися» у проведенні інтерв'ю або фокус-групи зі своїми друзями чи рідними.

- При проведенні інтерв'ю або фокус-груп члени групи самопомогі завжди повинні працювати в парах: одна особа задає питання і направляє хід обговорення, а інша – робить нотатки.

Посилання на інформаційні ресурси:

- Анкета та інструкції для збору загальних даних для «Профілю громади» та інструкції – *див. Додатки*
- Анкета та інструкції для збору даних щодо підходу, орієнтованого на права людини/гендерної рівності для «Профілю громади» – *див. Додатки*
- Інструкція з проведення інтерв'ю і обговорень у фокус-групах – *див. Додатки*
- Зразок «Профілю громади» – *див. Додатки*

Контрольний список для мобілізаторів громад:

- ✓ Члени групи самопомогі розуміють призначення «Профілю громади» та домовляються щодо того, де/у кого вони можуть отримати дані;
- ✓ Члени групи самопомогі отримують настанови щодо того, як збирати дані під час інтерв'ю та обговорень у фокус-групах;
- ✓ План збору даних для «Профілю громади» узгоджується всіма членами групи самопомогі. Якщо необхідно, звертаються по допомогу до організації, що надає підтримку;
- ✓ Зібрано як мінімум 80% даних для «Профілю громади» і члени групи самопомогі складають попередній текст Профілю;
- ✓ Попередній текст «Профілю громади» надсилається організації, що надає підтримку.

ЕТАП 4. ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ ГРОМАДИ ТА КОНСОЛІДАЦІЯ ГРУП

Етап 4 передбачає, що члени груп самопомогі обговорюють висновки, зроблені під час створення «Профілю громади» як всередині групи, так і з іншими членами громади. Завдяки цим обговоренням члени групи зможуть визначити, які пріоритетні дії мають бути вжиті в інтересах громади, але ці дії мають бути систематизовані. Отже, 4-й етап дуже орієнтований на особистісний розвиток окремих членів групи та на задоволення організаційних потреб групи самопомогі. З цієї причини, враховуючи, що члени групи мають різні можливості та досвід, важливо, щоб мобілізатори ретельно стежили за темпом проведення різних навчальних заходів. Існує ризик того, що темп може бути занадто швидким для деяких членів групи і вони відчуватимуть себе «позаду», розгубленими та демотивованими. Щоб цього уникнути, мобілізатори повинні мати механізми перевірки під час та після навчальних заходів. Це може передбачати просто спостереження за рівнем участі та невербальною поведінкою членів групи, обговорення безпосередньо з окремими людьми під час тренінгів, щоб перевірити рівень засвоєння ними інформації, та забезпечити, щоб практичні завдання в групі були рівномірно розподілені між всіма її членами (замість того, щоб доручати більшість обов'язків лідерам групи). Завдання та заходи на 4-му етапі передбачають:

1. Тренінг на пів дня для групи самопомогі щодо аналізу проблем та визначення найважливіших потреб.

Цілі: група узгоджує оцінку ситуації; група використовує «Дерево проблем» (або інший метод) для виявлення та узгодження ключових питань; група узгоджує список пріоритетних питань, які необхідно вирішити.

Метод: мобілізатор громади та/або тренер (від організації, що надає підтримку) робить презентацію «Профілю громади» та організує обговорення в групі, надаючи власний аналіз ключових питань, які стоять перед громадою; мобілізатор громади/тренер представляє «Методологію аналізу проблем», а група використовує цей інструмент; мобілізатор спрямовує хід обговорення, щоб допомогти групі визначити пріоритетні питання.

Матеріали: копії «Профілю громади»; листи фліп-чарта, ручки.

Мобілізаторки Донецької, Луганської та Запорізької областей на тренінгу по методології СМЕ, квітень 2018 р., фото: Олександр Мишко

2. Тренінг на пів дня для групи самодопомоги щодо планування дій.

Цілі: група використовує «дерево рішень» (або інший метод), щоб визначити цілі для досягнення змін, яких вони прагнуть; група погоджується щодо можливих заходів, які допоможуть їм досягти поставленої мети.

Методика: мобілізатор громади/тренер представляє метод «дерево рішень» (або аналогічний), а група використовує цей метод; мобілізатор організовує обговорення, щоб допомогти групі чітко визначити цілі для досягнення змін; мобілізатор громади сприяє обговоренню, щоб допомогти групі визначити дії, які треба вжити для досягнення цілей та послідовність дій, а також оцінити, що може бути необхідно для цього; група розробляє план дій, який включає як заходи за проектом, так і заходи, пов'язані з функціонуванням та розвитком групи (наприклад, необхідність відкрити банківський рахунок; необхідність будь-якого спеціалізованого навчання тощо).

Матеріали: діаграма «дерево проблем»; фліпчарт і ручки; мобілізатору громади треба навести різні приклади проектів розширення можливостей громади.

3. Семінар-тренінг на пів дня для членів групи самодопомоги з основ фінансового менеджменту та бухгалтерії.

Цілі: члени групи мають навчитися робити базовий аналіз витрат та складати бюджет, звітувати про витрати, вести протоколи засідань та фіксувати прийняття рішень; члени групи мають зрозуміти переваги та практику «колегіального навчання».

Методика: пояснює необхідність набуття/засвоєння цих навичок та основних принципів управління фінансами та ведення обліку, а також запитує про досвід членів групи у цих питаннях; мобілізатор сприяє проведенню практичних вправ з аналізу витрат, складання простого бюджету та оновлення електронної таблиці витрат; мобілізатор представляє контрольний список для обліку; під час виконання вправ та огляду контрольного списку, мобілізатор повинен просити більш досвідчених членів групи допомогти та працювати з менш досвідченими учасниками.

Матеріали: листи фліпчарта/ручки; листи з роздрукованими вправами та контрольний список.

4. Засідання групи (скільки необхідно) для роботи над своїми планами дій та оперативними питаннями.

У цей період, після завершення підготовки «Профілю громади», мобілізаторам треба буде надавати підтримку групам самопомоги для того, щоб їх діяльність стала добре організованою. Членам груп самопомоги необхідно планувати проводити багато зустрічей між собою та брати участь у різних навчальних заняттях. Все це повинно, наскільки це можливо, проводитись у приміщеннях місцевих будівель та у зручний для членів групи час. Крім того, мобілізатору громади необхідно тісно співпрацювати з організацією, що надає підтримку, аби за потреби звернутися по допомогу у організації навчання та наданні навчальних матеріалів. Мобілізатору громади також варто попросити організацію, що надає підтримку, надати **сертифікати про участь членам групи самопомоги, які пройшли всі тренінги**. Вручення цих сертифікатів є стимулом для членів групи самопомоги, що сприяє їх особистому розвитку.

Після проходження групою самопомоги тренінгу з аналізу проблем та планування дій, його учасники повинні отримати можливість здійснити одну-дві пріоритетні дії, які вони, як група, хотіли б реалізувати. Але рішення щодо цієї пріоритетної діяльності не повинні прийматися членами групи самопомоги поодиночці – вони повинні регулярно обговорювати такі питання з іншими членами своєї громади для оцінки зворотного зв'язку щодо їх пріоритетних ідей. Після того, як члени групи самопомоги досягли згоди і впевнені в тому, які дії вони хочуть здійснити, група має базовий план дій, який вона може представити іншими суб'єктам взаємодії, вона готова приступити до реалізації свого плану в межах громади (Етап 5) та роботи з місцевою владою (Етап 6).

Ірина Корлякова, мобілізаторка громад Луганської області, липень 2019 р., фото: Анна Корбут

ЧЛЕНИ ГРУП САМОДОПОМОГИ У ГРОМАДАХ ЛУГАНСЬКОЇ ТА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ ВІДЗНАЧИЛИ ВАЖЛИВІСТЬ РОБОТИ В КОМАНДІ

Члени групи, які були опитані з метою оцінювання діяльності з мобілізації громад, що здійснювалася на Сході України у 2018 році, відзначили, що спосіб у який групи самоорганізуються – наприклад, зберігаючи «горизонтальну» структуру та розподіляючи завдання між усіма членами групи – це важливий фактор їх ефективності та стабільності. Вони зазначили, що члени групи повинні працювати як «команда». Найбільш успішними є якраз ті групи самопомоги, які працюють у команді. Також відзначалося, що ефективне керівництво та надзвичайно мотивоване ядро групи також є важливими ознаками ефективної команди.

Практичні поради та допоміжні засоби:

- Мобілізатору громади треба забезпечити, щоб члени групи самопомоги розуміли, що їм потрібно зміцнити певні спроможності для розробки ідей проєктів, перш ніж вони зможуть розпочати обговорення будь-яких подібних ідей із людьми поза межами групи (наприклад, з місцевою владою). Тому обов'язково всі учасники групи самопомоги беруть участь у навчальних заходах. Вручення сертифікатів про проходження тренінгу/ів – є хорошою мотивацією.
- В процесі консолідації групи самопомоги склад групи може зазнати певних змін – одні люди

виходять з її складу, з'являються нові люди, які бажають приєднатися, або члени групи хочуть взяти на себе інші функції в групі. Мобілізатор повинен допомагати та наставляти групу, поки відбуваються такі зміни. Якщо група працює не дуже ефективно, то мобілізатор громади може запропонувати способи, завдяки яким зміни у складі можуть посилити її ефективність. Такі зміни у складі групи важливо провести до того, як група самопомоги розпочне адвокаційну роботу з місцевими органами влади або буде залучати ресурси від інших суб'єктів взаємодії.

Посилання на інформаційні ресурси:

- Створення безпечніших для жінок та дівчат громад
<https://youtu.be/PFRXGPgGr7A>
- Розширення можливостей жінок та дівчат з інвалідністю брати участь у місцевому розвитку
<https://youtu.be/ah7zngofCw>
- Жінки-лідерки груп самопомоги скеровують місцевий розвиток на Сході України
https://www.youtube.com/watch?v=XiUm_but3QU
- Партнерство заради просування гендерної рівності та прав жінок на місцевому рівні
<https://www.youtube.com/watch?v=P1UIM26Yr2k>
- Внутрішньо переміщені жінки стали агентками змін у своїх громадах
<https://youtu.be/neT3vubgLYU>
- Посібник ООН Жінки щодо мобілізації громад задля розширення можливостей
(текст російською мовою див. за посиланням: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library>) – цей посібник містить основні матеріали щодо аналізу проблем та планування дій

Контрольний список для мобілізаторів громад:

- ✓ «Профіль громади» поширили серед членів групи самопомоги і обговорили його в групі, визначили ключові проблеми з дотриманням прав у громаді;
- ✓ Члени групи самопомоги пройшли навчання з питань аналізу проблем, пошуку рішень та створення основних планів дій;
- ✓ Члени групи самопомоги пройшли навчання з основ фінансового менеджменту, обліку та звітності;
- ✓ Члени групи самопомоги отримали сертифікати про участь у тренінгах;
- ✓ Група самопомоги має план дій, який погодили всередині групи і який реально можна виконати.

ЕТАП 5. ПОЧАТОК ДІЯЛЬНОСТІ

Мобілізатор громади сприяє проведенню зустрічей групи самопомоги, під час яких група обговорює стратегію та ідеї щодо представлення свого плану дій іншим зацікавленим сторонам у громаді. Ці зустрічі повинні включати членів групи самопомоги, які приймають рішення про те, кого хочуть повідомити та лобювати, як, де та коли вони це робитимуть. Після цього мобілізатор громади за допомогою організації, що надає підтримку, може допомогти групі підготувати будь-які необхідні матеріали для презентації, домовитися про зустрічі з конкретними суб'єктами взаємодії, організувати місця проведення зустрічей, домовитися про зустрічі з будь-якими іншими аналогічними групами самопомоги в регіоні тощо. Однак, під час будь-якої «зовнішньої діяльності» групи (зустрічі, загальні збори громади тощо), мобілізатор громади не повинен брати на себе жодної активної ролі, окрім функції організатора.

Перша «зовнішня діяльність» групи самопомоги, ймовірно, передбачатиме деякі або всі перелічені далі дії:

- презентація та обговорення з місцевими органами влади (детальніше розглядається на Етапі 6);
- громадські збори (по типу «загальні збори громади»);
- двосторонні зустрічі з конкретними суб'єктами взаємодії, такими як керівники державних установ (наприклад, школи, медичного центру), посадові особи силових структур, власники місцевих підприємств, громадські організації, міжнародні агенції, що працюють у даній місцевості;
- поїздки з обміну досвідом з іншими подібними групами самопомоги (для обміну досвідом та ідеями, утворення мереж груп самопомоги).

Останнє офіційне навчання для членів групи самопомоги, перш ніж вони зможуть успішно співпрацювати з місцевою владою (Етап 6), проводиться з питань **адвокаційної роботи та місцевого самоврядування в Україні**. Таке навчання може проводити організація, яка надає підтримку, або залучений нею ззовні тренер. Важливо, щоб усі члени групи самопомоги пройшли це навчання (1-денний тренінг або два й більше 4-годинних тренінгів), а сам тренінг був зосереджений на практичних аспектах адвокації місцевих органів влади в Україні.

ЯКИЙ ВНЕСОК МОЖЕ ЗРОБИТИ ВАША ГРОМАДА?

Програма розширення можливостей громад у Центральноазійському регіоні надала початковий перелік можливих джерел підтримки дій громади, як перелічено нижче. Чим такий список може відрізнятися відносно громад в Україні?

БЛАГОДІЙНІ ВНЕСКИ: готівкові кошти, земельні ділянки, будівлі, матеріали та устаткування, надані фізичними особами, які хочуть підтримати свою громаду (*висловити подяку публічно на зборах громади*);

РЕКЛАМНА ПРОДУКЦІЯ: подарунки від фірм та підприємств, які хочуть рекламувати свою благодійність та підтримку громади (*висловити подяку публічно на зборах громади*);

ПРАЦЯ НА БЛАГО ГРОМАДИ: особистий час і праця, як внесок члена громади: некваліфікована (наприклад, прибирання трави, кладка цегли), кваліфікована (столярні, мулярські роботи), проведення зустрічей, планування, здійснення нагляду;

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО: фермери можуть пожертвувати продукти для проєкту

- працівникам громади, які працюють в проєкті або
- групі самопомогі для продажу й отримання грошей для потреб проєкту;

ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ: люди, які готують їжу для членів громади у ті дні, коли люди працюють на благо громади;

ВНЕСКИ ТА ЗБОРИ: для накопичувальних фондів та подібних фінансових проєктів, загальні членські внески; плата за послуги, наприклад за отримання води;

УРЯДОВІ: часткове фінансування з джерел центральної, районної чи місцевої влад;

НЕУРЯДОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ (НУО): місцеві громадські організації, релігійні організації, які працюють на місцевому рівні за рамками НУО;

АНОНІМНІ ДОНОРИ: благодійники, які залишаються невідомими.

Практичні поради та допоміжні засоби:

- Процес СМЕ за своєю суттю є складним для існуючих структур влади, тому на цьому етапі (як і на інших етапах, але меншою мірою) існує велика ймовірність того, що деякі групи, які мають певні інтереси у широкій громаді, спробують впливати або включати свої інтереси в плани дій груп самопомогі. Цей ризик можна нівелювати, якщо мобілізатори громади попередньо проаналізують список суб'єктів взаємодії (як згадувалося раніше під час розгляду 1-го та 2-го етапів). Це також доцільно зробити для того, щоб групи були готові до будь-яких викликів. Для цього можна організувати декілька додаткових двосторонніх зустрічей, а також створити союз з подібними групами. Мобілізатори громад завжди повинні спонукати членів групи наполягати на своїх Планах дій.
- Мобілізатори можуть допомогти групам самопомогі підготувати прості наочні презентації планів своїх пріоритетних дій, які використовуватимуться при обговоренні з членами громади: вони можуть бути у формі презентації Powerpoint або плаката розміром із лист фліпчарту тощо. Такі наочні матеріали повинні чітко відображати дії, які група самопомогі хоче вжити для запровадження змін у громаді, чому саме та які переваги отримають жінки й чоловіки з уразливих категорій у громаді.

Посилання на інформаційні ресурси:

<https://euprostir.org.ua/resources?s=133136>

Контрольний список для мобілізаторів громад:

- Група самопомоги має план дій щодо розширення прав і можливостей у громаді у простому форматі для того, щоб роздати його жінкам й чоловікам та іншим суб'єктам взаємодії:
- Члени групи самопомоги пройшли навчання з основних методик адвокації та мають розуміння щодо того, як працюють процеси прийняття рішень та складання бюджетів на місцевому рівні.

ЕТАП 6. ЛОБІЮВАННЯ ТА РОБОТА З МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ

Методологія СМЕ формується навколо підходу до місцевого розвитку, орієнтованого на права людини. Тому адвокаційна робота в процесі мобілізації громад спрямована на місцеві органи влади, які є основними «носіями обов'язків». Таким чином, надзвичайно важливо мобілізаторам громади допомогти членам груп самопомоги зрозуміти функції місцевих органів влади, як вони працюють, як їх можна лобіювати та розширювати їх можливості для виконання своїх обов'язків. Тому Етап 6 присвячений тому, як підготувати групи самопомоги до виконання складних завдань та співпраці з місцевою владою.

ВІЩЕ

Онлайн-курс
Дзвенислави
Новаківської

ЕФЕКТИВНІ
ПРЕЗЕНТАЦІЇ

На 5 етапі члени групи самопомоги повинні були пройти навчання з питань адвокації та місцевого самоврядування, тож мобілізатор громади може проконсультувати членів групи з будь-яких аспектів процесу лобіювання, пов'язаного з виконанням їхніх планів дій, залежно від конкретного моменту циклу формування місцевої політики (див. діаграму).

Якщо виникають особливі проблеми, з якими стикається група самопомоги у своїй адвокаційній діяльності, мобілізатору громади необхідно проаналізувати потреби групи та звернутися по допомогу до організації, що надає підтримку. Така допомога може включати проведення додаткового навчання або інструктажу з певних етапів циклу (наприклад, тренінг з питань ґендерно орієнтованого бюджетування або розробка системи контролю за діяльністю місцевих органів влади).

КАЛЕНДАР СКЛАДАННЯ МІСЦЕВИХ ПЛАНІВ ТА БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Існують певні моменти часу, коли можна найбільш ефективно впливати на процеси складання планів та бюджетів громади.

Якщо ці моменти будуть пропущені, активістам, можливо, доведеться почекати ще 12 місяців, поки вони зможуть лобювати зміни:

ТРАВЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ-ЛИПЕНЬ

місцева влада переглядає й аналізує послуги, проекти, що реалізуються в інтересах громади, та фінанси для їх забезпечення, а також аналізує останні дані про громаду. Це час, коли визначаються пріоритети на наступний рік і коли найкраще представити зміни щодо надання послуг та ідеї нових проектів.

ВЕРЕСЕНЬ-ЖОВТЕНЬ-ЛИСТОПАД

місцева влада готує запит до відповідних органів щодо фінансового забезпечення на наступний рік, спираючись на аналіз та пріоритети, визначені у травні/червні/липні.

- Члени групи самодопомоги (як жінки, так і чоловіки) зазвичай відзначають, що представники місцевої влади частіше запрошують їх на обговорення «проблем», але рідше запрошують їх на етапі прийняття рішень. Таким чином, мобілізаторам громади потрібно спрямовувати членів групи самодопомоги не лише на пошук потрібного моменту для взаємодії з державними посадовими особами, але й знайти потрібні установи чи посадових осіб. Незважаючи на те, що головною особою, яка приймає рішення, є саме обраний голова місцевої громади, існують інші структури місцевої адміністрації, на які члени групи самодопомоги можуть орієнтуватися в різний час протягом циклу формування місцевої політики.

- Враховуючи, що групи самодопомоги, скоріше за все, зможуть оформити частину своїх планів дій в проєктні пропозиції для розгляду питання щодо грантового фінансування від зовнішнього донора (див. Етап 7), мобілізатори можуть сприяти групі самодопомоги тим, що пояснюватимуть місцевим органам влади, що підтримка таких груп допоможе залучити нові ресурси до громади. Отже, члени групи самодопомоги повинні мати можливість пояснити місцевим органам влади **поняття «співфінансування»** та внесення **«нефінансових внесків»**, наприклад надання будівель для роботи волонтерських центрів, притулків для жінок, постраждалих від домашнього насильства, службових приміщень для ГО тощо.

- У рамках формальних заходів з розбудови потенціалу у місцевих адміністраціях, що забезпечують

ся у відповідності з реформами децентралізації, слід розробити навчальний модуль з питань СМЕ та надавати його як обраним, так і призначеним посадовцям. Цей тренінг повинен включати заняття з таких тем: пояснення концепції СМЕ та основних етапів її впровадження; роз'яснення діяльності з розробки «Профілю громади», включаючи схему для роздумів щодо проблем людських ресурсів серед найбільш уразливих категорій населення; зрозуміти процес формування груп самодопомоги та співпрацю з боку органів місцевого самоврядування, яка може бути необхідна (наприклад, потреби в реєстрації тощо); базове навчання з питань моніторингу та оцінки за участі громади та як коментарі членів громади можуть бути ефективно включені в офіційну звітність місцевих органів влади. Хоча мобілізатори громад не відповідають безпосередньо за проведення такого навчання, необхідно обговорити цю потребу в навчанні з групою самодопомоги та місцевими органами влади і визначити форму проведення навчання. У деяких випадках, якщо групи самодопомоги є добре організованими, їх члени можуть запропонувати базовий варіант такого навчання.

- Тренінг (у формі семінару чи через інструктаж на робочому місці) чиновників місцевих органів влади щодо того, як організувати та провести загальні збори громади, щоб громадські групи могли познайомитися з управлінцями та взаємодіяти з ними щодо остаточного формування місцевих планів розвитку.

РОБОТА З МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ ПОБЛИЗУ «ЛІНІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ».

Уривок зі звіту УЖФ, квітень 2019 р.: **Особливості впровадження методики з мобілізації громад задля розширення прав та можливостей в громадах на лінії розмежування**

Ці кроки є одними із найбільших викликів в громадах на лінії розмежування. Ці громади не є об'єднаними, хоча вказані у перспективному плані. В більшості з них працює ВЦА, що є тимчасовою владою з тимчасовим дотаційним бюджетом. Досвід співпраці громади з владою є невисоким, а успішний досвід не ідентифікується мешканцями громади як успішний. Практично відсутня практика побудови плану взаємодії з владою, ведення цілеспрямованої професійної комунікації. У більшості випадків влада говорить, що громада тільки критикує і вимагає, ніяк конструктивно не допомагаючи, а громада – що «влада їх не слухає та не іде на контакт». Влада пропонує для громади метод «нагонича»³⁰, який більш дієвий на сьогодні, бо «громада пасивна і не хоче брати на себе відповідальність та очікує, що їм скажуть робити та як».

Але за результатами відповідей респондентів, саме СПІЛЬНА ДІЯ зараз допоможе об'єднати людей, які знаходяться не лише в стані реальних військових дій та їхніх наслідків, але також і в активній інформаційній війні.

Практичні поради та допоміжні засоби:

- Співпраця між групами самодопомоги та місцевими органами влади є двостороннім процесом. Таким чином, мобілізаторам громад необхідно нагадати членам групи самодопомоги, що крім адвокаційної роботи з місцевими органами влади, вони також повинні думати про те, як вони можуть допомогти місцевій владі вирішити ті чи інші проблеми. Місцеві органи влади, як правило, не мають достатнього потенціалу і тому потребують допомоги, яку вони можуть отримати у навчанні персоналу та впровадженні більш інклюзивних послуг. Якщо групи самодопомоги зможуть продемонструвати місцевим органам влади конкретну користь від їхньої діяльності (наприклад, при розробці та залученні ресурсів для реалізації проєктів в громаді), влада почне сприймати їх як повноцінного партнера.

Одна мобілізаторка громади в Україні зазначила на семінарі у 2018 році:

«... Налагоджена взаємодія між владою та активними членами групи самодопомоги. Їх регулярно запрошують на обговорення та для вирішення гострих питань села, вони мають міцні робочі стосунки з представниками районної влади, зокрема через обмін інформацією про можливості для села, залучення до районних програм та участь

у заходах. Раніше вони намагалися вирішити всі питання самостійно, а зараз залучають і владу, так само, як влада залучає їх до своїх заходів».

- Для того, щоб проводити ефективну адвокаційну роботу з місцевими органами влади, групи самодопомоги повинні мати змогу **створювати союзи з іншими місцевими організаціями або громадськими організаціями національного рівня**, що діють у їхньому районі. Щоб допомогти членам групи самодопомоги знайти таких потенційних союзників, мобілізатори громад повинні разом з організацією, що надає підтримку, **створити просту базу даних (список контактів)** організацій, до яких можуть звертатися групи самодопомоги. Ці бази даних повинні бути конкретно орієнтовані на дану місцевість.

- Відповідно до двох вищезазначених порад, мобілізатор також може надати групі самодопомоги приклади або типову форму для оформлення **Угоди про партнерство**. Це прості протоколи, які офіційно оформляють угоду між групою самодопомоги та іншою організацією.

Приклад багатогалузевої співпраці в Новоайдарі

«Реалізуючи свій проєкт «Створення спортивно-реабілітаційного центру громади», ми планували відремонтувати невелику кімнату в підвальному приміщенні та обладнати її, але після презентації нашого

³⁰ Респондентка говорила про те, що потрібно брати «нагонич» та «підганяти» «пасивну» громаду. Тобто, вказувати, хто і що робить, терміни виконання тощо. Поняття «нагонич» вікіпедія пояснює як: «Учасник облоги, який гонить звіра чи птаха на мисливця; гучок».

проекту в громаді знайшлися люди, які виявили бажання допомогти в реалізації нашої ідеї. Це нас дуже надихнуло шукати додаткову підтримку, щоб розширити наш центр. Ми домовились із сільською радою та з Центром зайнятості Новоайдара та заручилися їхньою підтримкою. Почали залучати бізнесменів, фермерів, вчителів, – небайдужих людей. Ми звітувалися перед людьми, щоб вони побачили, що гроші були використані для діла, а не вкрадені. Ми зібрали 75 000 гривень – третину від загальної вартості проекту. Тут, у селі, люди знають одне одного – вони почали допомагати, почали приходити матері та батьки – вони відгукнулися...».

Посилання на інформаційні ресурси:

посилання на навчальні матеріали УЖФ щодо адвокаційної роботи з місцевими органами управління:
<http://ukr.wf/cmeadv>

Гендерно орієнтоване бюджетування для розвитку громад (українською мовою) див. за посиланням
https://edx.prometheus.org.ua/courses/course-v1:AMU+GOB101+2018_T3/about
(дата останнього звернення – 21 листопада 2019 р.)

ULEAD – це програма підтримки розбудови спроможності місцевих органів влади в Україні. Програма має низку навчальних матеріалів для допомоги громадянам у взаємодії з громадами:
<https://tsnap.ulead.org.ua/library/>

Контрольний список для мобілізаторів громад:

- Групи самодопомоги мають чіткий план щодо «початкової точки» та часових рамок для взаємодії з місцевими органами влади;
- Групи самодопомоги розуміють, чого хочуть від місцевої влади;
- Групи самодопомоги мають доступ до бази даних місцевих організацій, з якими вони можуть співпрацювати.

ЕТАП 7. РОЗРОБКА ТА ФІНАНСУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОЄКТІВ

З метою стимулювання дій щодо розширення можливостей у громадах, орієнтованих на СМЕ, організація, яка надає підтримку, працює з іншими партнерами програми для визначення джерел та механізмів фінансування, які забезпечать реалізацію пріоритетних дій групи самопомоги. Деталі таких можливостей фінансування надаються мобілізаторам громад, а загальні дії, наведені нижче, мають бути адаптовані відповідно до процедур та порядку схем фінансування.

Мобілізатор громади підтримує членів групи самопомоги у розробці конкретних частин плану їх пріоритетних дій **у конкретній проєктній пропозиції**. Розробка проєкту буде вестись таким чином, щоб він відповідав вимогам потенційного зовнішнього донора (визначення видів дій та загальна вартість наявного гранту) та відповідно до будь-яких угод, укладених між групою самопомоги, місцевими органами влади та будь-яким іншим місцевим суб'єктом. Групи самопомоги повинні заповнити форму заявки на отримання гранту (яка є формою проєктної пропозиції), надану донором (форми-шаблони та зразки див. у Додатках).

У випадках більшості запропонованих громадських проєктів, членам групи самопомоги необхідно буде з'ясувати у відповідних органах громади, **які державні фінанси та інші ресурси наявні для підтримки проєкту**, та які будуть наявні для збереження досягнутих результатів проєкту (наприклад, якщо проєкт стосується майна/інфраструктури громади, яке державне фінансування необхідне для покриття майбутніх витрат на комунальні послуги чи обслуговування?). Більшість зовнішніх спонсорів громад-

ських проєктів будуть виділяти кошти лише в тому випадку, якщо громада також виділяє ресурси для реалізації проєкту.

Членам групи самопомоги необхідно буде **розрахувати витрати на реалізацію своєї проєктної пропозиції**. Для цього вони повинні обговорити питання з потенційними постачальниками послуг та продавцями, щоб розрахувати витрати на матеріали та будь-які експертні послуги, щоб їхні розрахунки базувалися на **достовірному дослідженні ринку**. Вони також повинні враховувати, які аспекти проєктних вимог можуть бути покриті добровільними нефінансовими внесками членів громади та які витрати будуть необхідні для збереження стабільності результатів проєкту в довгостроковій перспективі. Процес формування бюджету проєкту має бути розроблений членами групи самопомоги колективно за декілька засідань. Що більше члени групи будуть переглядати та обговорювати кошторис, тим більше шансів, що розрахунки будуть реалістичними.

«Завдяки проєкту ми створили студію у приміщенні міської ради, де діти можуть створювати просвітницькі відеоролики на тему захисту прав людини або нагальних соціальних проблем. Робота триває, нові люди навчаються, вони залучаються до процесу роботи в громаді. Жителі сіл нашої громади також можуть долучитися».

АНАЛІЗ ВИТРАТ ТА РОЗУМІННЯ БЮДЖЕТУ

Навіть найдосвідченіші фінансові менеджери у сфері державного управління часто помиляються, коли йдеться про розрахунки витрат на проєкти розвитку громади. Тому для членів груп самопомоги та інших громадських організацій, які не звикли до складання розрахунків витрат та кошторису, управління фінансами – а особливо якщо це кошти, надані в якості пожертви членами громади та/або організацією ззовні – це дуже складне завдання. Крім того, довіра до групи самопомоги може значною мірою залежати від здатності управляти фінансами та звітувати про витрати. Утім, якщо група самопомоги правильно складе бюджет та розподіляє кошти, це може стати дуже могутнім чинником. Отже, на цьому етапі важливо, щоб організація, яка надає підтримку, якомога краще підготувала членів групи з питань управління фінансами.

Мобілізатор громади повинен порадити групі самопомоги бути готовою подати свою проектну пропозицію до різних можливих джерел фінансування. Таким чином, якщо перша заявка не буде успішною, буде шанс подати другу заявку. Для цього мобілізатору необхідно ознайомитись з можливостями фінансування у своєму регіоні та мати доступ до різних форматів заявок та термінів (див. далі «Практичні поради»).

Після того, як група самопомоги офіційно подала заявку на отримання коштів та має певну форму уго-

ди з місцевими органами влади, щоб продовжувати проект, є велика ймовірність того, що успішні заявки потребуватимуть коригування, перш ніж вони отримають фінансування. Тому мобілізатори повинні бути готові надати допомогу групі самопомоги в коригуванні її проектів, зокрема, повторного узгодження бюджетів проектів. Цей процес може зайняти деякий час (2-3 місяці або навіть більше 6 місяців для деяких спонсорів), і тому мобілізатору необхідно заохочувати членів групи самопомоги залишатися активними та зосереджуватися на інших можливостях у своїх планах дій.

ПРОЕКТИ З РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ГРОМАДИ У ВУГЛЕДАРІ

Одна з груп самопомоги у Вугледарській громаді (Донецька область) визначила, що одним із найпоширеніших порушень прав людини в громаді є домашнє насильство та розпочала роботу з жінками над розробкою проекту щодо розширення їхніх прав та можливостей. Таким чином, група самопомоги розробила та забезпечила фінансування й реалізацію проекту щодо створення Кризового соціального центру для жінок, що пережили насильство. Центр здійснює роботу у сфері запобігання й протидії ґендерному та домашньому насильству і започаткував процес запровадження місцевого механізму перенаправлення між групою самопомоги, поліцією та обласним центром соціальної служби. Співпраця знаходиться на початковому етапі і може далі бути зміцнена. Місцевий підрозділ поліції проводить регулярні інформаційні зустрічі з групою самопомоги, докладаються зусилля для впровадження практики спільного ведення справ.

Крім того, після успішної роботи Кризового соціального центру, група самопомоги працює над подальшими проектами та розширенням співпраці. Група тісно співпрацює з молодіжною організацією «Лідер» та Агентством розвитку Вугледара і вони планують спільно реалізувати проект, що фінансується з обласного бюджету Донецькою обласною державною адміністрацією.

Членкиня групи самопомоги відзначила: «тепер нас знають, ми продовжуємо отримувати телефонні дзвінки не тільки з Вугледара з пропозиціями співпраці».

Практичні поради та допоміжні засоби:

- Однією з найбільш серйозних причин відхилення проєктних пропозицій є те, що вони подаються в різних форматах або мають недостатню або неактуальну інформацію в процесі подання заявок. Важливо, щоб групи самопомоги заповнювали форму заявки на отримання гранту точно так, як вимагає донор, без доповнень та відхилень. **Мобілізатор громади може допомогти групі самопомоги готувати якісні програмні заявки шляхом заповнення «уявної заявки»**, за допомогою якої мобілізатор та колега/друг здійснюють оцінку проєктної заявки групи самопомоги та надають відгуки про те, як можна покращити цю пропозицію.

- Переконайтесь, що будь-яка заявка на фінансування проєкту має **чітке обґрунтування проєкту на основі фактів та аналізу, представлених у «Профіль громади»**. Важливо, щоб для обґрунтування заявок на отримання гранту використовувалися реальні факти, а не лише думка групи самопомоги.

Посилання на інформаційні ресурси:

- Приклад форми заявки на проєкт СМЕ – див. Додатки
- Посилання на сайти організацій, які фінансують місцеві громадські організації в Україні та гендерні ініціативи: www.uwf.org.ua
- Портал «Громадський простір», вебплатформа для розвитку громадянського суспільства <https://www.prostir.ua/>
- Ресурсний центр «ГУРТ» <https://gurt.org.ua/>

Контрольний список для мобілізаторів громад:

- ✓ Проєктна пропозиція групи самопомоги узгоджується з даними, зазначеними в «Профіль громади»;
- ✓ Пропозиція групи самопомоги подається у правильному форматі (текст та бюджет), який вимагає спонсор;
- ✓ Проєктна пропозиція групи самопомоги є реалістичною, з урахуванням наявних фінансових та людських ресурсів.

ЕТАП 8. РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКИХ ПРОЄКТІВ

До початку та під час реалізації проєктів з розширення можливостей, **членам групи самопомоги треба відвідати навчальні семінари з різних аспектів управління проєктами**. Вони будуть відрізнятися в різних громадах залежно від характеру груп та типу проєктів, які реалізуються. Як мінімум, мобілізаторам громад потрібно буде допомогти членам групи самопомоги відвідати такі семінари:

- Семінар-тренінг на пів дня з основ управління проєктами

Цілі: отримання членами групи знань та базових навичок з управління реалізацією проєкту.

Методика: мобілізатор/тренер допомагає членам групи самопомоги критично проаналізувати кожну стадію реалізації проєкту в проєктній пропозиції та визначити, які основні навички управління необхідні на кожній стадії (наприклад, необхідно здійснювати закупівлю деяких матеріалів, необхідно організувати логістичне забезпечення проведення громадського заходу, необхідно готувати фінансову звітність за проєктом тощо). Потім група аналізує власні можливості по кожному пункту, а мобілізатор пояснює, як можна «закрити» прогалини.

- Семінар-тренінг на пів дня з моніторингу проєктів (див. Етап 9)

Очевидний ризик під час реалізації проєкту полягає в тому, що самі заходи будуть невдалими через брак ресурсів, погане планування або технічні недоліки. Утім, це не головні ризики. Під час реалізації проєкту, безумовно, можуть бути збої, і роль мобілізатора громади в цей період полягає в проведенні відповідної роботи з групами для того, щоб зрозуміти промахи, вчитися на помилках та вживати заходів для уникнення повторення невдач. Тож варто заохочувати філософію «навчання на практиці».

Практичні поради та допоміжні засоби:

- Існує багато матеріалів для надання порад та рекомендацій щодо реалізації проєктів місцевих громад, включаючи проєкти з гендерної тематики. Мобілізаторам громад рекомендується переглянути та ознайомитися з якомога більшою кількістю таких матеріалів, щоб розширити свої знання та досвід управління проєктами. Приклади таких

онлайн-матеріалів (відеоролики та посібники) наведені далі за посиланнями.

- Однією з найпоширеніших проблем у реалізації проєктів є те, що часто існує «розрив» у часі між розробкою проєкту та отриманням фінансування на його реалізацію. Іноді, у цей конкретний період часу, змінюються члени групи та/або загальні обставини, що ускладнює реалізацію проєкту. Тому мобілізатору громади необхідно підтримувати активність членів групи самодопомоги та готовність впроваджувати проєкт, а також реагувати на будь-які зміни в складі групи чи загальній ситуації.

Посилання на інформаційні ресурси:

- Мережа громадських організацій-хабів може надати поради та консультації місцевим громадським організаціям, у тому числі з питань управління проєктами:
<https://www.hubs.org.ua>
- Курс на PROMETHEUS «Підготовка та впровадження проєктів розвитку громад»
https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:AUC+CDP101+2017_T1/about
- Посібник з підготовки проєктів
<https://enefcities.org.ua/upload/files/Dodatky.pdf>

- Посібник «Розроблення та управління проєктами у публічній сфері: європейський вимір для України»
http://despro.org.ua/media/articles/10_book_chemeric__17_12_do_druku.pdf

Контрольний список для мобілізаторів громад:

- ✓ Члени групи самодопомоги пройшли навчання з основ управління проєктами та мають чітко розподілені ролі в управлінні проєктами. Мобілізатор громади та організація, що надає підтримку, готові до вирішення будь-яких нагальних проблем, що виникають в ході реалізації проєкту.

ПРОЄКТИ, ЗАПОЧАТКОВАНІ ГРОМАДОЮ, РОЗШИРЮЮТЬ МОЖЛИВОСТІ ТА НАДИХАЮТЬ

Процес мобілізації громад задля розширення можливостей, який нещодавно пройшов у двох селах в Молдові показав, що до того часу, коли громадські групи фактично почали реалізовувати деякі дії, відбулися дві важливі зміни:

1. У селі Кагул члени групи громади розділили між собою завдання: двоє відповідали за розрахунок витрат та складання бюджету, двоє – за процес залучення ресурсів, двоє людей – за написання проєктної пропозиції і двоє – за виконання проєктної роботи. Таким чином, було посилено потенціал всієї групи, що зміцнило її єдність та зробило її більш стійкою.
2. У селі Бірнова громада погодилась із тим, що для дитячого садка пріоритетним є створення нового гравального майданчика. Однак, враховуючи, що для фінансування роботи були наявні зовнішні ресурси, члени громади спочатку неохоче реагували на те, що треба надати і власні ресурси. Але як тільки основні будівельні роботи були завершені, члени громади змінили своє ставлення і почали допомагати як власною працею, так і матеріалами, щоб завершити облаштування майданчика. Це ще один приклад того, як процес мобілізації може сприяти успішному розподілу обов'язків.

ЕТАП 9. ЗАСТОСУВАННЯ МОНІТОРИНГУ ДЛЯ НАВЧАННЯ ТА ПІДЗВІТНОСТІ

Завдання на цьому етапі полягає в тому, щоб групи самопомогои були здатні збирати та аналізувати моніторингову інформацію та використовувати її для обґрунтування прийняття рішень та самоуправління. Аналіз досягнутого прогресу до початкових цілей розширення можливостей повинен також інформувати групи самопомогои про те, як вони зберігатимуть результати своєї діяльності та підтримуватимуть розвиток самих груп самопомогои. Крім того, важливо, щоб групи самопомогои не лише розуміли **важливість «відповідальності»** за свої дії, а й мали достатній потенціал для звітування про свою роботу перед різними суб'єктами взаємодії. Мобілізатори громад допомагають групам самопомогои у виконанні таких завдань:

Протягом періоду реалізації громадських проєктів/заходів, одночасно повинні здійснюватися деякі інші дії для досягнення цілей Етапу 9. Такі дії передбачають:

- мобілізатор та/або тренер з організації, що надає підтримку, проводить робоче засідання групи самопомогои (2 години) щодо звітування про **моніторинг на основі участі**;
- мобілізатори громади допомагають членам групи самопомогои переглянути дані моніторингу, зібрані після тренінгу з моніторингу, та оцінити їх актуальність і корисність, а також як цю інформацію можна проаналізувати та оприлюднити. Це може бути інформація про фізичні інфраструктурні зміни (наприклад, кількість нових вуличних ліхтарів), але ще важливіше – слід включати дані, що відображають вплив на життя жінок та чоловіків з уразливих категорій (наприклад, збільшення кількості жінок, які звертаються за послугами);
- в ідеалі, окрім отримання навичок застосування моніторингу та використання даних моніторингу, члени групи самопомогои повинні скористатися ½-денним навчальним семінаром на тему «Оцінка можливостей». Він буде ґрунтуватися на навчанні з моніторингу та допоможе членам груп самопомогои зрозуміти, як прийняття підходу, орієнтованого на права людини, позитивно впливає на якість життя жінок та чоловіків з уразливих категорій.

Ще одним важливим напрямком ефективної роботи групи самопомогои, який мобілізатори громад та організація, яка надає підтримку, можуть запропонувати

– це **реклама**. На етапах 2-4 учасники групи пройшли тренінг з відповідних навичок, але під час впровадження мобілізатори мають нагадати групі самопомогои про важливість поширення інформації в межах громади та іншим суб'єктам взаємодії. Це сприятиме прозорості та зміцненню можливостей групи. **Інформацію можна поширювати за допомогою друку та розповсюдження плакатів про громади чи простих інформаційних бюлетенів, публікацій у соціальних мережах** та таких заходів як громадські зустрічі. Не менш важливо для групи самопомогои публічно відзначати успіх та досягнення.

Процесу організаційного розвитку груп самопомогои сприятиме проведення поїздок з обміну досвідом та відвідування інших подібних груп, а також можливості налагодити зв'язки з громадськими організаціями, які працюють у тій самій сфері. Мобілізатори громади та організація, що надає підтримку, повинні робити особливий акцент на підтримці колегіального навчання та обміну інформацією з жіночими організаціями.

Використання карток оцінювання

Найменування	(особа/домогосподарство)				
Вік / стать					
Населений пункт					
Дата					
	1	2	3	4	5
	дуже погано	погано	нормально	добре	дуже добре
Показник 1					
Показник 2					
Показник 3					
Показник 4					
Інші коментарі:					

Може здатися, що збір відгуків та пропозицій щодо громадських проєктів та послуг є важким завданням. Проте групи можуть легко залучити жінок та чоловіків з громади до процесу оцінювання, використовуючи такі допоміжні засоби, як картки оцінювання (дивіться у Додатках).

Практичні поради та допоміжні засоби:

- Підготовка **повідомлень у ЗМІ та соцмережах про роботу груп самопомоги** – це один з найкращих способів донести до широкої громадськості інформацію про те, чим займається група, як і для чого були використані ресурси. Організація, що надає підтримку, має допомогти членам групи самопомоги налагодити контакт з місцевими ЗМІ (газети, радіо, телебачення, онлайн-блогери тощо). Навіть прості відео, створені на смартфонах, можна відредагувати та транслювати в мережі Інтернет (наприклад, якщо група самопомоги налаштує канал YouTube).

- Якщо група самопомоги з будь-якої причини не збирається працювати далі як юридична особа, мобілізатори громад мають допомогти членам групи в реалізації стратегії «передачі функцій», для того, щоб партнерська організація (або нова організація) могли взяти на себе відповідальність за збереження результатів проекту, а діючі члени групи мають спланувати, чим вони особисто хочуть займатися далі.

Посилання на інформаційні ресурси

- Посилання на <https://euprostir.org.ua/> – це вебсайт, який має спеціалізовані ресурси (онлайн-уроки та практичні вправи) для громадських організацій з питань поширення інформації.

Контрольний список для мобілізаторів громади:

- ✓ У членів групи самопомоги є сформований план моніторингу своєї роботи/проектів, вони можуть збирати дані моніторингу та звітувати про них;
- ✓ Групи самопомоги мають змогу використовувати комунікаційні засоби/канали для поширення інформації про свою роботу та роз'яснення її широкому загалу;
- ✓ Групи самопомоги починають створювати зв'язки з іншими групами самопомоги та аналогічними громадськими організаціями.

ЕТАП 10. ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ

Мобілізатори громад та організація, що надає підтримку, повинні забезпечити належну допомогу на двох останніх етапах процесу мобілізації громад. Не слід розглядати ці етапи як «факультативні», адже вони мають вкрай важливе значення для стабільності у довгостроковій перспективі як самих груп самопомогі, так і можливих досягнутих результатів. Отож робочі плани щодо забезпечення підтримки на етапах 9 та 10 мають містити такі дії:

- Надання мобілізаторами громад структурованих настанов групам самопомогі щодо знань, які члени групи можуть отримати з досвіду реалізації проекту;
- Перегляд всіма членами групи «Профілю громади» з урахуванням будь-яких змін, привнесених внаслідок мобілізації громад;
- Забезпечення системного навчання/наставництва з питань стабільності (наприклад, формування партнерських зв'язків, донесення результатів до громадськості, реєстрація НУО, залучення ресурсів).

У міру того як групи самопомогі наближаються до завершення реалізації своїх початкових дій, мобілізаторам громад необхідно орієнтувати групи у процесі **планування стабільності** результатів таких дій. Інколи це передбачатиме просто залучення членів групи самопомогі до планування подальших дій, проте у багатьох випадках (особливо це стосується проєктів, пов'язаних із доступом до послуг та наданням послуг) групам самопомогі буде потрібно створити спеціальні комітети/підрозділи чи інші структури, які відповідатимуть за збереження результатів та розширення масштабу позитивних напрацювань, а також залучення необхідних ресурсів для забезпечення цієї діяльності.

Мобілізатори громади сприятимуть проведенню засідання групи самопомогі для розробки плану оцінювання. У цьому плані затверджуються **показники, що будуть застосовуватися для вимірювання змін**, методи збору інформації та джерела інформації, які будуть використовуватися у процесі, а також термін проведення оцінювання. Зважаючи на те, що завдання вимірювання «змін» являє собою серйозну складність для всіх, групам

самопомогі, можливо, буде необхідна допомога з боку організації, що надає підтримку, а також мобілізаторів громади.

Після того як група збрала інформацію для оцінювання, вона повинна провести одне (чи декілька) засідань, щоб обговорити висновки та вирішити, що з ними робити. Можливі варіанти:

- підготовка певного простого документу для того, щоб зафіксувати усе, що відбулося внаслідок дій групи самопомогі, а також які дії були найбільш або найменш успішними та чому;
- презентація результатів оцінювання на громадських зборах;
- надання результатів оцінювання конкретним суб'єктам взаємодії (наприклад, місцевим органам влади) у ході двосторонніх зустрічей;
- робота з мобілізатором громади щодо створення матеріалів під назвою «Історії успіху».

Мобілізатори громади також повинні надавати підтримку групам самопомогі в процесі перегляду організаційного плану розвитку групи, з урахуванням відповідних висновків, зроблених під час оцінювання, а також коментарів та відгуків, отриманих від інших суб'єктів взаємодії. Це своєю чергою може призвести до того, що група самопомогі зробить наступний крок до більш постійного, стабільного статусу, наприклад, **офіційно зареєструє громадську організацію** (якщо ще цього не зробила). Можливі також інші варіанти організаційного зростання, наприклад, створення **Коаліції груп самопомогі разом з іншими групами, або утворення структури іншого типу, наприклад кооператив або соціальне підприємство**. Мобілізатор громади та організація, що надає підтримку, мають консультувати групу самопомогі щодо таких варіантів стабільності та познайомити з іншими суб'єктами, які можуть надати допомогу.

Практичні поради та допоміжні засоби:

- Ключовим фактором документування успіху є те, що не треба зосереджуватися на питаннях по типу «**що ми зробили?**», а натомість ставити питання «**що змінилося в нашому житті?**» і «**чого ми досягли?**»
- Напевно будуть ситуації, коли групи самопомогі, які були утворені в процесі мобілізації

і досягли своїх початкових цілей, вже не будуть актуальними у існуючому вигляді. Тож члени групи можуть прагнути зберегти свої досягнення шляхом трансформації в іншу форму групи або об'єднання із вже існуючою організацією.

Посилання на інформаційні ресурси:

- Наразі зростає кількість організацій, які можуть надати консультації та підтримку соціальним підприємствам місцевого рівня, серед них:
<https://socialbusiness.in.ua/resources/>
<https://letshelp.com.ua/>
- Мережа громадських організацій-хабів може надати поради та консультації місцевим громадським організаціям:
<https://www.hubs.org.ua/>

Контрольний список для мобілізаторів громад:

- ✓ Групи самопомоги здатні скласти простий звіт за результатами оцінювання своєї роботи/проєкту, включаючи чіткі відомості, які підтверджують зміни, що були досягнуті в житті жінок та чоловіків з уразливих категорій у їх громаді
- ✓ Члени групи самопомоги узгодили між собою свої подальші кроки

Взаємодія та співпраця між групами

Одночасно з впровадженням усіх етапів СМЕ, мобілізатори громад і особливо організація, яка надає підтримку, повинні передбачити у своїх планах сприяння діяльності груп самопомоги кроки для зміцнення їх солідарності та розбудови зв'язків. Ці процеси можуть відбуватися: між групами самопомоги, які існують протягом приблизно однакового проміжку часу та мають аналогічний досвід; між новими та створеними раніше групами самопомоги; між групами самопомоги, які мають певні спільні риси (наприклад, ті, що працюють у сільській місцевості, у містах, «у сірій зоні»; або ті, до складу яких входять жінки та чоловіки з певних уразливих груп, наприклад, групи самопомоги людей похилого віку, людей з інвалідністю або групи самопомоги осіб, які постраждали від домашнього насильства) тощо.

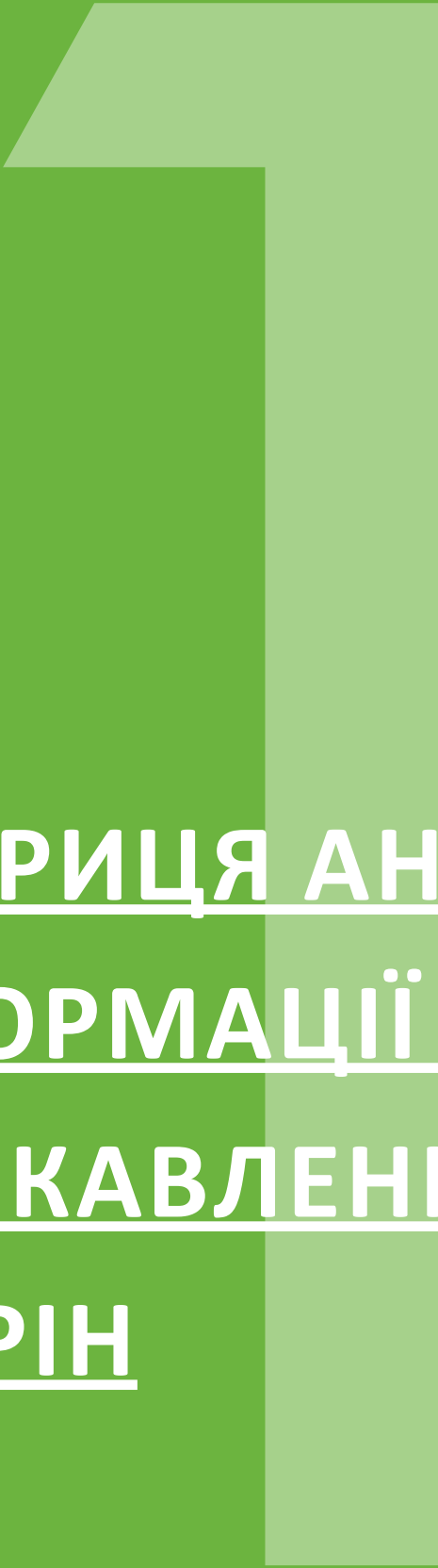
Заохочення до співпраці та налагодження мереж між групами самопомоги можна забезпечити за допомогою багатьох різних заходів:

- **Поїздки для обміну досвідом**, під час яких члени групи самопомоги з однієї громади відвідують групи самопомоги в іншій громаді, і навпаки. Такі поїздки не повинні бути тільки соціальними подіями: мобілізатори можуть допомогти групам самопомоги системно спланувати такі візити, визначивши конкретні цілі та програму. Після таких поїздок мобілізатор громади повинен організувати обговорення заходу, щоб розглянути, які знання були отримані та які дії плануються.
- **Регіональні зустрічі членів груп самопомоги на одно-дводенних семінарах**. Цей момент вимагає серйозного планування та ресурсів, але це чудовий спосіб обміну досвідом та успішними напрацюваннями між групами самопомоги та іншими суб'єктами взаємодії (яких можна запросити на такі заходи), а також отримати натхнення для подолання нових викликів.
- **Використання онлайн-платформ** (наприклад, групи в Facebook) для обміну ідеями та поширення інформації про події чи заходи. Це особливо корисний спосіб, якщо група самопомоги бере участь у агітаційній кампанії та хоче мобілізувати прихильників для проведення заходу чи подання звернення.

- **Створення Коаліції груп самодопомоги** – у багатьох ситуаціях окремі групи самодопомоги, можливо, не хочуть або не мають необхідності в реєстрації юридичної особи, але бажають продовжувати свою діяльність і користуватися перевагами наявності юридичної особи, яка представляє їхні інтереси. Тому декілька груп самодопомоги можуть разом утворити Коаліцію, яка потім, можливо, буде зареєстрована як ГО, при цьому механізми керівництва та управління формуються на рівноправній основі з представників усіх груп самодопомоги.

Мобілізатори громад також можуть отримати значну користь від власного співробітництва та зв'язків, скориставшись аналогічними засобами (які перелічені вище стосовно груп самодопомоги). Доволі поширене явище в світі цифрових технологій, – коли фахівці та експерти створюють в Інтернеті «онлайн-спільноту спеціалістів-практиків». Вона може початися просто з групи в Facebook або групи розсилки електронною поштою, а потім перетворитися на спеціальну «онлайн-спільноту» на непублічному вебпорталі. Організація, що надає підтримку, може давати настанови та допомагати мобілізаторам громад у створенні такої «спільноти спеціалістів-практиків», яка може бути розроблена таким чином, щоб мобілізатори могли обмінюватися досвідом та інформацією структуровано (це, наприклад, створення окремих розділів для кожного етапу СМЕ, окремих розділів, що стосуються можливостей фінансування та бази даних спонсорів, розділу щодо просування децентралізації та розділу для навчання тренерів або аналогічні каскадні методи).

ДОДАТКИ

A large, light green, stylized number '1' is positioned in the background, centered vertically and horizontally. It has a thick vertical stem and a horizontal top bar that is slightly angled on the left side.

МАТРИЦЯ АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН

Групи зацікавлених сторін		Роль стосовно існуючих проблем у громаді	Вплив політики на групи зацікавлених сторін	Вплив групи зацікавлених сторін на захід громади		
				Етап підготовка	Етап рішення	Етап виконання
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						

Легенда матриці:

Н/В = Немає відомостей 2 = Не дуже важливо 4 = Дуже важливо

1 = Неважливо 3 = Відносно важливо 5 = Вкрай важливо

Практичний приклад аналізу інформації щодо зацікавлених сторін

Нижче наведений короткий приклад аналізу інформації щодо зацікавлених сторін громади в Угорщині. Місцеві органи влади у маленькому містечку Пітешті, у центральній частині Угорщини, провели аналіз інформації щодо зацікавлених сторін таким чином:

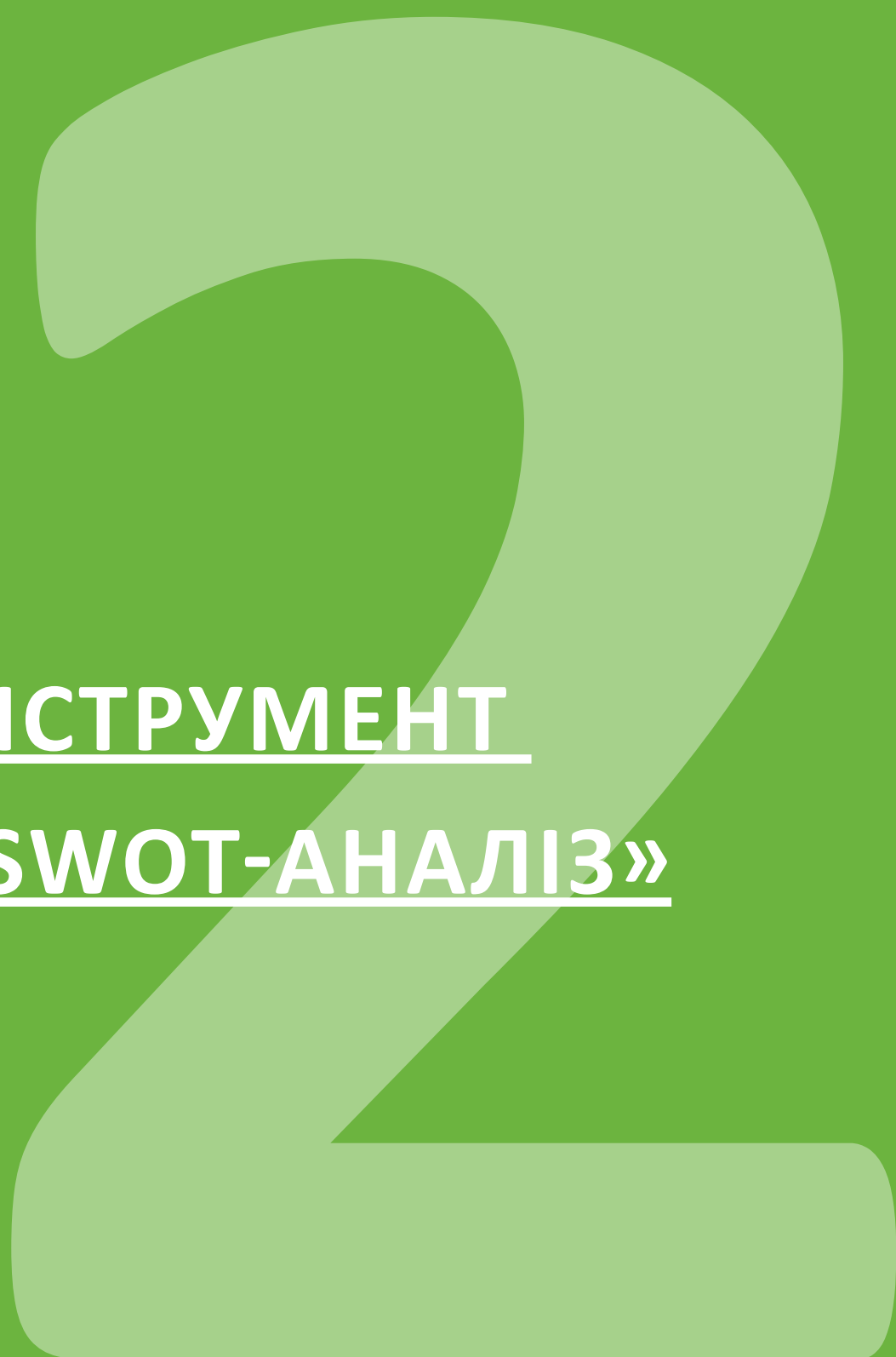
протягом 2001 року муніципалітет Пітешті здійснював відновлення великої ділянки головного парку – Стренд-парку. В рамках першої спроби стимулювати городян до участі у цьому процесі Муніципалітет визначив список тих зацікавлених сторін, які стануть основними користувачами об'єктів, передбачених у парку:

- асоціація спортсменів;
- студенти університету, розташованого на прилеглій до парку території;
- об'єднання мешканців будинків в цьому районі;

- батьки дітей, які користуються ігровим полем на цій ділянці;
- учні розташованих неподалік шкіл;
- люди похилого віку, особливо члени Консультативної групи громадян;
- ромські громади, які знаходяться на прилеглій до парку території;
- НУО.

Із представниками зацікавлених сторін провели співбесіду та запросили до участі в роботі фокус групи з метою надання інформації команді проєкту.

1. Чи вважаєте ви, що є інші сторони, зацікавлені у відновленні Стренд-парку у Пітешті?
2. Якщо припустити, що ви представляєте інтереси (а) ромської громади, (б) об'єднання мешканців будинків, (с) асоціації спортсменів, (д) екологічної НУО – які питання ви поставили б менеджеру проєкту?

A large, stylized number '2' in a light green shade is centered on a solid green background. The number has rounded, organic shapes.

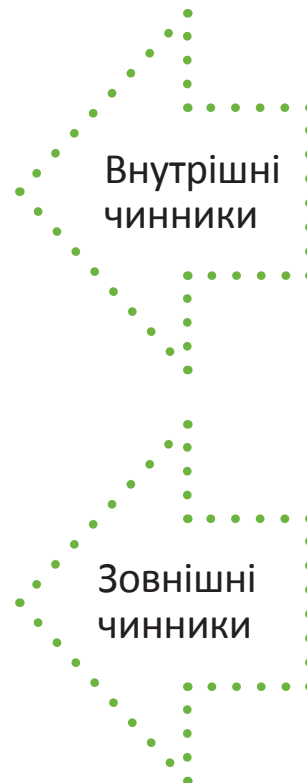
ІНСТРУМЕНТ

«SWOT-АНАЛІЗ»

Оцінка внутрішнього та зовнішнього середовища є важливою частиною процесу стратегічного планування. Чинники внутрішнього середовища зазвичай можна віднести до категорії «Сильні сторони» (*strengths (S)*) або «Слабкі сторони» (*weaknesses (W)*), а чинники зовнішнього середовища організації можна віднести до категорії «Можливості» (*opportunities (O)*) або «Загрози» (*threats (T)*). Такий аналіз стратегічного середовища називається **SWOT-аналіз**.

Предмет SWOT-аналізу: (визначте тут предмет аналізу – наприклад, «Позиція організації щодо розширення прав та можливостей груп громади»)

Strengths (сильні сторони)	Weaknesses (слабкі сторони)
Opportunities (можливості)	Threats (загрози)

МЕМОРАНДУМ ПРО
ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ
(МПВ) ДЛЯ ГСД

приклад

(вставте назву вашої групи) СТАТУТ ГРУПИ САМОДОПОМОГИ

1. Назва

Назва групи – _____

2. Цілі

Цілі групи:

1. _____
2. _____
3. _____

3. Повноваження групи

Виключно на виконання поставлених цілей група може здійснювати такі повноваження:

Наприклад: (видаліть або розробіть положення відповідно до ситуації вашої групи)

- 1.) повноваження збирати кошти, залучати та отримувати внески, за умови, що в рамках залучення коштів члени групи не ведуть жодної суттєвої постійної торгової діяльності та виконують будь-які відповідні вимоги закону;
- 2.) повноваження залучати та підтримувати волонтерів, за необхідності допомоги у виконанні цілей групи;
- 3.) повноваження виконувати всі законні дії, необхідні для досягнення цілей групи.

4. Члени групи

До складу групи входить не менш, ніж _____ осіб, зацікавлених у виконанні цілей групи. Критерії членства у групі погоджують члени-засновники групи, ці критерії додаються до даного МПВ і переглядаються/змінюються (за необхідності) рішенням більшості членів групи. На момент створення групи керівниками, лідерами та членами групи є такі особи:

Лідер(-ка) групи _____

Касир(-ка) групи _____

Секретар(-ка) групи _____

Члени групи _____

5. Збори групи

Збори групи проводяться на вимогу групи. Збори проводяться не рідше одного разу на місяць

6. Контроль за коштами та фінансами

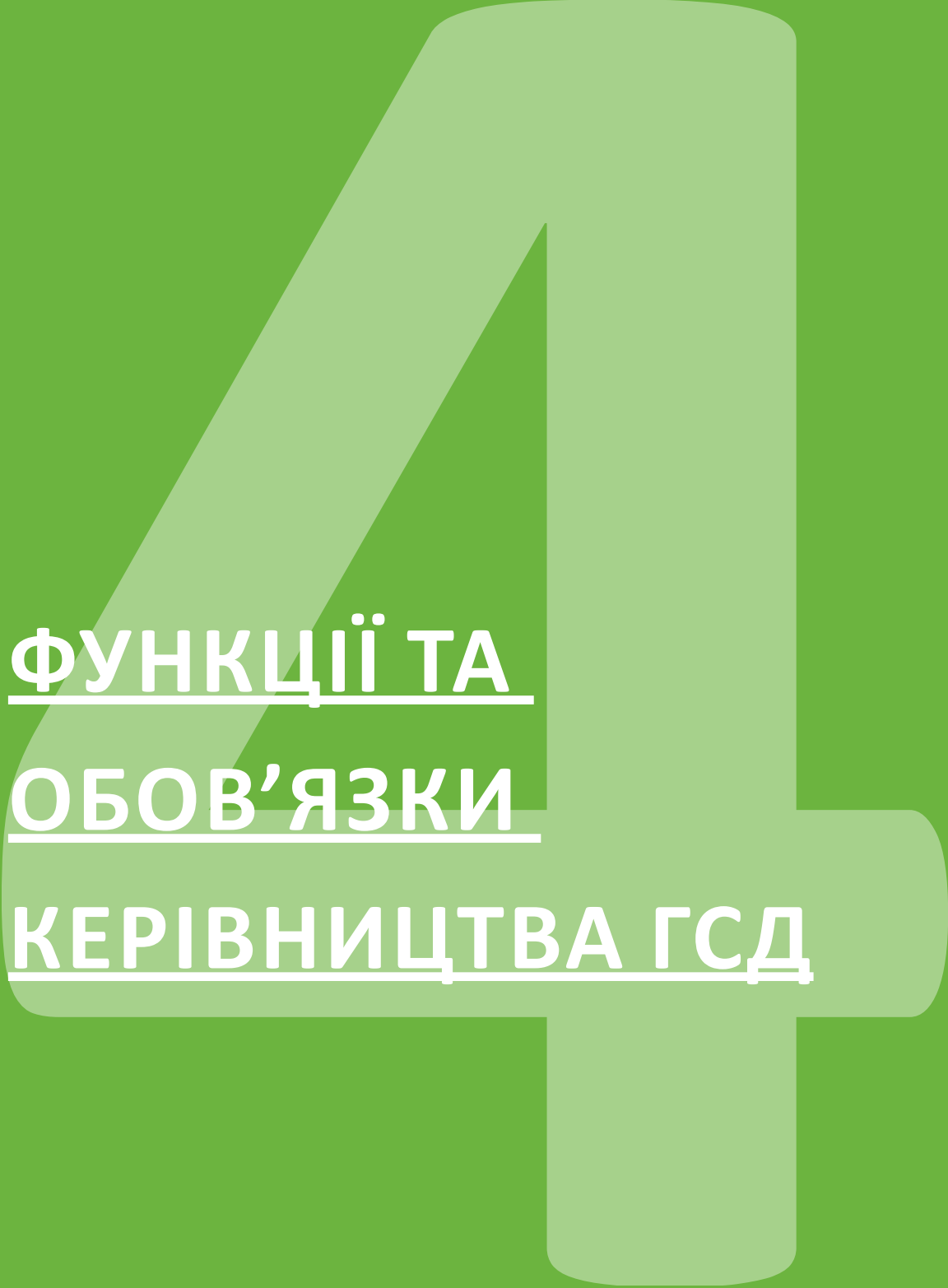
- 1) Є обов'язком касира(-ки)/члена групи та лідера(-ки) групи, який веде облік доходів та витрат.
- 2) Доходи групи вносяться на банківський рахунок.
- 3) Для зняття коштів з банку необхідні підписи щонайменше двох членів групи
- 4) Всі грошові кошти, отримані групою та належать групі, витрачаються або використовуються у відповідності до цілей організації.
- 5) Надлишок коштів, який переходить з одного року на інший, організація використовує лише як зазначено у пункті 6.4 вище)

7. Припинення діяльності групи

В разі прийняття групою рішення про припинення діяльності, будь-які залишки грошових коштів передаються іншій групі, яка має цілі, аналогічні цілям даної групи, або повертаються донору (у відповідних випадках).

Цей статут прийнятий на зборах групи, проведених _____

Підписано _____ Лідер(-ка) групи _____ Касир(-ка)/Члени групи _____

A large, stylized number '4' in a light green color, centered on a dark green background. The number has rounded corners and a thick stroke.

ФУНКЦІЇ ТА ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИЦТВА ГСД

Принципи роботи ГСД

Після того, як створилася група самопомогти, визначено її склад та назву, настає час для впровадження принципів групової діяльності.

Кожна громадська група повинна мати:

- керівництво ГСД (організаційний комітет: лідер, секретар, касир)
Маючи хороше керівництво, ГСД, як правило, досягає успіху. Тому лідерку/-а і членів комітету групи слід вибирати дуже ретельно.
- статут, який приймається загальними зборами членів ГСД
Статут – записаний перелік цілей і правил групи – допомагає групі уникати внутрішніх конфліктів і робить ясними обов'язки кожного члена.
- система внесків (факультативно)
Регулярні членські внески у загальну діяльність є вкрай важливими, оскільки допомагають розвитку почуття власності і солідарності.
- фіксування діяльності ГСД
Ведення протоколів допомагає групі пам'ятати про прийняті на зборах рішення, що є вкрай важливими для моніторингу та оцінки.

Форма кожного з цих блоків залежить від досвіду та ідей членів групи. Остаточна форма групи повинна визначатися самими членами і зазнавати необхідних змін, в залежності від їхніх потреб і поглядів.

Керівництво ГСД

Керівництво ГСД складається з лідера, секретаря і касира, обраних і визнаних усіма членами групи. Вибір керівного комітету відбувається на одному із перших загальних зібрань групи, після обговорення обов'язків лідера, скарбника і секретаря, а також після обговорення вимог, необхідних для реалізації поставлених завдань перед групою. Мобілізатор/ка має допомогти у проведенні цих виборів керівництва групи.

У більшості груп в якості лідера і секретаря обираються найбільш красномовні і діяльні члени. Разом з тим, інші учасники теж можуть володіти прихованими або невизнаними лідерськими здібностями. Щоб зміцнити групу, необхідно, наскільки це можливо, використовувати навички та вміння всіх її членів. Постійна ротація (зміна) керівних кадрів (наприклад, один раз на рік, раз на 6 місяців) допоможе максимально використовувати потенціал членів групи.

Керівництво, засноване на принципах спільної участі, означає, що всі члени групи мають рівні можливості щодо участі в управлінні, а також кожен/-на може бути обраним/-ою до керівного комітету. Таким чином, переобрання членів комітету має відбуватися регулярно, що дозволить кожному члену групи розвивати лідерські навички. В свою чергу, це робить групу більш ефективною і допомагає розвиватися далі.

Обрані керівники, які працюють на принципах спільної участі, надихають всіх членів групи максимально долучатися до діяльності групи, постійно тримаючи їх в курсі всіх справ, ставлячи перед ними завдання і проводячи відкриті обговорення. Добре управління і координація допомагають групі працювати злагоджено, рости і досягати своїх цілей.

Обов'язки керівного комітету:

- Складати графік зборів і готувати порядок денний;
- Звітувати про діяльність комітету;
- Вносити пропозиції і давати поради групі;
- Затверджувати прийняті групою рішення;
- Здійснювати діяльність відповідно до прийнятих рішень;
- Забезпечувати виконання статуту і дотримання дисципліни усіма членами групи;
- Розподіляти завдання в групі для залучення всіх учасників;
- Підтримувати зв'язок з особами, групами і організаціями, які надають групі свої ресурси;
- Організовувати тренінги для членів групи/ членів їх сімей;
- Звітувати про виконану роботу;
- Бути «обличчям» групи.

Мобілізатор/-ка обговорює з групою обов'язки членів керівного комітету і визначає з ними лідерські якості, що необхідні для виконання цих завдань, а також процедуру обрання членів комітету.

Обов'язками лідера/-ки ГСД є:

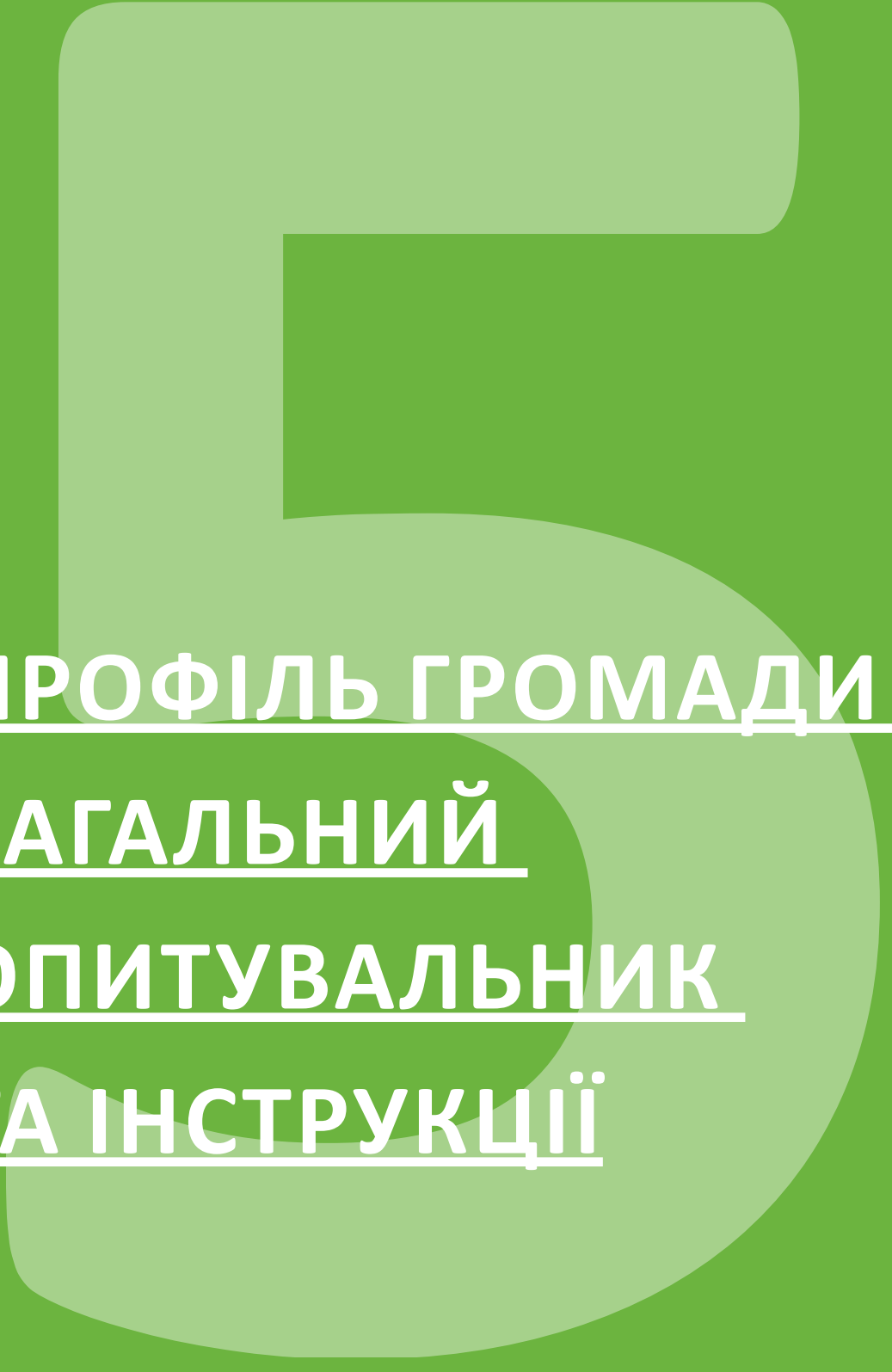
- стежити за роботою групи і досягненням поставлених цілей;
- забезпечувати виконання статуту групи;
- заохочувати участь кожного/-ї в обговореннях, прийнятті рішень і спільній роботі;
- пропонувати групі нові ідеї і заохочувати інших членів групи робити те ж саме;
- звітувати про роботу окремих членів і всієї групи в цілому;
- представляти групу на громадських заходах.

Обов'язки секретаря/-ки ГСД є:

- готувати порядок денний і вести протоколи зборів, а також облік їх відвідуваності;
- вести всі записи в групі;
- зачитувати вголос протоколи зборів і прийняті рішення;
- працювати з кореспонденцією групи;
- допомагати лідеру/-ці.

Обов'язки касира ГСД є:

- вести весь фінансовий облік в групі;
- забезпечити зберігання грошей і здійснювати управління грошима;
- звітувати перед членами про витрати і доходи, про рух коштів фонду заощаджень, а також про баланс готівки, що зберігається в групі (або в банку), на загальних зборах;
- перераховувати заощадження, зібрані групою, в присутності всіх членів,
- вести журнал обліку всіх фінансових операцій групи, зберігати чеки на покупки та отримані кошти;
- керувати використанням фонду заощаджень ГСД.

A large, stylized number '5' in a light green color, centered on a solid green background. The number has rounded corners and a thick stroke.

ПРОФІЛЬ ГРОМАДИ – ЗАГАЛЬНИЙ ОПИТУВАЛЬНИК ТА ІНСТРУКЦІЇ

Інструкції щодо заповнення форми оцінки профілю громади

«Загальний опитувальник»

Про що опитувальник

За допомогою цього опитувальника ми (групи самопомоги) отримаємо загальну інформацію про таке: адміністративно-територіальний устрій громади; розташування щодо лінії розмежування для громад Луганської та Донецької областей; населення (з розбивкою на вік, стать та уразливі групи), рівень зайнятості/безробіття серед жінок та чоловіків, а також середню заробітну плату для жінок та чоловіків; інфраструктуру, житлово-комунальне господарство, наявність послуг банківської, поштової, адміністративної, комунікаційної сфери; які є в громаді/населеному пункті освітні заклади, медичні установи, установи культури та дозвілля, спортивні організації; наявність пожежної бригади, дільничного поліцейського, соціального працівника та які послуги надаються постраждалим від домашнього насильства; який стан вуличного освітлення, якою є економічна інфраструктура, яким є місцеве самоврядування, які працюють громадські та релігійні організації, які основні стратегічні документи та бюджет громади, які координаційні органи існують в громаді.

Як буде використовуватись отримана інформація:

Ця інформація дозволить нам отримати загальне розуміння стану справ у всіх сферах громади чи населеного пункту, який ми профілюємо. Отримані дані з цього профілю, а також із профілю «Доступу до послуг», будуть проаналізовані та відобразяться у загальному Профіль громади (населеного пункту). Профіль громади буде використовуватися нами для аналізу потреб жінок та чоловіків, які проживають в громаді, і на основі цього – для розробки і втілення місцевих ініціатив (у партнерстві з місцевою владою та жителями/-льками громад) щодо розширення прав та можливостей всіх жінок, особливо з уразливих груп населення, з метою створити умови, які б дозволили повною мірою скористатися їм своїми правами людини. Інформація, отримана за допомогою цього опитувальника, буде проаналізована та відобразиться у Профіль громади (населеного пункту). Цей Профіль буде слугувати фактичним підтвердженням результатів аналізу і підкріплюватиме всі ті місцеві ініціативи, які ми будемо втілювати. Також, на основі цього Профілю ми будемо розробляти і подавати рекомендації до місцевих програм/стратегій та бюджетів, для того, щоб ці проблеми й потреби вирішувались на місцевому рівні та з місцевих бюджетів. Маючи Профіль громади, ми отримуємо фактичні дані про існування тих чи інших проблем стосовно доступу уразливих груп жінок та чоловіків до послуг у громаді. Таким чином, ці проблеми будуть постійно підійматися під час засідань відповідних координаційних рад чи під час інших формальних і неформальних заходів, обговорюватися, а ми будемо адвокатувати за їхнє вирішення.

Важливою особливістю Профілю є те, що дані не є статичними, а тому Профіль має постійно оновлюватись, хоча би раз на рік, а за потреби – частіше.

Джерела отримання інформації для цього опитувальника:

Вебсайт громади, управління статистики у місті та області, статистичні видання, органи місцевого самоврядування: міський голова, виконавчі органи (управління, відділи, департаменти), комунальні установи (школи, садочки, лікарні тощо), комунальні підприємства, виконавчий комітет, рада. Можливо для отримання певної інформації існуватиме необхідність в офіційному зверненні (листі) чи зустрічі з певними представниками влади, установ, організацій. У такому випадку регіональні представниці/-ки УЖФ, а також ООН Жінки будуть всіляко сприяти отриманню даних. Допускається і те, що всю інформацію отримати буде неможливо і в певних громадах буде відсутня та чи інша інформація. У випадку, якщо інформацію дізнатись не вдалося, потрібно залишити відповідне місце в опитувальнику не заповненим та зазначити, до яких джерел зверталися.

Для того, щоб отримані дані не піддавалися сумнівам, вкажіть, будь ласка, під кожним блоком джерело отримання інформації. Якщо це вебсайт – то посилання, якщо це документ – то збережіть його в електронній формі, якщо це офіційний лист-відповідь – збережіть його оригінал та електронну копію, якщо це дані від представника/-ці відповідного департаменту чи установи – то назву установи та посаду працівника/-ці. Також не забувайте вказати дату заповнення профілю та в подальшому – дату оновлення.

Ці інструкції можуть бути змінені та оновлені в будь-який час спільними чи індивідуальними зусиллями.

ФОРМА ОЦІНКИ ПРОФІЛЮ ГРОМАДИ
I. ЗАГАЛЬНИЙ ОПИТУВАЛЬНИК

1.1	Назва населеного пункту	
1.2	Тип населеного пункту	Село, селище міського типу, місто
1.3	Назва громади	
1.4	Громада пройшла процес об'єднання?	Так ☐ Ні ☐
1.5	Громада зараз перебуває в процесі об'єднання?	Так ☐ Ні ☐ Інше: _____
1.6	Дата виборів в ОТГ	День/місяць/рік
1.7	Назва органу місцевого самоврядування	
1.8	Голова громади/міський голова/інше	
1.9	Контактна інформація ОМС: адреса, вебсайт	

Для населених пунктів у Донецькій та Луганській областях

1.10	Відстань від центру населеного пункту до лінії розмежування	
1.11	Чи розміщені певні частини населеного пункту ближче, ніж за 3 км від лінії розмежування (підконтрольна територія)?	
1.12	Чи розташований на території населеного пункту блок-пост (між підконтрольною і непідконтрольною територіями)?	

Імена і контактна інформація представників департаментів, відповідальних за ґендерну рівність (питання соціального захисту, статистики, ґендерної рівності, домашнього насильства тощо):

Ім'я	Посада	Контактний телефон/ ел.пошта

Населення громади:

№	Вікова група, Повних років	Жінки:	Чоловіки:	Загалом:
2.1	0-5			
2.2	6-14			
2.3	15-18			
2.4	19-35			
2.5	36-59			
2.6	60+			

Населення громади:

	Загальна к-ть працевлаштованих (ж/ч)	Загальна к-ть безробітних (ж/ч)	Економічно неактивні (непрацюючі і не зареєстровані в центрі зайнятості) (ж/ч)
3.1			
	Середня заробітна плата	Для чоловіків	Для жінок
4.1			
5.1	Показники трудової міграції	2017	2018
	Виїхали з населеного пункту		
	Переїхали до населеного пункту		

Дані за домогосподарствами

№	Категорія (відповідно до державної статистики)	Кількість
6.1	Кількість домогосподарств:	
	Із них із більше ніж трьома дітьми у віці до 18 років	
6.2	Сім'ї у важких життєвих обставинах	
	Серед них з членами родини з інвалідністю	
6.3	Інші	

Уразливі групи:

№	Уразливі групи	Жінки:	Чоловіки:	Загалом
7.1	ВПО			
7.2	Люди з інвалідністю			
7.3	Сім'ї з дітьми з інвалідністю			
7.4	Етнічні меншини, напр., роми або інші			
7.5	Люди, які живуть з ВІЛ			
7.6	Люди похилого віку			
7.7	Одинокі матері			
7.8	Одинокі батьки			
7.9	Інші			

Інфраструктура

№	Категорія	Опис
8.1	Відстань від населеного пункту до адміністративного центру (км)	_____ км
	Види і стан доріг (асфальтні, ґрунтові, стежки тощо), із них:	
8.2	- між населеним пунктом і адміністративним центром	Вид: _____ стан: хороший ☐ ; посередній ☐ ; поганий ☐ ; інше, вкажіть: _____
	- між населеним пунктом і прилеглими селами:	Вид: _____ стан: хороший ☐ ; посередній ☐ ; поганий ☐
	- на території населеного пункту:	Вид: _____ стан: хороший ☐ ; посередній ☐ ; поганий ☐

№	Категорія	Опис
	Транспортне сполучення:	Частота в день
8.3	- Громадське (автоперевізник)	Вартість поїздки до районного центру, грн
8.4	- Приватне (оренда)	

Житлово-комунальне господарство

8.5	Чи були внаслідок конфлікту зруйновані адміністративні будівлі, житлові будинки чи інфраструктурні об'єкти?	Так ☐ Ні ☐ Які саме: н/з ☐ _____
8.6	Яка система опалення використовується в населеному пункті?	
8.7	Чи проведений у населеному пункті газ? Вкажіть, в яких районах відсутній газ.	Так ☐ Ні ☐ Детально: _____
8.8	Що відбувається зі сміттям у вашому населеному пункті? Чи хтось його вивозить?	Так ☐ Ні ☐ Детально: _____
8.9	Які райони населеного пункту не підключені до системи центрального водопостачання?	
8.10	Джерела питної води (система центрального водопостачання, криниці, річка, бутильована вода, інше)	
8.11	Чи працюють у населеному пункті відділення банків?	
8.12	Якщо в населеному пункті відсутні банки, яка відстань до найближчого відділення?	
8.13	Чи працюють у населеному пункті банкомати?	

8.14	Якщо в населеному пункті відсутні банкомати, яка відстань до найближчого банкомату за межами населеного пункту?	
8.15	Чи є в населеному пункті поштове відділення?	
8.16	Якщо в населеному пункті немає поштового відділення, яка відстань до найближчого відділення?	
8.17	Яка відстань до найближчого центру надання адміністративних послуг (ЦНАП)?	
8.18	Чи працює продуктовий ринок?	

Комунікація

9.1	Місцева газета і шляхи розповсюдження:	
9.2	Чи є в населеному пункті інтернет?	
9.3	Якщо так, чи доступний він на території всього населеного пункту? В яких районах відсутнє покриття?	
9.4	Чи є інтернет у громадських місцях (бібліотека, громадська адміністрація, школа)? Якщо так, то в яких? Чи безкоштовний доступ до нього?	
9.5	Чи є в громаді ресурсно-інформаційний/копіювальний центр, в якому можна попрацювати на комп'ютері, вийти в інтернет, скористатися скайпом тощо?	Так ☐ Ні ☐ Кількість: _
9.6	Які джерела отримання інформації?	ТБ _____ Радіо _____ Газета _____ Інше _____
9.7	Додаткова інформація / коментарі	

Освітні заклади

№	Дошкільні заклади (дитсадки)	Початкова освіта (4 роки)	Базова середня освіта (5 років)	Спеціалізована середня освіта (3 роки)	Технічні училища	Інше (спеціалізовані для дітей з інвалідністю або соціально ізольованих дітей тощо)
10.1						
10.2						
10.3						
10.4						
10.5						
10.6						

Медичні установи

№	Назва	Долі- карняна допомога (ФАП)	Первинна медична допомога (амбу- латорія або центр)	Вторинна (спе- ціалізована) медична допомога (багато- профільна лікарня)	Гінеко- логія	Стомато- логія	Педіат- рія	Інше
11.1								
11.2								
11.3								
11.4								
11.5								
11.6	Чи є в на- селеному пункті ав- томобіль «швидкої допо- моги»? Якщо ні, де зна- ходиться найближ- чий такий автомо- біль?							

11.7	Чи є в населеному пункті пологовий будинок? Якщо ні, яка відстань до найближчого пологового будинку?							
11.8	Чи є в населеному пункті аптеки?							
11.9	Якщо ні, яка відстань до найближчої аптеки?							

Культура і відпочинок:

№	Категорія	Бібліотека	Кінотеатр	Молодіжний клуб	Будинок культури	Клуб для людей похилого віку	Інше (вказіть)
12.1	Доступність	Так ☐ Ні ☐ Кількість: —	Так ☐ Ні ☐ Кількість: —	Так ☐ Ні ☐ Кількість: —	Так ☐ Ні ☐ Кількість: —	Так ☐ Ні ☐ Кількість: —	

Спорткомплекси / майданчики:

№	Категорія	Громадський парк	Фітнес-зал	Футбольне поле	Спортивні зали/комплекси, басейни
12.2	Доступність	Так ☐ Ні ☐ Кількість: _	Так ☐ Ні ☐ Кількість: _	Так ☐ Ні ☐ Кількість: _	Так ☐ Ні ☐ Кількість: _
12.3	Чи є громадські спортивні майданчики на відкритому повітрі?		Так ☐ Ні ☐ Деталі: _____		

Захист і безпека

13.1	Чи є в населеному пункті підрозділ поліції?	
13.2	Чи є в населеному пункті дільничний поліцейський? (Вкажіть, чи працює підрозділ поліції під назвою «ПОЛІНА» – поліція проти домашнього насильства?) Якщо ні, то як часто він (дільничний)/вона («ПОЛІНА») навідується з іншого населеного пункту?	
13.3	Які послуги надаються постраждалим від домашнього, в тому числі гендерно зумовленого насильства (мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, правова підтримка)?	
13.4	Чи є соціальний працівник?	
13.5	Чи є в населеному пункті пожежна бригада? Якщо ні, яка відстань до найближчої бригади?	
13.6	Чи розміщені в населеному пункті військові підрозділи?	
13.7	Чи є в населеному пункті райони з поганим або відсутнім вуличним освітленням?	

Економічна інфраструктура

	Вид	Кількість закладів	Форма власності	Кількість працюючих (ж/ч)
14.1	Ферма			
14.2	Підприємство			
14.3	Заклади торгівлі			

Місцеве самоврядування

Кількість членів місцевої ради

№	Загалом	Жінки	Чоловіки
15.1			
15.2			

Кількість членів виконавчого комітету

№		Загалом	Жінки	Чоловіки
15.3	Член			
15.4	Депутат			

Староста (якщо застосовно)

№	Прізвище, ім'я, по-батькові	Посада	Стать
15.5			Жіноча ☐ Чоловіча ☐

Виконавчі органи (відділи, управління, департаменти) та/або комунальні установи та підприємства?

№	Назва установи	Загальна кількість працівників	Загальна кількість чоловіків	Загальна кількість жінок	Чоловіки на керівних посадах	Жінки на керівних посадах	Люди з інвалідністю (ж/ч)
15.6							
15.7							
15.8							
15.9							
15.10							
15.11							
15.12							
15.13							

Громадські організації

	Назва	Сфера діяльності
16.1		
16.2		

Релігійні організації

	Назва
17.1	
17.2	

Бюджет населеного пункту/громади:

№		2018	2019
18.1	Загальні видатки		
18.2	Видатки на соціальну сферу (медицина, соцзахист)		
18.3	Витрати на реалізацію Програми розвитку		
18.4	Загальні доходи		
18.5	Трансферти з обласного бюджету в місто/ОТГ		
18.6	Субвенції соціального характеру		
18.7	Власні доходи населеного пункту /ОТГ		

Основні стратегічні документи (в тому числі ті, які стосуються питань ґендерної рівності):

Назва	Термін дії

Існування формальних і неформальних координаційних органів:

№	Назва	Існує/ не існує	Формальний/ неформальний	Члени
19.1	Наприклад: місцева ґендерна координаційна рада		формальний	Громадянське суспільство, виконавчий комітет, жінки та чоловіки з громади
19.2	Наприклад: робоча група з безпеки громади		неформальний	Громадянське суспільство, виконавчий комітет, жінки та чоловіки з громади

ДЯКУЄМО!

ПРОФІЛЬ ГРОМАДИ–
ДЕТАЛЬНИЙ
ОПИТУВАЛЬНИК –
ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ
ДОТРИМАННЯ
ПРАВ ЛЮДИНИ І
ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ
ТА ІНСТРУКЦІЇ

«Детальний опитувальник – проблеми у сфері дотримання прав людини і гендерної рівності»

Про що цей опитувальник

За допомогою цього опитувальника ми збираємо інформацію про проблеми, які існують у громаді/населеному пункті стосовно прав людини та гендерної рівності, а саме доступ уразливих груп жінок та чоловіків до послуг у сфері освіти, соціального захисту, соціальних послуг, спорту і культури, участі в громадському житті, забезпечення житлом та громадської безпеки. Цей опитувальник дає змогу отримати інформацію не лише про те, які права людини систематично порушуються в громаді у відношенні до уразливих груп жінок і чоловіків, але і про причини порушення цих прав, що дасть змогу обґрунтовано вирішувати ці проблеми за допомогою місцевих програм, бюджетів, місцевих ініціатив спільно з місцевою владою та жителями/-льками громад.

Хто такі «уразливі групи» жінок та чоловіків?

Відповідно до центрального принципу Цілей сталого розвитку – «нікого не залишити осторонь» – під «уразливістю» розуміється обмежена можливість та здатність жінок й чоловіків, дівчат і хлопців повною мірою користуватися своїми правами. Уразливість не є загальноприйнятою концепцією. Це поняття поєднується з дискримінацією, соціальним виключенням (ізоляцією) та маргіналізацією, що виникають в результаті низки проблем, першопричинами яких є дискримінаційне ставлення, соціальні та культурні цінності, слабкі позиції верховенства права та механізми правового захисту, дискримінаційне законодавство, чи неналежне впровадження законів тощо. Під «уразливою групою» ми розуміємо групу тих жінок та чоловіків, які зазнають систематичного порушення їхніх прав, зокрема у порівнянні з іншими групами громадян, та які відповідають певним критеріям уразливості.

До таких критеріїв, в залежності від певної ситуації, можуть відноситися: статус ВПО, наявність інвалідності, захворювання на ВІЛ/СНІД, похилий вік, приналежність до етнічних меншин тощо.

Як буде використовуватися отримана інформація:

Отримані дані з цього Профілю, а також із профілю «Загальний опитувальник» будуть проаналізовані та відобразяться у загальному Профілі громади

(населеного пункту). Профіль громади буде використовуватися групами самопомогі для аналізу проблем у сфері доступу до прав людини та гендерної рівності уразливих груп жінок та чоловіків, а також визначенні пріоритетів та потреб жінок та чоловіків, які проживають в громаді. На основі цього аналізу групами самопомогі буде здійснюватися розроблення і втілення місцевих ініціатив у партнерстві з місцевою владою та жителями/льками громад для того, щоб розширити права та можливості всіх жінок, особливо з уразливих груп населення, користуватися повною мірою своїми правами людини. Профіль громади буде слугувати фактичним підтвердженням результатів аналізу і буде підкріплювати всі ті місцеві ініціативи, які групи самопомогі будуть втілювати. Також, на основі цього Профілю групи самопомогі будуть розробляти та подавати рекомендації до місцевих програм/стратегій та бюджетів, для того, щоб ці проблеми та потреби вирішувались на місцевому рівні та з місцевих бюджетів. Маючи Профіль громади, ми отримуємо фактичні дані про існування тих чи інших проблем стосовно доступу уразливих груп жінок та чоловіків до послуг у громаді. Таким чином, ці проблеми будуть постійно підійматися в громаді, під час засідань відповідних координаційних рад чи під час інших формальних і неформальних заходів, обговорюватися, а ми будемо адвокатувати за їхнє вирішення.

Важливою особливістю Профілю є те, що дані не є статичними, а тому Профіль має постійно оновлюватися, хоча би раз на рік, а за потреби – частіше.

Джерела отримання інформації для цього опитувальника

Методом збору даних для цього опитувальника є, в основному, індивідуальні інтерв'ю з ресурсними особами, які відповідають чи обізнані з тих чи інших питань. Це будуть органи місцевого самоврядування: міський голова, виконавчі органи (управління, відділи, департаменти), комунальні установи (школи, садочки, лікарні тощо), комунальні підприємства, виконавчий комітет, рада. Можливо для отримання певної інформації існуватиме необхідність в офіційному зверненні (листі). У такому випадку, регіональні представниці/ки УЖФ, а також ООН Жінки будуть всіляко сприяти отриманню даних. Допускається і те, що всю інформацію отримати буде не-

можливо і в певних громадах буде відсутня та чи інша інформація. У випадку, якщо не вдалося дізнатись інформацію, потрібно залишити відповідне місце в опитувальнику не заповненим та зазначити, до яких джерел зверталися.

Даний опитувальник є анонімним, але для того, щоб отримані дані не піддавалися сумнівам, вкажіть, будь ласка, під кожним блоком джерело отримання інформації. Якщо це вебсайт – то посилання, якщо це документ – то збережіть його в електронній формі, якщо це офіційний лист-відповідь – збережіть його оригінал та електронну копію, якщо це дані від представника/-ці відповідного департаменту чи установи – то назву установи та посаду працівника/-ці. Також не забувайте вказати дату заповнення профілю та в подальшому – дату оновлення.

Ці інструкції можуть бути змінені та оновлені в будь-який час спільними чи індивідуальними зусиллями.

Окремо щодо кожного блоку:

1 та 2. Доступ до освіти / шкільна та дошкільна освіта

Для отримання даної інформації зверніться до офіційних установ: *управління/відділ освіти, відділ статистики.*

3. Доступ до соціального захисту

Для отримання інформації зверніться до офіційних установ: *місцеве управління/відділ праці та соціального захисту населення, місцеве відділення державної служби зайнятості.*

4. Доступ до соціальних послуг

Для отримання інформації зверніться до офіційних осіб: *місцеве управління/відділ праці та соціально-го захисту населення.*

5. Доступ до участі в громадському житті

Для отримання інформації зверніться (за можливо-сті) до офіційних представників *органів місцевого самоврядування, місцевої служби статистики, місцевих громадських організацій.*

6. Доступ до належних житлово-комунальних послуг

Для отримання інформації зверніться (за можливо-сті) до місцевої ради (*відділ житлово-комунального господарства*), *органів місцевого самоврядування, місцевої служби статистики, місцевих громадських організацій.*

7. Доступ до культурного/спортивного дозвілля

Для отримання інформації зверніться (за можливо-сті) до місцевої ради (*відділ культури/спорту*), *органів місцевого самоврядування, місцевої служби статистики, місцевих громадських організацій.*

8. Доступ до послуг безпеки

Для отримання інформації зверніться (за можливо-сті) до *відділу поліції, місцевих громадських орга-нізацій.*

II. Детальний опитувальник – проблеми у сфері дотримання прав людини і ґендерної рівності

1. Доступ до освіти / дошкільна освіта

1.1. Скільки дітей дошкільного віку проживає у громаді (в тому числі діти, не прописані у громаді)?

Загальна кількість _____, в тому числі _____ дівчат і _____ хлопців

1.2. Скільки з них не відвідують дитячий садок?

Загальна кількість _____, в тому числі _____ дівчат і _____ хлопців

1.3. Скільки з тих, хто не відвідує садок, мають інвалідність?

Загальна кількість _____, в тому числі _____ дівчат і _____ хлопців

1.4. Скільки з тих, хто не відвідує садок, проживають у таких сім'ях:

a) У малозабезпеченій родині

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

b) Під опікою батька-одиначки (в т. ч., коли дружина працює за кордоном)

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

c) Під опікою матері-одиначки (в т. ч., коли чоловік працює за кордоном)

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

d) Під опікою людей похилого віку

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

e) У сім'ї з трьома або більше дітьми у віці до 18 років

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

f) У сім'ї, яка належить до національних меншин (ромів, наприклад)

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

g) У сім'ї внутрішньо переміщених осіб

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

h) У неблагополучній родині

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

1.5. Чи доступний дитячий садок/-ки для дітей з інвалідністю?

Так ☐ Ні ☐

Поясніть (якщо можливо): _____

1.6. Чи діє в дитсадочку/-ках програма інклюзивної освіти (для дітей з проблемами зору, дітей з аутизмом тощо)?

Так ☐ Ні ☐

2. Доступ до освіти/ шкільна освіта

2.1. Скільки дітей шкільного віку (6-18 років) проживає в громаді? (офіційно зареєстрованих і не зареєстрованих)

Загальна кількість _____, в тому числі _____ дівчат і _____ хлопців

2.2. Скільки з них не відвідують школу?

Загальна кількість _____, в тому числі _____ дівчат і _____ хлопців

2.3. Скільки серед тих, хто не відвідує школу, дітей з інвалідністю?

Загальна кількість _____, в тому числі _____ дівчат і _____ хлопців

2.4. Скільки серед тих, хто не відвідує школу, проживають у таких сім'ях? (з розбивкою за статтю)

a) У малозабезпеченій родині

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

b) Під опікою батька-одиначки (в т. ч., коли дружина працює за кордоном)

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

c) Під опікою матері-одиначки (в т. ч., коли чоловік працює за кордоном)

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

d) Під опікою людей похилого віку

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

e) У сім'ї з трьома або більше дітьми у віці до 18 років

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

f) У сім'ї, яка належить до національних меншин (ромів, наприклад)

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

g) У сім'ї внутрішньо переміщених осіб

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

h) У неблагополучній родині

_____ дітей (дівчат _____ хлопців _____)

2.5. Чи мають доступ такі уразливі категорії до різних заходів в громаді?

№	Групи	Культурні заходи		Спортивні заходи		Інші громадські заходи	
		Так	Ні	Так	Ні	Так	Ні
1	Діти з малозабезпечених родин						
2	Діти, які знаходяться під опікою батька-одиначки (в тому числі, коли дружина працює за кордоном)						
3	Діти, які знаходяться під опікою матері-одиначки (в тому числі, коли чоловік працює за кордоном)						
4	Діти, які знаходяться під опікою людей похилого віку						
5	Діти з сім'ї з трьома або більше дітьми у віці до 18 років						
6	Діти з сім'ї внутрішньо переміщених осіб						
7	Діти з сім'ї, яка належить до національних меншин (ромів, наприклад)						
8	Діти з інших сімей з категорії уразливих груп (члени сім'ї зловживають наркотиками, алкоголем, в сім'ї відбувається домашнє насильство, хворіють на ВІЛ тощо)						

3. Доступ до соціального захисту

3.1. Кількість людей, які отримують соціальні виплати за вказаними категоріями:

Соціальна допомога:	Кількість	
	Чоловіки	Жінки
(1) Виплати з безробіття		
(2) Виплати за станом здоров'я/з інвалідності		
(3) Сімейні/виплати дітям		
Виплати одиноким матерям/батькам		
(4) Інше		

4. Доступ до соціальних послуг

4.1. Які надавачі соціальних послуг є в громаді?

Надавачі соціальних послуг	Державний/комунальний заклад	Організація громадянського суспільства (ОГС)

4.2. Які соціальні послуги наявні в громаді? Будь ласка, заповніть табличку.

Соціальні послуги:	Доступні	
	Так	Ні
(1) Надання послуг соціальним працівником за місцем проживання		
(2) Пункт безкоштовного харчування		
(3) Психологічна підтримка		
(4) Тимчасовий притулок		
(6) Інформаційні та правові послуги		
(7) Інші послуги, що надаються в громаді, вкажіть: _____		

4.3. Чи мають перераховані уразливі категорії доступ до зазначених послуг в громаді. Заповніть таблицю.

Соціальні послуги:	Не мають можливостей					
	ВПО	Роми	Люди з інвалідністю	Люди похилого віку	Люди, які живуть з ВІЛ	Інші
(1) Надання послуг соціальним працівником за місцем проживання						
(2) Пункт безкоштовного харчування						
(3) Психологічна підтримка						
(4) Тимчасовий притулок						

(6) Інформаційні та правові послуги						
(7) Інші послуги, що надаються в громаді, вкажіть: _____						

Додаткові запитання до офіційних установ:

Чому певні уразливі групи не отримують соціальні послуги, якщо вони надаються на території громади?

Чи є дані про якість надаваних послуг?

Для яких уразливих категорій, зазначених вище, відсутні дані?

Які існують проблеми у зв'язку з наданням соціальних послуг?

Як ви плануєте вирішувати ці проблеми?

Чи мають люди з інвалідністю доступ до установ соціального захисту?

5. Доступ до участі в громадському житті

5.1. Яким було представництво жінок і чоловіків серед кандидатів/-ток під час останніх місцевих виборів?

Представництво	Кандидати/-ки на посаду міського голови/старости/голови громади	
Чоловіки		
Жінки		
Загалом		

5.2. Чи проводяться обговорення з членами громади у зв'язку з прийняттям ключових стратегічних документів?

Так ☐ Ні ☐

5.3. Чи залучені жіночі організації до подібних обговорень?

Так ☐ Ні ☐

5.4. Яким чином громадян інформують про проведення таких обговорень?

Уточніть (якщо можливо): _____

5.5. Чи існують критерії обов'язкової участі різних груп?

Так ☐ Ні ☐ Уточніть (якщо можливо): _____

5.6. Будь ласка, заповніть таблицю:

Громадські обговорення проводилися:	Так	Ні	Перелік членів консультативної комісії
- 3 питань прийняття бюджету			
- 3 питань внесення змін до бюджету			
- 3 питань розробки програми/стратегії соціально-економічного розвитку			
- Щодо інших важливих рішень за останні 12 місяців			
Загалом			

5.7. Будь ласка, розкажіть детальніше, як проходив процес обговорення:

5.8. Які основні перешкоди заважають проведенню громадських обговорень і залученню до них громадян? Чи стикаються жінки з уразливих груп із більшою кількістю проблем, ніж чоловіки з цих самих груп і чому?

5.9 Які громадські організації діють на території громади? Будь ласка, заповніть таблицю:

Організація громадянського суспільства /група самопомогги (назва)	Опис (мета діяльності, ключові заходи)	Основні бенефіціари	Ім'я контактної особи (не більше 2 осіб з 1 організації/ групи)	Контактна інформація

6. Доступ до належних житлово-комунальних послуг

6.1. Який рівень доступу членів громади до таких послуг?

№	Послуги/ інфраструктура	Кількість неохоплених домогоспо- дарств	% від загальної кількості домогоспо- дарств	Коментарі
1	Питна вода			
2	Водопровідна вода			
3	Каналізація			
4	Газопровід			
5	Вивіз сміття			
6	Засоби зв'язку (телефон, мо- більний зв'язок, інтернет)			
7	Домогосподар- ства, які знахо- дяться в небез- печних житлових умовах			
8	Домогосподар- ства, які знахо- дяться в зоні непроїзних доріг			

7. Доступ до культурного/спортивного дозвілля та інших послуг

7.1. Які категорії громадян мають доступ/користуються закладами культури та місцями відпочинку (будь ласка, зазначте у таблиці):

		Люди з інвалідністю	Етнічні меншини (роми)	Люди похилого віку	ВПО	Люди, які живуть з ВІЛ	Інші
	Бібліотека						
	Кінотеатр						
	Молодіжний клуб						
	Будинок культури						
	Клуб для людей похилого віку						
	Інше (вказіть)						

7.2. Які категорії громадян мають доступ/користуються спортивними закладами та майданчиками на відкритому повітрі (будь ласка, відмітьте у таблиці):

		Люди з інвалідністю	Етнічні меншини (роми)	Люди похилого віку	ВПО	Люди, які живуть з ВІЛ	Інші
	Громадський парк						
	Фітнес-зала						
	Футбольне поле						
	Спортивні зали/комплекси, басейни						

7.3. Чи користуються члени громади такими послугами на території громади?

	Люди з інвалідністю	Етнічні меншини (Роми)	Люди похилого віку	ВПО	Інші	Коментарі (за можливості)
Банківські послуги	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	
Банкомати	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	
Поштові послуги	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	
Супер-маркети	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	Так ☐ Ні ☐	

7.4. Чи є запит на ці послуги серед членів громади? Яких послуг не вистачає?

Які послуги є більш доступними для чоловіків, ніж для жінок та навпаки? Чому?

8. Доступ до послуг безпеки

№	Категорія	Значення
8.1	Які послуги постраждалим від насильства доступні на території громади або в межах доступності?	Притулки ☐ Мобільні бригади ☐ Соціальний працівник ☐ Медична, психологічна, правова допомога ☐ Поліція ☐
8.2	Чи працює в населеному пункті поліцейський?	Так ☐ Ні ☐
8.3	Чи є на території громади місце для зустрічі з районним поліцейським?	Так ☐ Ні ☐
8.4	Чи проводить поліція роботу з населенням у сфері запобігання насильству?	Так ☐ Ні ☐
8.5	Чи обговорюються питання безпеки жінок і запобігання насильству на рівні місцевих органів влади (наприклад, місцевої гендерної координаційної ради, робочої групи з питань безпеки громади тощо)?	Так ☐ Ні ☐

8.6. Чи існують в громаді проблеми з безпекою, пов'язані з конфліктом (артилерійські обстріли тощо)?

8.7. У випадку громад, на території яких працюють блок-пости: чи існують для жінок особливі загрози, пов'язані з проходженням блок-постів? Чи існують особливі загрози для чоловіків, пов'язані з проходженням блок-постів?

ДЯКУЄМО!

ПРОФІЛЬ ГРОМАДИ -
ДЕТАЛЬНИЙ
ОПИТУВАЛЬНИК
ДЛЯ ФОКУС ГРУП –
ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ
ДОТРИМАННЯ ПРАВ
ЛЮДИНИ І ҐЕНДЕРНОЇ
РІВНОСТІ

III. Детальний опитувальник для фокус груп – проблеми у сфері дотримання прав людини і гендерної рівності

За допомогою фокус груп ми отримаємо інформацію безпосередньо від жінок та чоловіків, які належать до уразливих груп населення, про причини, через які вони не можуть повною мірою користуватися всіма послугами та правами, як інші групи. Перелік питань не є вичерпним і можна додавати питання, які допоможуть більш глибоко зрозуміти проблеми у кожній сфері. Опитувальник є анонімним, але, будь ласка, ведіть реєстрацію учасників та учасниць фокус груп, з обов'язковим зазначенням уразливих груп.

2. Доступ до освіти/дошкільна освіта

2.1. Які можливі причини того, що діти не відвідують дитячий садок?

2.2. Чи впливають такі обставини на те, що діти не відвідують дитячий садок: стан ремонту, санітарні умови, система опалення, харчування, громадський транспорт? Будь ласка, опишіть детально:

2.3. Хто в більшості випадків опікується дітьми, які не відвідують дитячий садок?

2.4. Який вплив це має на життя цих жінок чи чоловіків (необхідність залишити роботу, обмежені участь у громадському житті і залученість до соціальних заходів тощо)? Чи існує непропорційне навантаження на жінок щодо догляду за дітьми?

3. Доступ до освіти/шкільна освіта

3.1. Які можливі причини того, що діти не ходять до школи?

3.2. Чи впливають такі обставини на те, що діти не ходять до школи: стан ремонту, санітарні умови, система опалення, харчування, громадський транспорт? Будь ласка, опишіть детально:

3.3. Хто в більшості випадків доглядає дітей, які не ходять до школи?

3.4. Який вплив це має на життя цих жінок чи чоловіків (необхідність залишити роботу, обмежені участь у громадському житті і залученість до соціальних заходів тощо)? Чи існує непропорційне

навантаження на жінок щодо догляду за дітьми?

4. Доступ до соціального захисту

4.1. Які можливі причини того, що частина людей не має доступу до установ соціального захисту?

4.2. Який вплив це має на життя цих людей або членів їхніх родин (необхідність піти з роботи, переїзд до іншого населеного пункту, обмежені участь у громадському житті і залученість до соціальних заходів тощо)? Чи існує непропорційне навантаження на жінок щодо догляду за членами родини?

4.3. Чи доступні установи, які надають соціальних захист, людям з інвалідністю?

5. Доступ до соціальних послуг

5.1. Чому певні уразливі групи не отримують соціальні послуги, якщо вони надаються на території громади?

5.2. Які існують проблеми у зв'язку з доступом до соціальних послуг?

5.3. Як ви бачите вирішення цих проблем?

5.4. Чи мають люди з інвалідністю доступ до установ соціального захисту?

5. Доступ до участі в громадському житті

5.1. Що, на вашу думку, найбільше заважає жінкам і чоловікам із уразливих груп населення брати участь у виборах і виконувати представницьку функцію, виступати кандидатом на виборах? Чи є різниця між ситуацією з жінками і чоловіками з різних уразливих груп?

5.2. Обговоріть актуальність участі уразливих груп у процесах прийняття рішень.

5.3. Яким чином поширюється інформація про участь у процесах прийняття рішень?

5.4. Обговоріть, чи жінки знають і можуть брати участь у процесах прийняття рішень і чи використовують вони ці можливості? Що не дозволяє їм цього робити (необхідність доглядати дітей та інших членів родини, відсутність інформації, недоступність інфраструктури, відчуття небезпеки, невпевненість тощо)?

5.5. Обговоріть, чи відчувають вразливі групи, що до них дослухаються в громаді?

5.6. З'ясуйте, чи існують інструменти додаткового залучення до процесів обговорення, якщо вони проходять в робочий час?

5.7. Які пропозиції можуть надати учасники групи щодо підвищення рівня залучення громадян до процесів розвитку?

6. Доступ до належних житлово-комунальних послуг

Будь ласка, обговоріть можливі причини того, чому в певних домогосподарствах відсутні певні інфраструктурні/житлові зручності. Заповніть таблицю:

Інфраструктурні зручності, відсутні в певних домогосподарствах	Причини:
6.1 Безпечна питна вода (водопровідна вода)	
6.2 Каналізація	
6.3 Газопровід	
6.4 Утилізація відходів	
6.5 Засоби зв'язку (телефонна лінія, мобільний зв'язок, інтернет)	
6.6. Покращення небезпечних житлових умов	
6.7 Ремонт доріг	

6.8. Який вплив мають вищезазначені проблеми на жінок та чоловіків? Чи впливають вони на них по-різному, чому?

7. Доступ до культурного/спортивного дозвілля та інших послуг

7.1. Чи мають чоловіки/жінки однакові можливості/час для участі в культурних заходах/відпочинку? Чи бачите ви різницю між чоловіками та жінками з уразливих груп в плані можливостей/часу для участі в культурних заходах/відпочинку?

7.2. Чи мають чоловіки/жінки однакові можливості/час для участі в спортивних заходах? Чи бачите ви різницю між чоловіками та жінками з уразливих груп в плані можливостей/часу для участі в спортивних заходах?

7.3. Чи мають чоловіки і жінки різні можливості в плані доступу до особистих банківських рахунків? Чи бачите ви різницю між чоловіками та жінками з уразливих груп в плані доступу до особистих банківських рахунків? Чи потрібні жінкам і чоловікам різні послуги?

7.4. Будь ласка, обговоріть у групі: які категорії населення мають доступ/користуються об'єктами культурної/спортивної інфраструктури та місцями відпочинку? Заповніть таблицю:

		Люди з інвалідністю	Етнічні меншини (роми)	Люди похилого віку	ВПО	Інші	
	Бібліотека						
	Кінотеатр						
	Молодіжний клуб						
	Будинок культури						
	Клуб для людей похилого віку						
	Інше (вказіть)						

7.5. Будь ласка, обговоріть у групі: які категорії населення мають доступ/користуються об'єктами спортивної інфраструктури/місцями відпочинку на відкритому повітрі? Заповніть таблицю:

		Люди з інвалідністю	Етнічні меншини (роми)	Люди похилого віку	ВПО	Інші	
	Громадський парк						
	Фітнес-зала						
	Футбольне поле						
	Спортивні зали/комплекси, басейни						

7.6. Чи користуються члени громади такими послугами на території громади? Будь ласка, заповніть таблицю:

	Люди з інвалідністю	Етнічні меншини (Роми)	Люди похилого віку	ВПО	Інші	
Банківські послуги						
Банкомати						
Поштові послуги						
Супер-маркети						

7.7. Чи потрібні ці послуги членам громади? Яких послуг бракує?

8. Доступ до послуг у сфері захисту і безпеки:

Будь ласка, обговоріть запитання наведені в таблиці та вкажіть отримані відповіді:

№	Категорія	Значення
8.1	Який рівень обізнаності громади в питаннях ґендерної рівності і запобігання домашньому насильству?	високий ☐ середній ☐ низький ☐
8.2	Який рівень обізнаності громади про роботу соціальних служб, які допомагають жертвам ґендерного і домашнього насильства?	високий ☐ середній ☐ низький ☐
8.3	Які послуги постраждалим від домашнього насильства доступні на території громади або поблизу?	Притулки ☐ Мобільні бригади ☐ Соціальний працівник ☐ Медична, психологічна, правова допомога ☐ Поліція ☐
8.4	Чи безпечно жінкам і дівчатам виходити з дому в темну пору доби?	Так ☐ Ні ☐ Якщо «ні», то що їм загрожує? _____ В яких частинах населеного пункту?
8.5	Чи працює в населеному пункті поліцейський?	Так ☐ Ні ☐ Детально: _____
8.6	Чи є на території громади місце для зустрічі з дільничним поліцейським?	Так ☐ Ні ☐
8.7	Чи проводить поліція роботу з населенням у сфері запобігання насильству?	Так ☐ Ні ☐
8.8	До кого зазвичай звертаються постраждалі від насильства?	До поліції ☐ До громадськості ☐ До місцевої влади ☐ До церкви ☐ До громадських активістів ☐ До родичів, до друзів ☐
8.9	Чи не бояться члени громади повідомляти поліції про випадки насильства?	

8.10	Чи обговорюються питання безпеки жінок і запобігання насильству на рівні місцевих органів влади (напр., місцевої ґендерної координаційної ради, робочої групи з питань безпеки тощо)?	Так ☐ Ні ☐
-------------	---	---

8.11. Будь ласка, дізнайтеся у групи, чи існують в громаді проблеми з безпекою, пов'язані з конфліктом (артилерійські обстріли тощо)?

8.12. У випадку гаромад, на території яких працюють блок-пости: дізнайтеся, чи існують для жінок особливі загрози, пов'язані з проходженням блок-постів. Чи існують особливі загрози для чоловіків при проходженні блок-постів?

9. Охорона здоров'я

9.1. Чи надаються в населеному пункті медичні послуги до яких не мають доступу жінки і чоловіки з уразливих груп (наприклад, жінки з інвалідністю не можуть прийти на прийом до гінеколога через відсутність спеціального гінекологічного крісла тощо)?

9.2. Чи доступні заклади охорони здоров'я для людей з інвалідністю?

9.3. Який вплив має відсутність доступу до медичних послуг на жінок та чоловіків? Чи є він різним (наприклад, жінки здебільшого доглядають дітей, хворих членів родини чи похилого віку)?

10. Доступ до зайнятості

10.1. Які з уразливих груп мають найбільше труднощів із працевлаштуванням? Які причини подібної ситуації?

10.2. Чи, на вашу думку, працюючі жінки отримують меншу зарплату, ніж чоловіки?

10.3. Чи існує у вашому населеному пункті різниця між кількістю працюючих жінок і чоловіків?

10.4. Чи стикаються молоді жінки у вашому населеному пункті з дискримінацією на ринку праці через їхній репродуктивний вік?

10.5. Хто є найбільшими офіційними і неофіційними роботодавцями у вашій громаді?

Заповніть таблицю:

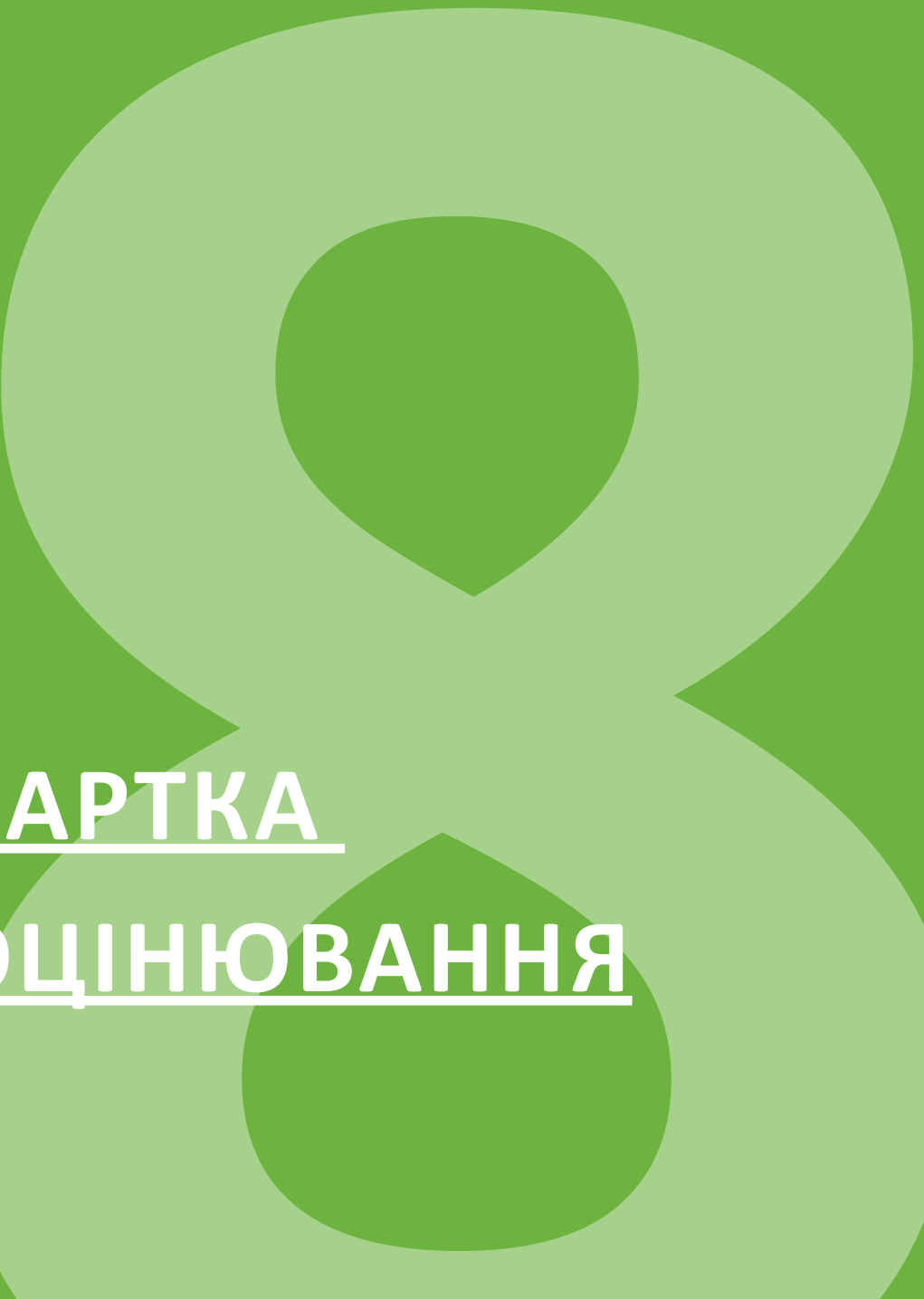
Неофіційні роботодавці	Опис	Орієнтовна кількість працівників

10.6. Які служби у сфері працевлаштування працюють у громаді?

Будь ласка, заповніть таблицю:

Служби у сфері працевлаштування	Опис служби	Цільові бенефіціари

ДЯКУЄМО!

A large, stylized number '8' is centered on the page. It is composed of two concentric circles, with the inner circle being a darker shade of green than the outer ring. The background is a solid, medium green color.

КАРТКА ОЦІНЮВАННЯ

КАРТКА ОЦІНЮВАННЯ

Найменування (особа/домогосподарство) Вік / стать Населений пункт Дата					
1	2	3	4	5	
дуже погано	погано	нормально	добре	дуже добре	
					
Показник 1					
Показник 2					
Показник 3					
Показник 4					
Інші коментарі: 					

A large, stylized number '9' in a lighter shade of green, centered on a solid green background. The number is composed of a thick circular stroke with a small tail at the bottom.

МОНІТОРИНГ
ВИКОНАННЯ ДЕСЯТИ
ЕТАПІВ МОБІЛІЗАЦІЇ
ГРОМАД ЗАДЛЯ
РОЗШИРЕННЯ
МОЖЛИВОСТЕЙ

Моніторинг виконання десяти етапів мобілізації громад задля розширення можливостей – які цілі мають бути досягнуті на кожному етапі?

Назва та місце розташування громади:		Моніторинг проведено:		Дата проведення моніторингу:
Етап	Ціль	Досягнуто √	Не досягнуто X	Зауваження
1. Прибуття до громади	■ Проаналізовано інформацію щодо всіх основних зацікавлених сторін та їхніх інтересів ■ Основні зацікавлені сторони мають базове уявлення про процес мобілізації громад задля розширення можливостей ■ Забезпечити виявлення уразливих груп населення ■ Забезпечити всім партнерам свободу пересування територією громадою ■ Виявити потенційних мобілізаторів громади та лідерів ГСД ■ Розроблено стратегію пом'якшення наслідків будь-яких обмежень			

	■ Забезпечити виявлення уразливих груп населення ■ Забезпечити всім партнерам свободу пересування обраною громадою ■ Виявити потенційних мобілізаторів громади та лідерів ГСД ■ Розроблено стратегію пом'якшення наслідків будь-яких обмежень			
2. Створення ГСД та зміцнення їхнього потенціалу	■ Мобілізатори громади пройшли підготовку з питань правозахисного підходу / ґендерної рівності та мобілізації громад задля розширення можливостей ■ Члени громади поінформовані про програму ■ Найбільш уразливі групи громади утворили одну або більше ГСД ■ Члени ГСД мають уявлення про правозахисний підхід та процес мобілізації громад задля розширення можливостей, а також базові навички для складання Профілю громади ■ Члени ГСД погодили організаційну структуру та принципи організації роботи і проводять засідання на регулярній основі ■ Мобілізатори громади повідомили організації з підтримки про потреби ГСД щодо зміцнення потенціалу			
3. Профіль громади	■ Члени ГСД розуміють, як користуватися формою Профілю громади та мають спроможність для збору даних ■ Зібрано щонайменше 80% даних для Профілю громади ■ Дані розподілені за ґендерними ознаками ■ Проєкт Профілю громади надано організації з підтримки для отримання зауважень ■ Проєкт Профілю громади надано місцевим органам влади (принаймні до Етапу 6)			

4. Визначення пріоритетів та консолідація ГСД	■ Члени ГСД пройшли підготовку щодо того, як аналізувати проблеми і розробляти рішення з дотриманням правозахисного підходу, а також як складати основні плани дій ■ Члени ГСД спроможні управляти фінансовими ресурсами та вести облік на базовому рівні ■ Члени ГСД підтверджують свою місію та систему управління (шляхом офіційної реєстрації, за бажанням, або, принаймні, шляхом укладання внутрішнього Меморандуму про взаєморозуміння) ■ ГСД погодила План дій із принаймні 1 пропонованим пріоритетним проєктом в сфері розвитку та питання, які ця ГСД лобіюватиме в органах влади			
5. Початкова фаза проєкту	■ Члени ГСД пройшли підготовку з питань основних видів техніки адвокаційної діяльності та мають уявлення про те, як відбуваються процеси прийняття рішень та бюджетування на місцях ■ ГСД представила свій План дій широкій громадськості ■ Члени ГСД усвідомлюють різницю між «співробітництвом» з іншими зацікавленими сторонами та «використанням» іншими зацікавленими сторонами			
6. Лобіювання та робота з місцевими органами влади	■ ГСД підтвердила можливість виконання та орієнтовні витрати пріоритетного проєкту ■ ГСД заручилася підтримкою місцевої влади ■ ГСД мають доступ до механізмів, призначених для озвучування питань, порушених у процесі складання профілів ■ ГСД визначила інших суб'єктів, які потенційно можуть надати підтримку			

7. Розробка та фінансування проєктів у громадах	■ ГСД розробила пріоритетний проєкт та склала його бюджет згідно з форматом заяви щодо донорів проєкту ■ ГСД визначила компоненти, необхідні для виконання проєкту (в тому числі призначила керівників проєкту та визначила потенційних постачальників)			
8. Виконання проєктів громад	■ Члени ГСД спроможні здійснювати основне управління проєктом та мають чітко визначені функції щодо управління проєктом, розподілені між ними ■ Забезпечені всі компоненти, необхідні для виконання проєкту			
9. Використання моніторингу для здобуття знань та забезпечення підзвітності	■ ГСД повідомляє громаді про хід виконання проєкту (у соціальних мережах або іншим чином) ■ Члени ГСД постійно збирають та документують дані щодо ходу виконання проєкту ■ ГСД регулярно проводить зустрічі з метою обговорення ходу виконання проєкту ■ ГСД проводять зустрічі / обмінюються досвідом з іншими ГСД або ОГС та створюють мережі			
10. Оцінка та стійкість проєкту	■ ГСД має укладені угоди щодо збереження / підтримання результатів проєкту ■ ГСД погодила план «подальших заходів» ■ Члени ГСД оцінили вплив їхнього проєкту на уразливі групи населення, згідно з Профілем громади, та надали звіт іншим зацікавленим сторонам			

Заключні зауваження та рекомендації особи, яка проводила моніторинг:

ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ КОМИШ-ЗОРЯНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

ГЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ

СМТ. КОМИШ-ЗОЛЯ, С. БІЛОЦЕРКІВКА, С. БЛАГОВІЩЕНКА

КОМИШ-ЗОЛЯНСЬКА СЕЛИЩНА ОБ'ЄДНАНА
ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСТЬ

ПІДГОТОВЛЕНО ГРУПАМИ САМОДОПОМОГИ

СЕРПЕНЬ 2019 Р.

ЗМІСТ

1. ВСТУП	4
2. МЕТОДОЛОГІЯ	5
3. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ	6
3.1. Демографічні дані (за населеними пунктами)	6
3.2. Уразливі групи	7
4. ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ	8
4.1. Наявність і доступ до освіти, працевлаштування та медичних послуг	8
4.2. Громадська безпека	9
4.3. Участь у громадському житті та в процесах прийняття рішень	9
5. ПОТРЕБИ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ І ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ	10
6. РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ҐЕНДЕРНО- ЧУТЛИВИХ ІНІЦІАТИВ ЗАДЛЯ РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ГРОМАДИ	11

1. Вступ

Даний ґендерний профіль був підготовлений однією групою самопомогі у Комиш-Зорі, однією у Білоцерківці та однією в Благовіщенці, що були створені у березні 2019 року 23 активістками в рамках проекту «Просування прав людини та ґендерної рівності за допомогою мобілізації громад задля розширення можливостей».

Проект «Просування прав людини та ґендерної рівності за допомогою мобілізації громад задля розширення можливостей» впроваджується структурою ООН Жінки спільно з Українським жіночим фондом у 36 громадах трьох областей – Донецької, Луганської (на підконтрольних Україні територіях) та Запорізької. В рамках цього проекту відбувається активізація жінок і чоловіків, включаючи представників найбільш уразливих верств населення, через застосування методології мобілізації громад (СМЕ) з метою їхньої активної участі в просуванні змін у своїх громадах і підтримки процесу об'єднання громад. Після вивчення різноманітних проблем вони визначають існуючі потреби і пропонують: а) короткотермінові рішення, які можна реалізувати через ініціативи місцевого розвитку та партисипативне планування і бюджетування на місцевому рівні; б) середньо- та довгострокові рішення, що реалізуються шляхом включення визначених потреб і пріоритетів до програм та/або стратегій соціально-економічного розвитку.

Підхід Мобілізації громад задля розширення можливостей ґрунтується на дотриманні прав людини, ґендерної рівності, різноманітності та недискримінації. В основі проекту лежить мобілізація всіх громадян, чоловіків і жінок, включаючи представників уразливих груп, та можливість заявити про свої потреби. В результаті реалізації цього підходу приймаються політики, розроблені на основі принципів верховенства прав людини та ґендерної рівності. Процес мобілізації громад складається з 10 етапів, одним з яких є створення профілю громади/ґендерного профілю.

ґендерний профіль – це інструмент, що дозволяє збирати та аналізувати дані про різні сфери економічного, політичного та соціального життя жінок і чоловіків у певній громаді, існуючі проблеми у сфері прав людини та ґендерної рівності, та пропонувати методи їх вирішення

шляхом внесення змін до місцевих політик і бюджетів. Даний інструмент дозволяє встановити, яким чином чоловіки та жінки у певній громаді або населеному пункті можуть реалізувати своє право на освіту, соціальний захист, охорону здоров'я, проживання, спортивне та культурне дозвілля, громадську безпеку, а також визначити, чи мають місце системні порушення прав людини і які причини цих порушень. У центрі уваги ґендерного профілю є уразливі групи жінок і чоловіків, які залишаються поза увагою, і потреби яких часто не враховуються в процесі планування і бюджетування на місцевому рівні. Аналіз зібраних даних дозволяє визначити потреби та пріоритети уразливих груп жінок і чоловіків, оцінити їх з точки зору ґендерної рівності та з урахуванням їхнього досвіду.

2. Методологія

Дані для цього ґендерного профілю були зібрані членами групи самопомоги з використанням якісних та кількісних методів дослідження. Відомості отримано в результаті вивчення офіційної статистики, проведення інтерв'ю з місцевими експертами та обговорень у фокус-групах з жінками і чоловіками, включаючи представників уразливих груп місцевого населення. Основними джерелами статистичних даних були державні органи та установи: департамент/відділ освіти, відділ статистики, місцеве управління/підрозділ з питань праці та соціального захисту населення, місцева філія державної служби зайнятості. Більшість інформації отримано в результаті проведення інтерв'ю з представниками шкіл, дитячих садків, лікарень, департаментів соціального захисту та за підсумками фокус-груп із членами громад, в тому числі з представниками найбільш уразливих груп.

Члени групи самопомоги не змогли отримати всю необхідну інформацію у зв'язку з відсутністю певних статистичних даних про громаду, зокрема про уразливі групи населення, інтерсекційність та загальний поділ даних за статтю. У зв'язку з цими обмеженнями члени групи самопомоги в процесі збору даних не могли встановити, чи певні категорії населення стикаються з множинними формами уразливості, наприклад, чи чоловік/жінка похилого віку має інвалідність, є представником національної меншини чи внутрішньо переміщеною особою (ВПО). Перехресний аналіз людини однієї статі, певного віку, етнічної приналежності, сексуальної орієнтації, особи з інвалідністю чи особливим статусом проживання дозволяє запобігти багатьох форм дискримінації, з якими стикаються різні люди. Збір даних про людей з ВІЛ або представників ЛГБТІ був ускладнений високим рівнем їх стигматизації з боку громад та, відповідно, їхнім небажанням повідомляти інформацію про себе.

3. Загальні дані

Назва громади: Комиш-Зорянська селищна об'єднана територіальна громада

Статус громади: об'єднана

Населення: смт Комиш-Зоря – 2 173 особи, с. Білоцерківка – 1 137 осіб, с. Благовіщенка – 1 491 особа.

Дата останніх виборів: 25 жовтня 2015 р.

Голова громади: Гнатуш Ігор Вікторович

3.1. Демографічні дані (за населеними пунктами)

		смт Комиш-Зоря		с. Білоцерківка		с. Благовіщенка	
		жінки	чоловіки	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
1	Кількість населення	1185	988	589	548	770	721
	Кількість дітей дошкільного віку	54	67	24	29	34	37
	Кількість дітей, які не ходять до садочка	19	22	9	11	14	16
	Кількість дітей шкільного віку	106	91	Дані відсутні		95	76
	Кількість дітей, які не ходять до школи	0	2	0	1	0	1
2	Уразливі групи:						
	Внутрішньо переміщені особи	141	104	5	6	18	15
	Етнічні меншини	Дані відсутні					
	Особи похилого віку	330	189	195	118	262	194
	Особи, які живуть з ВІЛ	Дані відсутні		0	0	Дані відсутні	
	Самотні матері/батьки	46	5	2	0	19	-
	Багатодітні сім'ї	19		11		13	
	Особи з інвалідністю	19	26	18	27	Дані відсутні	
	Інші (учасники АТО)	4	26	Дані відсутні		Дані відсутні	

3	Загальна кількість працюючих	312	192	179	148	52	13
4	Загальна кількість безробітних	Дані відсутні		8	25	Дані відсутні	
5	Загальна кількість економічно неактивних	39	30	Дані відсутні		Дані відсутні	

3.2. Уразливі групи

У складі населення смт Комиш-Зоря люди похилого віку становлять майже чверть усіх мешканців (24%), серед них суттєво переважають жінки (330 жінок проти 189 чоловіків). ВПО становлять 11% усього населення, близько 2% становлять батьки, які самостійно виховують дітей (46 жінок і 5 чоловіків). Люди з інвалідністю складають від 2% усіх мешканців, серед них помітно більше чоловіків (26 чоловіків і 19 жінок). Близько 1% становлять інші уразливі категорії населення (зокрема, учасники АТО), серед яких набагато більше чоловіків (відповідно, 26 чоловіків проти 4 жінок).

Рис. 1 Комиш-Зоря

У с. Білоцерківка люди похилого віку становлять 28%, при цьому жінок серед них у 1,6 рази більше, ніж чоловіків (відповідно 195 проти 118 осіб). Серед інших уразливих категорій населення – люди з інвалідністю (4%) та ВПО (1%).

Рис. 2 Білоцерківка

У с. Благовіщенка люди похилого віку становлять майже третину всього населення (31%), серед них набагато більше жінок. Близько 2% усіх мешканців становлять ВПО.

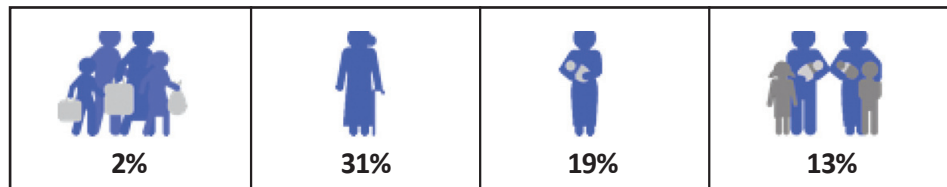

Рис. 3 Благовіщенка

4. Проблеми у сфері дотримання прав людини та ґендерної рівності

4.1. Наявність і доступ до освіти, працевлаштування та медичних послуг

У кожному населеному пункті працює дитячий садок, школа. Опорний заклад відсутній.

Дитячі садки повністю укомплектовані, в с. Благовіщенка є інклюзивна група, в смт Комиш-Зоря – вихователі, які працюють з дітьми з інвалідністю, але громада відчуває складнощі у пошуку відповідних фахівців. Однією з проблем доступу до дитячих садків є транспортування дітей. У с. Білоцерківка дитячий садок розташований на значній відстані, що ускладнює можливість дістатися до нього в погану погоду. В зв'язку з тим, що у селах не функціонує громадській транспорт, дітей до садочка підвозять батьки або вони дістаються пішки. Шкільний автобус міг би вирішити це питання, доставляючи дітей і до садочків, але нормативно перевезення дітей дошкільного віку заборонено, потрібен окремий дозвіл. Вартість перебування в садочку складає 18 грн на день, тому родини з низькими доходами не завжди мають економічні можливості водити дітей у садочок, надаючи перевагу залишати їх вдома з матусею або бабусею. Також на прийняття рішення відвідувати садочок часто впливає досвідченість та професіоналізм педагогів.

Школи укомплектовані, відремонтовані (у Білоцерківці – частково), працюють групи продовженого дня (у Комиш-Зорі група працює до 17-30, а у Благовіщенці та Білоцерківці – до 15-30), є шкільний автобус. Робота груп продовженого дня у Благовіщенці та Білоцерківці до 15-30 обмежує можливість жінок працевлаштовуватись на повний робочий день. На думку опитаних жінок бажано, щоб групи продовженого дня працювали до 18-00. В усіх селах в школах є інклюзивні класи.

У Комиш-Зорі працює амбулаторія загальної практики і сімейної медицини, є стоматологічний кабінет, сімейний лікар загальної практики, педіатр, облаштовано кабінет гінеколога, але немає спеціаліста-гінеколога. Технічний стан добрий, заклад відремонтовано, але пандуси не встановлено. В Білоцерківці, Благовіщенці медичні заклади перебувають в поганому стані (туалет на вулиці, відсутнє опалення, користуються електронагрівачами, в Благовіщенці в приміщенні відсутня вода), обладнання застаріле.

У громаді відсутній пологовий будинок, найближчий знаходиться у районному центрі смт Більмак (7 км від Комиш-Зорі, 15-20 км від Благовіщенки, Білоцерківки). На даний час він не працює, жінки їздять у пологові будинки м. Бердянськ та м. Пологи, за 60-70 км.

У с. Благовіщенка з 01.05.2019 закрито аптечний пункт у зв'язку з його нерентабельністю (зі слів надавача аптечних послуг). Вирішується питання щодо перенесення цього аптечного пункту до місцевої амбулаторії. Але це не зовсім те, що потрібно мешканцям: раніше аптека перебувала в центрі села в зручному для всіх місці, а відстань до лікарні становить близько 2 км, і автобусного сполучення немає. Відповідно, представники уразливих груп практично не мають можливості туди дістатися.

У всіх населених пунктах працюють будинки культури, бібліотеки, гуртки для дітей. У Комиш-Зорі працює молодіжний хаб, але закінчує працювати о 17-00, що унеможливорює проводити заходи та молодіжні зустрічі у вечірній час та не вирішує питання організації дозвілля. Гуртки та заняття проводяться в основному з хореографії, танців, прикладного мистецтва. Технічні або технологічні гуртки, гуртки з електроніки, робототехніки не працюють, бо бракує фахівців.

На території є громадський парк та футбольне поле. У с. Благовіщенка встановлені вуличні спортивні тренажери, якими можуть користуватися мешканці в будь-яку пору року. Спортивні зали доступні в школах для дітей, тренажерні зали, кімнати для занять фітнесом є у будинках культури. Через відсутність пандусів в усіх селах доступ до клубів обмежений для людей з інвалідністю.

Стан доріг у громаді поганий, громадського транспорту немає. До районної лікарні ходять міжміські маршрутні таксі (вартість квитка від 7 до 18 грн, залежно від населеного пункту), та більшість мешканців добираються пішки або власним транспортом. Проводиться щорічний ямковий ремонт дороги загального користування, але він не дає стійкого результату за рахунок високого навантаження на дорогу великовантажною транзитною технікою. Рух техніки було перенаправлено через села у зв'язку з незадовільним станом об'їзної дороги Т-0819 Запоріжжя – Бердянськ. Це ускладнює можли-

вість дістатися до великих населених пунктів для мешканців громади.

Опалення пічне, парове або електричне. У всіх населених пунктах відсутній газ.

Центральне водопостачання відсутнє; джерелами питної води є криниці, свердловини, які люди бурять самостійно, у Благовіщенці є колодязі громадського користування, якими користуються і мешканці інших сіл, крім цього люди закупають бутильовану воду.

Банкомат є лише в Комиш-Зорі, в інших населених пунктах банкомати відсутні. Мешканці знімають готівку в райцентрі, просять допомоги у родичів чи знайомих. У Комиш-Зорі біля банкомату немає пандусу, що ускладнює доступ до нього літнім людям та людям з інвалідністю.

Сміття вивозиться частково. На даний час працівниками КП «Мрія» Комиш-Зорянської ОТГ проводяться роботи серед населення по укладенню договорів на вивіз сміття. Також ОТГ бере участь у проєкті, де одним з напрямків є робота по збиранню, сортуванню та переробці сміття.

Основні підприємства громади – промисловість – Цех 2 ТОВ «Куйбишевська птахофабрика», Залізнична станція Комиш-Зоря, ПП «Бізон-ТЕХ-2006», Комиш-Зорянський елеватор, сільське господарство – ТОВ «Куйбишевський комбікормовий завод», СВК «Зірка», ТОВ «Агро Дружба», ТОВ «Придонецьке», СФГ «Віктор». Зелена садиба «Садиба Саєнко» внесена до туристичного маршруту Запорізької області. На сільськогосподарських підприємствах люди працюють в основному сезонно, на зиму стають на облік до центру зайнятості. Жінки в основному працюють у соціальній та бюджетній сфері, торгівлі, сфері послуг, відчутна нестача робочих місць.

У с. Благовіщенка розташовано аграрне виробництво – цех з розведення птиці (курей) та постачання яєць. Виробництво на підприємстві шкідливе (забруднені повітря, ґрунти, стічні води). Заробітна плата – мінімальна, оскільки на підприємстві вимушені працювати представники уразливих груп населення. Для високооплачуваної роботи в них не вистачає або освіти, або часу.

4.2. Громадська безпека та послуги з безпеки

Населення не відчуває себе безпечно через проблеми з вуличним освітленням (зокрема, у смт Комиш-Зоря). В Благовіщенці встановлено ліхтарі, але

через їх недостатню кількість проблеми з освітленням не вирішені повністю. Стан доріг, недостатнє освітлення вулиць та загрози від бездомних тварин (собак) збільшують ризики для громадян при виході з дому в темну пору доби.

У кожному населеному пункті є поліцейський та соціальний працівник, однак у громаді не надаються повноцінні послуги з питань запобігання гендерно зумовленому насильству. У жінок немає довіри та впевненості в конфіденційності соціальних працівників, влади, поліції. У разі звернення до поліції з приводу вчинення насилля, поліція вивозить кривдника на кілька годин, після чого він знов повертається в родину. Люди бояться громадського осуду, спостерігається психологічна замкненість через недостатню обізнаність щодо власних прав та можливостей.

Особам, які не сплачують аліменти, призначаються громадські роботи, але відповідальність за виконання та якість робіт не встановлена, працівники структур, у яких виконуються громадські роботи, повинні стежити за роботою і не мають жодного впливу на порушників.

4.3. Участь у громадському житті та процесах прийняття рішень

Всі уразливі категорії мають доступ до громадських заходів, але для людей з інвалідністю доступ до деяких закладів ускладнений через відсутність пандусів, ліфтів.

Територія громади має Інтернет-покриття. Працюють два провайдери, що пропонують послуги з проведення Інтернет-зв'язку. Усі громадські місця (будинки культури, школа, дитсадок, амбулаторія та адміністрація) забезпечені підключенням до Інтернету, доступ – за паролем.

Джерелами інформації є: телебачення, радіо, ЗМІ, соціальні мережі, Інтернет, мобільні телефони. Новини мешканці громади також дізнаються з районної газети «Рідний край», яку передплатують за власні кошти.

У громаді зареєстровано три громадські організації та декілька релігійних, жіночі організації відсутні.

У зв'язку з прийняттям ключових стратегічних документів, у громаді проводяться обговорення з її членами, однак жіночі організації до подібних обговорень не залучені.

Громадян інформують про проведення таких обговорень через сайт селищної ради, інформаційну районну газету «Рідний край», сторінку у Facebook.

5. Потреби громади у сфері прав людини та ґендерної рівності

- У громаді спостерігається недостатній рівень обізнаності громадян з питань ґендерної рівності та запобігання домашньому насильству;
- Жінки знають і можуть брати участь у процесах прийняття рішень, намагаються використовувати ці можливості, але більшість чоловіків не підтримують активну громадську діяльність власних дружин. Жінки і чоловіки не мають рівних можливостей для участі в культурному та спортивному дозвіллі, оскільки більшість жінок заклопотані домашніми справами;
- Серед причин, що заважають жінкам брати повноцінну участь у житті громади та виконувати представницьку функцію – невідповідність освіти або її відсутність, невпевненість та страх перед відповідальністю, перевантаженість домашніми справами, догляд за іншими членами родини;
- Чоловіки отримують більшу зарплату, вони більше працюють фізично – з важкою технікою та на землі;
- Молоді жінки інколи стикаються з дискримінацією на ринку праці через свій репродуктивний вік;
- Відсутність пристосованих для візочків східців і поручнів обмежують доступ осіб з інвалідністю, тому жінки, які мають таких членів сім'ї, мають постійно перебувати вдома, аби забезпечити за ними належний догляд;
- В більшості випадків дітьми опікуються матері або бабусі. Дітьми, які через стан здоров'я не можуть відвідувати школу, також опікуються переважно матері. Відсутність роботи у громаді несе за собою фінансову неспроможність родин і, в деяких випадках, навіть неможливість оплачувати дитячий садок.

6. Рекомендації та пропозиції щодо ґендерно чутливих ініціатив задля розширення можливостей громади

1. Спонукати громадські організації та неформальних лідерок/-рів до об'єднання з метою впровадження належного керування громадою (прозорість, підзвітність, відповідальність).
2. Забезпечити участь уразливих груп у процесах прийняття рішень громади.
3. Сприяти вирішенню проблеми з освітленням у громадських місцях.
4. Постраждалим від ГЗН надаються лише інформаційно-консультативні послуги, проводяться бесіди щодо запобігання насильству. Громада потребує мобільних бригад соціально-психологічної допомоги та послуг із правової підтримки постраждалих від ГЗН.
5. Створити у громаді центр попередження насильства, в якому надавати інформаційно-консультативні та правові послуги постраждалим, проводити заходи з попередження насильства, булінгу.
6. Через низький рівень обізнаності уразливі групи населення не завжди володіють достовірною інформацією, особи похилого віку не відходять далеко від своїх домівок та не вміють користуватись Інтернетом. Необхідно проводити більш розширену інформаційну кампанію серед уразливих верств населення.
7. Сприяти забезпеченню рівних можливостей для участі в культурному та спортивному дозвіллі для жінок і чоловіків.
8. Забезпечити громаду банкоматами.
9. Забезпечити громаду центральним водопостачанням, оскільки його відсутність не дає можливості користування сучасною пральною машиною та іншими сучасними досягненнями, що вкотре погіршує життя жінок у громаді.
10. Посилити можливості доступу людей з інвалідністю до наявних послуг, провести аудит доступності, встановити пандуси у громадських місцях.
11. Посилити безпеку жінок, дітей та людей похилого віку в місцях скупчення людей, через встановлення освітлення та камер спостереження у с. Білоцерківка.
12. У с. Благовіщенка облаштувати пандусом будинок культури, провести заходи з благоустрою прилеглої до будинку культури території, з метою поліпшення доступу до соціальних заходів та дозвілля людям з інвалідністю, жінкам з дітьми та людям похилого віку.

НОТАТКИ

НОТАТКИ

НОТАТКИ

НОТАТКИ

НОТАТКИ

Це видання виготовлено із сертифікованих вторинних матеріалів.

ООН Жінки в Україні повністю підтримує стале навколишнє середовище та сприяє досягненню Цілей сталого розвитку. Ми впроваджуємо Кодекс поведінки щодо екологічної стійкості та «зелені» закупівлі, обираючи товари та послуги, що мінімізують вплив на навколишнє середовище.

UNITED NATIONS
UKRAINE

.....

Програму ООН із відновлення та розбудови миру реалізують чотири агентства ООН: Програма розвитку ООН (ПРООН), Структура ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки), Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) і Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО). Програму підтримують тринадцять міжнародних партнерів: Європейський Союз (ЄС), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Посольство США в Україні, а також уряди Великої Британії, Данії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Швейцарії, Швеції та Японії.

ООН Жінки в Україні
вул. Еспланадна, 20, Київ, 01023, Україна
www.unwomen.org
www.facebook.com/unwomenukraine
www.twitter.com/unwomenukraine
www.youtube.com/unwomen